

T.C.
NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NEVŞEHİR' DE KADIN YOKSULLUĞU

Tezi Hazırlayan
Esra Buket BATUR

TEZİ YÖNETEN
Prof. Dr. Ahmet CİHAN

Sosyoloji Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2011
NEVŞEHİR

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. Ahmet CİHAN danışmanlığında Esra Buket BATUR tarafından hazırlanan “Nevşehir’ de Kadın Yoksulluğu” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

..14.../06 / 2011...

JÜRİ:

Danışman Jüri: Prof. Dr. Ahmet CİHAN

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Sait OKUMUŞ

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 20.06.2011. tarih ve 2011/97..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Şevki ÖZGENER

Müdür V.

TEŐEKKÜR

Araştırma süresinin tüm aşamalarında ayırdığı zaman ve gösterdiği ilgi ile benden desteğini esirgemediğı için başta değerli hocam Prof. Dr. Ahmet CİHAN olmak üzere önerileri ile tezimin gelişmesine katkıda bulunan Dr. Ahmet KOYUNCU' ya, yardımları ve yol göstericiliğı için Deniz AYDIN' a, yoksul kadınlara ulaşmam noktasında bana yardımcı olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfi üyelerine, benimle beraber alan araştırmasına katılan mahalle muhtarlarına ve Sultan İKİZ' e, teknik desteğı için Veysi DEMİRKOL ve Mehmet DEMİRKOL' a ve araştırma boyunca bana destek olan aileme teőekkürlerimi sunarım.

Esra Buket BATUR

Nevşehir 2011

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, genelde yoksulluk, özelde ise Nevşehir’de kadın yoksulluğudur. Yoksulluk; iktisadi anlamda gelir dağılımdaki eşitsizliğin bir sonucu olarak görülse de kadın yoksulluğu gelir dağılımdaki eşitsizliğin yanı sıra kültürel ve sosyal nedenlere de dayanmaktadır. Kadın yoksulluğu sadece maddi olanaksızlıkların değil bununla beraber kadın ve erkeği farklı kategorize eden, yaşamlarına farklı anlamlar yükleyen geleneksel yapının bir ürünüdür. Ataerkil sistem ve sistemin dayattığı cinsiyetçi gelenek ve görenekler kadının kamusal alana girmesini engellemekte, kadını özel alana hapsedmektedir. Geleneklerin kadın üzerindeki yaptırımını kadının işgücü piyasasına girmesini ve kadın istihdamını azaltmakta, hatta zaman zaman engellemektedir. Bu durum ise kaçınılmaz olarak kadının yoksullaşma riskini artırmaktadır.

Gelenek ve kadın yoksulluğu ya da yoksunluğu kısır bir döngü şeklinde devam etmektedir. Örneğin; okuryazarlık oranı, önemli refah/yoksulluk göstergeleri arasındadır. Buna karşılık kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, ailede erkek egemen yapının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların sonucunda ise eğitim seviyesi düşük, sadece yeniden üretim ile ilgili rollerini kusursuzca yerine getiren kadınlar karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik olarak eşine ya da babasına bağlı yaşayan kadının ev dışında toplumsal bir yaşamı olmadığından; işgücü piyasasına katılımını gerektiren durumlarla karşılaştığında gerek yeterli eğitime sahip olmaması gerekse de işgücü piyasalarında erkeklerle rekabet edebilecek fiziksel güç ve teknik donanımına sahip olmaması nedeni ile enformel sektörde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu durum ise kadını, yoksulluğu derinlemesine yaşamaya mecbur kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, yoksulluk, yeniden üretim, Nevşehir, kadın yoksulluğu

ABSTRACT

The main subject of this study is; generally poverty but especially the poverty of women in Nevşehir. Although poverty is seen as a result of income inequality, women poverty is based on cultural and social reasons as well as income inequality. Women poverty not only results from the limited finances but also from a tradition construction that categorizes women and men differently. Patriarchal system and gender apartheid enforced by this system prevent women from participating in public sphere. Enforcement of customs on women restrain them from getting into the labor market and decreases their employment. This circumstance increases women's impoverishment risk.

Custom continues women poverty and privation in a vicious circle. For instance; rate of literacy is among the signs of prosperity. On the other hand; low women education level appears as a result of malestream in the family. As a consequence; we see women who are poorly trained and doing their task of reproduction perfectly. Since the woman, who is in need of her father or husband, doesn't have a social life out of home, technical equipment, physical power and quality education that can compete with the men she has to work for informal sector. This misery forces women to live in poverty deeply.

Key Words: Women, Poverty, Reproduce, Nevşehir, Women Poverty

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VII
TABLolar	VIII
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM**ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODOLOJİSİ**

1. 1. Araştırmanın Amacı.....	5
1. 2. Araştırmanın Konusu.....	6
1. 3. Araştırmanın Metodu.....	6
1. 4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	7
1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1. 6. Araştırmanın Sınırı.....	7

2. BÖLÜM**KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE**

2. 1. Ekonomi Temelli Yoksulluk Kavramları.....	9
2. 1. 1. Yoksulluk Kavramı.....	9
2. 1. 2. Mutlak Yoksulluk.....	10
2. 1. 3. Göreli Yoksulluk.....	12
2.1. 4. Öznel Yoksulluk.....	12
2. 2. Kültürel Dinamikler Çerçevesinde Yoksulluk Kavramları.....	13
2. 2. 1. Sosyal Dışlanma.....	13
2. 2. 2. Yoksulluk Kültürü.....	14
2. 2. 3. Underclass (Sınıf Altı).....	15
2. 2. 4. Kentsel Yoksulluk.....	16

2. 2. 5. Yapabilirlikten Yoksunluk.....	17
2. 3. Kadın Yoksulluğu.....	18
2. 3. 1. Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler.....	20
2. 3. 2. Toplumsal Cinsiyet.....	20
2. 3. 3. Kadın İstihdamı.....	22

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ FREKANS TABLOLARI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

3. 1. Sosyo Demografik Özellikler İle İlgili Bulgular.....	24
3. 1. 1. Yaş.....	24
3. 1. 2. Doğum yeri.....	25
3. 1. 3. Eğitim durumu.....	25
3. 1. 4. Medeni hal.....	27
3. 1. 5. Erkeğin çalışma durumu.....	27
3. 1. 6. Erkeğin eğitim durumu.....	28
3. 1. 7. Kadının yaptığı evlilik sayısı.....	29
3. 1. 8. Evlenme şekli.....	30
3. 1. 9. Evlenme Yaşı.....	30
3. 1. 10. Eş ile Akrabalık Durumu.....	31
3. 1. 11. Çocuk Sayısı.....	32
3.2. Hanenin Ekonomik Özellikleri İle İlgili Bulgular.....	33
3. 2. 1. Hanede düzenli gelir getiren işlerde çalışan kişi sayısı.....	33
3. 2. 2. Çocukların aileye ekonomik katkısı.....	33
3. 2. 3. Ailenin ortalama aylık geliri.....	34
3. 2. 4. Çocukların eğitim masrafları.....	35
3. 2. 5. Yardım alınan sivil kuruluş.....	36
3. 2. 6. Nafaka alma durumu.....	37
3. 2. 7. Boşanmış/ dul olmanın en büyük zorluğu.....	38
3. 2. 8. Borç miktarı.....	39
3. 2. 9. Sosyal güvence.....	39
3. 2. 10. Sahip olunan eşyalar.....	41

3. 2. 11. Geçim sıkıntısı nedeniyle kısıtlama yapılan harcamalar.....	42
3. 2. 12. Erkeğin harcamalardan kısıtlama yapma durumu.....	43
3. 2. 13. Giysi ihtiyaçlarının karşılandığı yer.....	44
3. 3. Yaşanılan Konut İle İlgili Bulgular.....	45
3. 3. 1. Yaşanılan konutun mülkiyeti.....	45
3. 3. 2. Yaşanılan konutun kirası.....	46
3. 3. 3. Oda sayısı.....	47
3. 3. 4. Yaşanılan konutun en büyük sorunu.....	48
3. 3. 5. Tuvalet evin içinde olma durumu.....	48
3. 4. Hane İçi İlişkiler İle İlgili Bulgular.....	49
3. 4. 1. Çocukların yetiştirilmesi, bakımı gibi konularda sorumluluk.....	49
3. 4. 2. Çocukların eğitimi, sağlığı gibi konulardaki sorumluluk.....	50
3. 4. 3 Aile içi şiddet.....	51
3. 5. Hane İçi Karar Verme Mekanizmalarına Katılım İle İlgili Bulgular.....	52
3. 5. 1. Evle ilgili konularda karar verme gücü.....	52
3. 5. 2. (Evlenmeden önce çalışanlar için) İşten ayrılma sebepleri.....	53
3. 5. 3. Erkeğin fikrini almadan karar verilebilecek konular.....	54
3. 5. 4. Oy kullanma özgürlüğü.....	54
3. 5. 5. Boşanma kararı.....	55
3. 5. 6. Hane gelirinin idaresi.....	56
3. 6. Üretime Katılım İle İlgili Bulgular.....	57
3. 6. 1. Kadının mesleği.....	57
3. 6. 2. Çalışan kadının aylık geliri.....	58
3. 6. 3. Çalışan kadının kazandığı paranın harcadığı alanlar.....	59
3. 6. 4. Çalışan kadının kendine ait harcamaları.....	59
3. 6. 5.Evde yapılan besinler.....	60
3. 6. 6. Evlenmeden önce çalışma durumu.....	61
3. 6. 7. Evlenmeden önce yapılan iş.....	62
3. 6. 8. Evlenmeden önceki maddi durum.....	62
3. 6. 9. Aylık kazanç.....	63
3. 7. Beslenme İle İlgili Bulgular.....	63
3. 7. 1. En sık tüketilen besinler.....	63
3. 7. 2. Et tüketme sıklığı.....	64
3. 8. Yoksulluğun Göç Üzerindeki Etkisi İle İlgili Bulgular.....	65

3. 8. 1. Nevşehir' de ikamet edilen süre.....	65
3. 8. 2. Nereden Nevşehir'e göç edildiği.....	65
3. 8. 3. Nevşehir' e göç etme nedeni.....	66
3. 8. 4. Göç etmeden önceki maddi durum.....	67
3. 8. 5. Geline yerdeki menkul- gayrı menkul varlığı.....	68
3. 8. 6. Geline yerde yaşanan zorluklar.....	68
3. 8. 7. Nevşehir' den göç etmek isteği.....	69
3. 8. 8. Nevşehir'den göç etme isteğinin nedeni.....	70
3. 9. Sosyal Dayanışma İle İlgili Bulgular.....	71
3. 9. 1. Borç para ihtiyacının sağlandığı yer.....	71
3. 9. 2. Komşudan yardım isteme durumu.....	72
3. 10. Yoksulluğu Algılama İle İlgili Bulgular.....	73
3.10.1. Maddi durumun kötü olmasının sebepleri.....	73
3.10.2. Eğitimin yoksulluğa etkisi.....	74
3.10.3. Eğitimde cinsiyet tercihi.....	74
3.10.4. Gelecekle ilgili beklentiler.....	75
3.10.5. Gelecekle ilgili beklentilerin içeriği.....	75

4. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA.....	81
EK.1: Anket formu.....	86
EK.2: Kadınların Kendi Söylemlerinde Yoksulluğu Yaşama Deneyimleri.....	95
EK.3: Fotoğraflar.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF: Uluslararası Para Fonu

KAMU- SEN: Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu

KSGM: Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

TL: Türk Lirası

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRK- İŞ: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

TABLOLAR

Tablo 1: Yaş Dağılımı.....	24
Tablo 2: Doğum Yeri.....	25
Tablo 3: Kadının Eğitim Durumu.....	25
Tablo 4: Medeni Hal.....	27
Tablo 5: Erkeğin Çalışma Durumu.....	27
Tablo 6: Erkeğin Eğitim Durumu.....	28
Tablo 7: Kadının Kaç Evlilik Yaptığı.....	29
Tablo 8: Evlenme Şekli.....	30
Tablo 9: Kadının Evlenme Yaşı.....	30
Tablo 10: Akrabalık Durumu.....	31
Tablo 11: Çocuk Sayısı.....	32
Tablo 12: Hanede Çalışan Kişi Sayısı.....	33
Tablo 13: Çocukların Haneye Ekonomik Katkısı.....	33
Tablo 14: Hanenin Aylık Geliri.....	34
Tablo 15: Çocukların Eğitim Masrafı.....	35
Tablo 16: Yardım Alınan Sivil Kuruluş.....	36
Tablo 17: Nafaka Alma Durumu.....	37
Tablo 18: Boşanmış Olmanın Zorluğu.....	38
Tablo 19: Borç Durumu ve Miktarı.....	39
Tablo 20: Sosyal Güvence.....	39
Tablo 21: Eşya Sahipliği.....	41
Tablo 22: Kadının Kısıtlama Yaptığı Harcamalar.....	42
Tablo 23: Erkeğin Harcamalarını Kısıtlama Durumu.....	43
Tablo 24: Giysi İhtiyaçları.....	44
Tablo 25: Konut Mülkiyeti.....	45
Tablo 26: Konutun Aylık Kirası.....	46
Tablo 27: Konutun Oda Sayısı.....	47
Tablo 28: Konutun Fiziki Sorunu.....	48
Tablo 29: Tuvaletin evin içinde olma durumu.....	48
Tablo 30: Çocuk Yetiştirilmesinde Ev İçi Sorumluluklar.....	49

Tablo 31: Çocuk Yetiştirilmesinde Ev Dışı Sorumluluklar.....	50
Tablo 32: Aile İçi Şiddet Durumu.....	51
Tablo 33: Evle İlgili Konularda Karar Verme Gücü.....	52
Tablo 34: Evlenmeden Önce Çalışan Kadının İşten Ayrılma Nedeni.....	53
Tablo 35: Kadının Hane İçinde Söz Sahibi Olduğu Konular.....	54
Tablo 36: Kadının Oy Kullanma Özgürlüğü.....	54
Tablo 37: Kadının Boşanmada Söz Sahibi Olma Durumu.....	55
Tablo 38: Hane Gelirinin İdaresi.....	56
Tablo 39: Kadının Meslek Durumu.....	57
Tablo 40: Kadının Aylık Geliri.....	58
Tablo 41: Kadının Kendine Ait Harcama Yapabilme Durumu.....	59
Tablo 42: Kadının Gelirini Harcadığı Alanlar.....	59
Tablo 43: Evde Yapılan Besinler.....	60
Tablo 44: Kadının Evlenmeden Önce Çalışma Durumu.....	61
Tablo 45: Kadının Evlenmeden Önce Ne İş Yaptığı.....	62
Tablo 46: Evlenmeden Önceki Maddi Durum.....	62
Tablo 47: Kadının Evlenmeden Önceki Aylık Geliri.....	63
Tablo 48: En Sık Tüketilen Besin.....	63
Tablo 49: Et Tüketme Sıklığı.....	64
Tablo 50: Nevşehir Merkezde İkamet Edilen Süre.....	65
Tablo 51: Nevşehir' e Göç Edilen Bölge.....	65
Tablo 52: Nevşehir' e Göç Etme Nedeni.....	66
Tablo 53: Kadının göç Etmeden Önceki Maddi Durumu.....	67
Tablo 54: Göç Öncesi Menkul, Gayri Menkul Durumu.....	68
Tablo 55: Göç Etmeden Önce Kadının Yaşadığı Zorluklar.....	68
Tablo 56: Nevşehir' den Göç Etme İsteği.....	69
Tablo 57: Göç Etmek İsteğinin Nedeni.....	70
Tablo 58: Borç Para Temin Edilecek Yer.....	71
Tablo 59: Komşularla İlişkiler.....	72
Tablo 60: Kadına Göre Yoksul Olmasının Nedeni.....	73
Tablo 61: Kadına Göre Eğitimin Yoksulluğa Etkisi.....	74
Tablo 62: Kadının Eğitime Devam Etme Konusunda Cinsiyet Tercihi.....	74
Tablo 63: Gelecekle İlgili Beklentiler.....	75
Tablo 64: Gelecekle İlgili Beklentilerin İçeriği.....	75

GİRİŞ

Küreselleşme süreci ile gelişmiş ya da az gelişmiş tüm toplumların ortak sorunu haline gelen yoksulluk olgusu toplumun her kesimini aynı oranda etkilememektedir. Tüm toplumlarda yoksulluğa karşı korunmasız grup olarak adlandırılabilen bazı gruplar vardır. Kadınlar ve çocuklardan oluşan bu grubun yoksulluğu yaşama riski daha fazla, yoksullukla mücadele edebilme ihtimali daha azdır. Kadınların yoksulluk karşısında korunmasız grup olarak adlandırılması doğumundan yoksulluğu yaşamaya başladığı ana kadar erkek himayesinde yaşamını idame ettirmesinden kaynaklıdır. Geleneksel ataerkil sistemin kadından istediği erkek hegemonyasını kabul etmek ve bu şekilde yaşamaya devam etmesidir. Üretimde, yeniden üretimde, sosyal yaşamda hayatın idamesine ilişkin rollerde geleneksel sistemin kadına olan yaptırımları mevcuttur. Kadının üretim ile ilgili rolü, parasal karşılığı olmayan hane içi üretim olarak belirlenmişken, yeniden üretim ile ilgili rolü öncelikli olarak biyolojik yeniden üretimdir. Sistem tarafından bu rollerin dışına çıkması kısıtlanan ya da zaman zaman engellenen kadının yoksulluğu erkeğe oranla daha derin olmaktadır.

Kadınlar, üretim etkinlikleri içinde yer almak ve karar alma süreçlerine katılmak hususunda sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Toplumda parayı kazanan asıl cinsin erkek olarak algılanması, erkeğe sağlanan eğitimin kadına sağlanandan daha yüksek olmasına sebep olduğu gibi işveren konumunda bulunanlarında cinsiyet temelli bir iş söz konusu olmadıkça (ev temizliği ya da çocuk bakıcılığı gibi) tercihini erkekten yana kullanmasına sebep olmaktadır. Kadınların toplumsal kimlikleri öncelikli olarak aile içindeki konumlarına bağlıdır. Kadınların gerek sosyal yaşamda gerekse hane içinde maruz kaldıkları ayrımcılık ve dezavantajlarının yanı sıra hane içindeki sorumluluklarında yegâne üstlenicileri olmaları onları daha da yoksullaştırmaktadır. Yoksulluğun öncelikli yaşandığı yerin hane olması kadınların yoksulluktan daha fazla etkilenmelerine sebep olmaktadır. Toplumsal olarak yapılandırılmış cinsiyet ilişkileri kadının yoksulluğunu hane içinde her bir aşamada daha da perçinlemektedir, çünkü “toplumsal cinsiyet ilişkileri, güç ilişkileridir (De la Rocha’dan aktaran Körükmez 2008, 219). Yoksulluğun yaşandığı hanelerde hanenin üretimini ve tüketimini idare etmeye çalışan kadın yoksulluktan daha fazla etkilenmektedir.

Maddi yoksunlukların yanı sıra dışlanma, sesini duyuramama gibi manevi boyutları da olan kadın yoksulluğu, kültürel yapı, gelenekler, siyasal sistem, sınıf, ulusal ve uluslar arası ekonominin karmaşık bir etkileşimi sonucunda şekillenmektedir.

IMF ve Dünya Bankası güdümünde uygulanan neo liberal politikalar tüm dünyada yoksulluğun artmasına sebep olmakla birlikte kadınların yoksulluğunu daha da perçinlemiştir. Neo-liberal siyasaların dünya kadınlarının ezici çoğunluğuna vaadi, onları dünya ölçeğindeki ikincilik durumunu süregenleştirmek, toplumsal desteklerinden yoksun bırakmak, emeklerini ucuzlatmak, kayıt dışı ve/veya ‘yarım zamanlı işlere mahkûm kılmak, yaşlıların, çocukların bakımını daha da çok omuzlarına yıkmak, onları vasıfsızlaştırmaktan ibarettir’ (Özbudun 2007, 28).

Kapitalist toplumlarda ücretli kadın emeği kullanılmakta ve kadın emeğine duyulan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Ancak neredeyse tüm dünyada ücretli kadın emeği ucuz işgücü, sosyal güvenceden yoksun çalışmayı kabul etmek ile eş anlama gelmektedir. Toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış işlerde çalışmak, iş yerinde ayrımcılığa maruz kalmak işgücü piyasalarına girme noktasında geleneksel düzenin zincirlerini kıran kadını yoksulluğa itelemekte ya da yoksullukla mücadele etmek için çalışma hayatına katılan kadını yoksulluğa mahkûm etmektedir.

Yoksulluk olgusu, sanayileşme ve küreselleşme süreçleri ile toplumların gündem maddesi olma özelliğini kazanırken kadınların yoksulluktan erkeklere oranla daha fazla etkilendikleri gerçeği 1970’ li yıllarda yoksulluk literatürüne girmiştir. Kadın yoksulluğu kavramının üzerinde durduğu ilk olgu, hane reisi kadın olan ailelerin yoksulluk riskini hane reisi erkek olan ailelere oranla daha fazla taşıdıkları olgusudur. Hane reisi kadın olan hanelerde kadının ekonomik kaynaklara ve eğitim olanaklarına erişim ve bunların sonucunda işgücü piyasaları içindeki konumları gereği yoksulluk riskini daha fazla taşıdıkları kavramın kökenini oluşturmaktadır. Kavramın üzerinde durduğu diğer olgu ise; hanehalkı servetinin eşitsiz bölüşümünün bir yansıması olarak toprak ve sermaye erişimlerinin çok düşük düzeyde kalmasıdır (Amis’ den aktaran Şenses 2006, 175)

Tüm bu verilerden hareketle yoksulluk sorununu ister düşük seviyede ister had safhada yaşayan tüm toplumlarda özellikle uluslar arası kuruluşların konuya ilgisi sonucu kadın

yoksulluğu olgusu araştırılan, çözümünü için önerilerde bulunulan bir olgu haline gelmiştir. Türkiye’ de konu ile ilgili çalışmalar Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) bünyesinde yapılan çalışmalarla önem kazanmıştır. Akademik anlamda konuyla ilgili çalışmalar: İstanbul’ da yapılan alan araştırmasına dayanan ve kadının kentsel yaşama tutunma çabasında enformel sektörün belirleyiciliğini ve kadın istihdamında toplumsal cinsiyetin etkilerini konu edinen “Para ile Akraba: Kentsel Türkiye’ de Kadın Emeği” (White 1999), Ankara’ da yapılan ve ücretli ev hizmetinin kadının penceresinden anlatıldığı derinlemesine mülakatlara dayanan “Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası” (Bora 2008), Ankara’ da köyden kente göç sonucu kente tutunma çabası olarak gündelikçi olarak çalışan kadınların ve onların işverenleri konumunda olan kadınların deneyimlerinin aktarıldığı “Gündelikçi Kadınlar: Cömert ‘Abla’ların Sadık ‘Hanım’ları” (Kalaycıoğlu ve Rittersgerger Tılıç 2000), Ankara’ da yapılan kentsel yoksulluk araştırması çerçevesinde kadının yoksullukla mücadele emek adına geliştirdiği stratejileri açıklayan “Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri” (Ersoy ve Şengül 1999) ve İstanbul’ da yapılan yoksulluk araştırmasında kadının yoksullukla mücadele etmek için geliştirdiği stratejiler ve dayanışma ilişkilerini konu edinen “Nöbetleşe Yoksulluk” (Işık ve Pınarcıoğlu 2001) gibi çalışmalardır. Görüldüğü üzere Türkiye’ de kadın yoksulluğu araştırmaları çoğunlukla kentsel yoksulluk çerçevesinde kadının kentsel yaşama tutunma çabalarını kadın istihdamı ve yoksullukla mücadele stratejileri bağlamlarında ele alan çalışmalardır. Metropoller dışında olması ve kadın yoksulluğunu salt kadın istihdamı ve yoksullukla mücadele stratejileri dışında toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyetin hane içinde kadın üzerindeki etkilerini irdelemesi ve kadınla erkeğin yoksulluğu yaşama noktasında farklılaştığı noktaları açığa çıkarması bakımından araştırmamızın önemli olduğu ve metropoller dışında yapılacak kadın yoksulluğu araştırmalarında örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda kadınların hane içinde yoksulluğu erkeğe oranla daha fazla yaşadıkları, maddi yoksulluğun yanı sıra manevi yoksunluğunda hane içinde kadın yaşantısına etki ettiği, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadını gerek hane içinde gerekse de hane dışında ayrımcılığa maruz bıraktığı ve başta eğitim olmak üzere kadını pek çok alanda kısıtladığı bu nedenle de kadının yoksulluk riski altına soktuğu tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra kadının benimsediği, yadırgamadığı cinsiyet eşitsizliğinin kuşaklara aktarıldığı bu nedenle de kısır bir döndü şeklinde devam ettiği saptanmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu ve metodolojisi ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölüm kuramsal ve kavramsal çerçeveyi oluşturmaktadır. Yoksulluk yazınındaki genel teoriler, sosyolojik teoriler açıklanmış ve kadın yoksulluğunun belirleyicileri olarak kadın istihdamı ve toplumsal cinsiyet üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise alan araştırması sonucu elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE METODOLOJİSİ

1. 1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı gelir yoksulluğunun yanı sıra kadınların erkeklere oranla neden daha yoksul olduklarını, neden yoksulluktan daha fazla etkilendiklerini, iki cins arasında yoksulluğu yaşama deneyiminin hangi noktalarda benzeşip hangi noktalarda ayrıştığını, kadın ve toplumsal cinsiyet bağlamında nedensellik ilişkisi içinde açıklamaktır. Yoksullukla doğrudan ilişkili olan ve yoksulluğun artışına paralel olarak artan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınları yoksulluğa karşı risk altına sokmakla kalmayıp aynı zamanda yoksulluğa neden olmaktadır.

Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklardan kaynaklı toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılaşma tarihin her döneminde her toplumda görülmüştür. Ancak bu farklılıkların toplumların kültürel çerçeveleri içinde değerlendirilip yorumlanması sonucunda her iki cinsin de toplum içinde benimsemek, uymak zorunda oldukları davranış örüntüleri belirlenmiştir. Buna paralel olarak ise toplumsal cinsiyet eşitliği ya da eşitsizliği kavramları ortaya çıkmıştır. Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlik erkeğin ekonomik güce sahip olması ve siyasal güç konusunda otorite olması olarak tanımlanabilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise otorite konumundaki erkek karşısında kadının erkek egemenliğine boyun eğmesidir.

Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk arasındaki doğru orantı gözden kaçırılmaması gereken bir olgudur. Gelir ve toplam tüketimin hane halkı içindeki bölüşümü, kadınların ve bazı ülkelerde de kız çocuklarının aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir. Bunun temel nedeni ise refaha ilişkin kavramlarda erkek bakış açısının egemen olmasıdır. Bu verilerden hareketle; tüm toplumların ortak sorunu haline gelen genelde yoksulluk özelde ise kadın yoksulluğu olgusu Nevşehir il merkezinde yaptığımız alan araştırması ile nedenleri ve sonuçları açısından değerlendirilecektir.

1. 2. Araştırmanın Konusu

Yoksulluk iktisadi anlamda gelir dağılımdaki eşitsizliğin bir sonucu olarak görülse de kadın yoksulluğu gelir dağılımdaki eşitsizliğin yanı sıra kültürel ve sosyal nedenlere de dayanmaktadır. Kültürel ve sosyal değerlerin kaynaklık ettiği toplumsal cinsiyet rolleri kadını toplumsal yaşam içinde kısıtlamakta, ekonomik ve sosyal alanlarda erkeğe bağımlı hale getirmektedir. Bu nedenle araştırma yoksulluk üzerinde toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliğin etkilerini irdelemektedir. Araştırma çerçevesinde yoksul kadınların sosyo-demografik özellikleri, hane içinde karar verme mekanizmalarına katılımı, ekonomik özellikleri, üretime katılımları, sosyal dayanışma örüntüleri, yoksulluğun göç üzerindeki etkisi ve kadınların yoksulluğu nasıl algıladıkları da irdelenmiştir.

1. 3. Araştırmanın Metodu

Nevşehir'deki yoksul kadınların yoksulluktan ne oranda ve ne boyutta etkilendiklerini, yoksulluk üzerinde toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliğin ne oranda etkili olduğunu tespit etmeyi hedefleyen bu araştırma alan araştırması olarak uygulanmıştır. Bu bağlamda Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfından gerek aynı gerekse de nakdi yardım alan yoksul hanelerin adresleri belirlenmiştir. Nevşehir il merkezinde bulunan 30 mahallenin muhtarları ile temasa geçilip, gerekli bilgiler muhtarlar edinildikten sonra vakıftan yardım alan hanelere anket uygulanmıştır. Ancak kadın yoksulluğu araştırmalarında hanenin temel analiz birimi olarak alınması, hane içindeki kaynakların tüketim ve bölüşümünü gizleyen bir içeriğe sahip olması bakımından kadının yoksulluğunu gizleyici bir niteliğe sahiptir.

Hane bazlı yoksulluk araştırmaları hane içinde yaşanan yoksulluğun toplumsal cinsiyete dayalı olarak nasıl derinleştiğini, erkek ve kadın arasında nasıl farklılaştığını açıklamaktan uzaktır. Ancak hane içi ilişkiler ve bu ilişkilerin yapısı kadınlarla yapılacak istatistikî araştırmalardan çok görüşme ve gözlem tekniği ile açıklanabilir. Bu nedenle araştırma çerçevesinde kadınların yoksulluk deneyimlerini öğrenebilmek için anket tekniğinin yanı sıra görüşme tekniği de uygulanmıştır. Görüşme kadınların evlerinde gerçekleşmiştir. Zaman zaman odak grup görüşmeleri şeklinde de gerçekleşen görüşmeler anket ile elde edilmesi güç olan verilere ulaşmamızı sağlamıştır.

1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Nevşehir il merkezinde yaşayan yoksul kadınlar oluşturmaktadır. İl merkezinde 30 mahalle bulunmaktadır ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından ayni ve nakdi yardım alan hane sayısı 3500' dır. Vakıftan ayni ve nakdi yardım alan kişilerin adres ve isimleri tespit edildikten sonra, her mahalleden yardım alan toplam kişi sayısının %5'i esas alınarak örneklem 175 kişi olarak belirlenmiştir.

1. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Kadınların eğitim seviyelerinin düşüklüğü görüşmeler sırasında sorulan soruları yanlış anlamalarına, araştırmacıyı soruları onların anlayabileceği şekilde sormaya mecbur kıldığından görüşme sürelerinin uzamasına neden olmuştur. Görüşme sürelerini uzatan bir diğer etken ise görüşmelerin kadınların evlerinde gerçekleşmiş olmasıdır. Görüşmelerin evlerde gerçekleşmesi, evin kalabalık olması ya da kadınların çocukları ile ilgilenmeleri gibi nedenler görüşme sürelerini uzatmıştır. Görüşmeler sırasında ses kayıt cihazının kullanılması zaman zaman kadınlar için sorun teşkil etmiş, kayıt cihazının gerekliliği kadınlara anlatılmış, ses kaydı alınmasını kabul etmeyen kadınların görüşmeleri yazılarak kaydedilmiştir. Araştırma süresince karşılaşılan bir diğer güçlük ise; kadınlara araştırmanın nedeni ve kapsamı konusunda açıklama yapılmış olmasına rağmen, araştırmacının yardım kuruluşundan geldiği kamısına varan bazı kadınların, yardım alabileceklerini düşünerek özellikle gelir seviyeleri ve gelir seviyesinin göstergesi olabilecek nitelikteki sorulara yanıltıcı cevaplar vermiş olmalarıdır.

1. 6. Araştırmanın Sınırı

1. Araştırma sadece Nevşehir merkez ilçede 30 farklı mahallede ikamet eden yoksul kadınları ihtiva etmektedir. Merkez ilçe sınırları dışında yaşayan yoksul kadınlar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alan yoksul hane sayısı 3500' dır. Ancak söz konusu yoksul hanelerin hepsine ulaşmak zaman ve maliyet açısından zorluk teşkil edeceğinden örneklem 175 kişi olarak belirlenmiş, yoksul hanelerin hepsine anket uygulanamamış, görüşme yapılamamıştır.

Örnekleme sınırlılığının araştırmanın amacını ulaşmasını engellemeyeceği düşünülmemektedir.

2. Söz konusu yoksul kadınların yoksullaşma sürecine etki eden faktörler; toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde kadın ve erkeğin yoksulluğu yaşama sürecinin birbirinden farklı olduğu ve hane içi kaynakların eşitsiz bölüşümünden kaynaklı olarak hane içinde kadının yoksulluğu erkeğe oranla daha derin yaşadığı olarak belirlenmiştir. Bu nedenlerden ötürü yoksulluğa neden olan ekonomik ve politik süreçler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

3. Araştırma yoksul ev kadınları ve kayıt dışı istihdam edilen yoksul kadınları kapsamaktadır. Kurumsal istihdam edilen kadınların araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

4. Araştırmada yoksulluğun sosyal değişme ve modernleşme gibi süreçlerle etkileşimi ele alınmamıştır. Başka bir ifade ile “toplumsal çevre” incelemeye konu edilmemiştir.

5. Araştırmada yoksulluk mekânsal açıdan (mimari ve konut formu) ele alınmamış mekânsal sorunlardan kaynaklanan sosyal ve psikolojik sorunlar kapsam dışı bırakılmıştır.

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Ekonomi Temelli Yoksulluk Kavramları

2. 1. 1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk olgusu tarihsel süreç içerisinde tüm toplumları derinden etkileyen, insanlığın yüz yüze kaldığı en önemli beşeri ve toplumsal bir olgu olarak var olagelmıştır. Yoksulluğun kapsamı ülkeden ülkeye, toplumdaki topluma, bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Tüm toplumlar yüzyıllardır toplumsal gündemlerini meşgul eden yoksulluğa çözüm bulmayı amaçlamışlardır. Toplumlar üretimin çevre ve iklim koşullarına bağlı olmaktan çıkmasıyla birlikte bu sorunun çözülebileceğini umarken bu kez de kapitalizm ekseninde gelişen yoksulluk ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. İnsanlık tarihi boyunca insanlığın çok büyük bir kesimini etkileyen, ekonomik ve sosyal gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan bir konu olan yoksulluk farklı biçim ve miktarlarda da olsa ister gelişmiş ister az gelişmiş ülkeler olsun tüm insanlığı tehdit eden bir unsurdur. Zira gelir dağılımındaki eşitsizlik ağırlıklı olarak az gelişmişlik sorunu olsa da, gelişmiş ülkelerde de kendini hissettiren bir gerçekliktir. Az gelişmiş ülkelerde yoksulluğa karşı ilgi, uluslararası kuruluşlardan kaynaklanmıştır. Dünya Bankası bu kuruluşların başında gelmektedir.

Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi kuruluşların çalışmalarıyla küresel düzlemde gündeme getirilen yoksulluk, Türkiye’de Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu (Türkiye KAMU-SEN) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde başlatılan çalışmalarla gündem maddesi olmuştur. Uluslararası kuruluşların olguya ilgisinin temelinde bu kuruluşların neoliberal politikalarını görmek mümkündür. Neoliberal politikaların az gelişmiş ülkelerde kök salmasını sağlamak ve bu politikalara yöneltilen yoğun eleştiriler karşısında onlardan önemli bir ödün vermeden yoksulluk konusunu gündemde tutma amaçlarından kaynaklandığı söylenebilir (Şenses 2006, 53)

Zaman ve mekan göreliliğinden kaynaklı olarak üzerinde görüş birliğine varılmış bir yoksulluk tanımı yoktur. En genel anlamıyla yoksulluk bireylerin beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamama veya toplumsal standartların gerisinde kalma ya da yaşamın gerektirdiği imkânlardan yoksun olması anlamına gelir. Tanımlar yoksullara bakış açısına göre değişiklik gösterebileceği gibi farklı değer sistemlerine sahip olan bir toplumsal yapıdan diğerine göre de zaman içerisinde değişiklik gösterebilir. Örneğin gelişmiş ülkeler için yoksulluk kültürel etkinliklere katılamama, teknolojik gelişmelere ulaşamamayı da kapsarken az gelişmiş ülkeler için yaşamı idame ettirebilmek için gerekli gelir yetersizliğinden kurtulmak anlamına gelmektedir. Şüphesiz bunda en önemli etken muhtaç olma ve muhtaçlık kavramlarının kişiden kişiye mekândan mekana ve toplumdan topluma değişiklik göstermesidir. Çünkü yoksullukta zenginlik gibi subjektif bir kavramdır ve toplumun kabul edilebilir bir asgari yaşam standardını neyin oluşturduğu konusundaki tercih ve beklentileri yansıtmaktadır (Aktan; Vural 2002).

Yoksulluk sorununun özünü insan ihtiyaçlarının yeterince karşılanıp karşılanmadığı sorusu teşkil etmektedir. Ancak bu tanımdan yola çıkarak yoksulluk sadece açlık olarak algılanmamalıdır. Zira yoksulluk, ekonomik bir kategori olmanın yanı sıra, kişilerin içinde yaşadığı, anlamlandırdığı, başa çıkmak için çeşitli yöntemler geliştirdiği, toplumsal bir 'durum'dur (Erdoğan 2007, 14). Yoksulluk giyim, barınma, eğitim, ortak yaşama gibi pek çok insani gereksinimden yoksun olma durumudur. Bu nedenle yoksulluk konusunda gösterge olarak ekonomik kriterlerin yanı sıra sosyal kriterlere de ihtiyaç vardır. Yoksulluk profilinin zaman içindeki değişimi yoksulluk tanımlarının da artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda yoksulluk düzeyinin belirlenmesi, toplam nüfus içerisinde kimlerin yoksul olarak nitelendirilebileceğinin ortaya konması açısından yoksullukla ilgili farklı tanım ve ölçüm teknikleri ortaya çıkmıştır. Gelir yokluğuna göre yoksulluk seviyesinin belirlenebilmesi için mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk ve öznel yoksulluk yaklaşımları kullanılmaktadır.

2. 1. 2. Mutlak Yoksulluk

Yoksulluk yazınının temelinde yer alan mutlak yoksulluk çizgisi yaklaşımı 19. yüzyılın sonlarında İngiltere'de yapılan çalışmalara dayanan gelir ve tüketim harcamalarını kriter alan yaklaşımdır. Mutlak yoksulluk, yeterli (kalori) ve dengeli (protein, karbonhidrat gibi besin bileşenleri) beslenme açısından asgari tüketim düzeyini ve geliri mutlak

olarak ele alır (Ünal 2004, 14). Mutlak yoksulluk yaklaşımına göre yoksulluk, genellikle insanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olamama durumudur. Mutlak yoksul oranı ise yaşamda kalabilmek için gerekli gıda harcamalarının parasal değerine ulaşamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır. Bu nedenle mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Bu değer üzerinden yoksulluk çizgisi hesaplanır (Tüsiad 2000, 96). Mutlak yoksullukta yoksulluk çizgisi iki farklı yöntemle hesaplanır. Bunlardan ilki sadece asgari gıda harcaması maliyetini esas alarak bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan minimum kalori ihtiyacını hesaplar. Kişi başına günlük kalori ihtiyacı, kırsal alanlar için 2400, kentsel alanlar için 2100 kalori olarak alınmakta ve bunu sağlayacak en ucuz gıda malları sepetinin parasal değeri yoksulluk çizgisi olarak belirlenmektedir (Alagh'ten aktaran Şenses 2006, 63). Mutlak yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde başvurulan ikinci yöntemde ise; bireyin gıda harcamalarının yanı sıra giyinme, barınma, ısınma gibi diğer temel ihtiyaçları da dikkate alınır. İkinci yöntemde gıda dışı harcamaların maliyeti gıda harcamalarının maliyetine eklenerek yoksulluk çizgisi hesaplanır. Mutlak yoksulluk sınırının belirlenmesinde ilk yöntem gıda harcamaları üzerine odaklanmış olsa da mutlak yoksulluğun gıda dışı harcamaları göz önünde bulunduran tanımları da vardır. Örneğin Rowntree, yoksulluk seviyesini 'yalnızca fiziksel sağlık şartlarını idame ettirmek için gerekli harcamalar' olarak tanımlamıştır. Bu tanım içerisinde gıda, elbise, kira yakıt ve ilave olarak hane halkının basit ihtiyaçları yer almaktadır (Dumanlı 1996,7).

Ülkeler arası karşılaştırmalar yapabilmek amacı ile geliştirilmiş bir yaklaşım olan mutlak yoksulluk yaklaşımında ülkelerin toplumsal ve ekonomik farklılıkları gözetilmeksizin her ülke için uygulanabilecek bir yoksulluk çizgisi belirlenir. Bu bağlamda mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için kişi başına günde 1\$, Türkiye'nin de dâhil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu grup için 4\$, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14, 40\$ olarak hesaplanmıştır (Cömertler 2004, 58).

2. 1. 3. Göreli Yoksulluk

Görelî yoksullukta yoksulluk sınırının belirleyicisi toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olma durumudur. Görelî yoksulluk sınırı altında yaşayan kişiler, yoksul olarak nitelendirilmekten çok, düşük gelirli kişiler olarak nitelendirilebilir. Çünkü bu kişiler toplumun ortalama refah düzeyinin altında kalmış kişilerdir (Demir Şeker 2008, 12).

Görelî yoksulluk yaklaşımına göre toplumda her zaman yoksul bir kesim olacaktır. Çünkü yoksul olarak kabul edilebilecek kesimler arasında bile mülkiyet, gelir ve kamu hizmetlerinden yararlanma gibi çok önemli dengesizlikler vardır. Görelî yoksulluk kavramı yoksul hane halkı veya birey ile o toplumda yaşayan ve mevcut şartlara göre ortalama bir gelire sahip olan hane halkı veya birey arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma gücü arasındaki açıklığı ifade etmektedir (Dumanlı, 1996, 8).

Bir başka tanıma göre ise; görelî yoksulluk, daha yaygın olarak ‘maddî kaynakların toplumda adet haline gelmiş veya en azından özendirilen ve onaylanan normal etkinliklere katılımın ve konfora ve yaşam koşullarına sahip olmanın olanaksız veya son derece kısıtlı hale gelece kadar yetersiz kalması’ olarak tanımlanmaktadır (Oyen’den aktaran Şenses 2006, 91). Şenses’e göre görelî yoksullar temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilen ancak kişisel kaynaklarının yetersizliği yüzünden toplumun genel refah düzeyinin altında kalan ve topluma sosyal açıdan katılmaları engellenmiş olanları kapsamaktadır (Şenses 2006, 9).

2. 1. 4. Öznel Yoksulluk

Yoksulluk düzeyinin belirlenmesinde bir diğer yaklaşım ise öznel yoksulluk yaklaşımıdır. Öznel yoksulluk yaklaşımında, yoksulluk düzeyinin ölçülmesi, deneklerin kendi değerlendirmelerine göre, geçinebilmeleri için gerekli gördükleri gelir düzeyi esasına göre belirlenen bir öznel yoksulluk çizgisine dayanmaktadır. Yoksulluk düzeyine ilişkin en iyi kararın o toplumda yaşayanların kendi değerlendirmeleri doğrultusunda belirlenen ve kavramsal düzeyde mutlak ve görelî yoksulluk kavramlarının bir bileşimini yansıtan öznel yoksulluk çizgisi de diğer yoksulluk

çizgileri gibi yoksullarla yoksul olmayanları birbirinden ayırmayı amaçlamaktadır (Şenses, 2006, 94).

Öznel yoksulluğu belirlemek amacı ile büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşlerini saptamak amacı güdülmektedir. Bu amaçla yapılan anketlerde farklı yöntemler kullanılır. Deneklere, yoksul olmamak, iyi bir gelire sahip olmak gibi bazı özel hedeflere ulaşabilmek için yeterli olduğunu düşündükleri gelir miktarı sorulur (Tüsiad 2000, 98).

2. 2. Kültürel Dinamikler Çerçevesinde Yoksulluk Kavramları

18. yüzyıldan 19. Yüzyılın ortalarına kadar ekonomik temelli olarak kavramlaştırılan, toplumlar tarafından doğal bir süreç olarak görülen yoksulluk olgusu 19. yüzyılın ortalarından itibaren toplumlarca acil çözülmesi gereken sorunlar kategorisine alınmıştır. Bunun olası nedeni ise kapitalizmle beraber varsıllık kadar yoksulluğunda algılanışındaki farklılıktır. Kapitalizm ve beraberinde getirdiği küreselleşme süreci ile yoksulluk ekonomik kriterler dışında sosyal kriterlerle de açıklanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde küreselleşme sürecinde ortaya çıkan; yoksulluğu anlamak, işleyiş dinamiklerini açığa çıkarmak için gelir yoksulluğunun yanı sıra sosyal yoksunluğu da kapsayan yoksulluk tanımları incelenecektir.

2. 2. 1. Sosyal Dışlanma

Kavram AB’de 1990’lı yıllardan itibaren yoksulluğun gelirle ilgili kısmının yanı sıra gelirle ilgili olmayan kısmını da ifade etmek için kullanılmaktadır. Sosyal dışlanmanın kesin tanımı, bir toplumda genel kabul gören kültürel çevre, vatandaşlık ve sosyal entegrasyon paradigmasına dayanır. (Aldemir; Özpınar 2004, 5) Gelişmiş ülkeler için sosyal dışlanmanın uzun süreli işsizlik, çalışma yaşamını düzenleyen hakların olmaması ve refah devletinin zayıflaması sonucu insanların devletle olan sosyal ağlarının zayıflaması ile ilintili olduğu söylenebilir. Özbudun, Avrupa’da dışlanmanın tarihsel oluşumunu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Avrupa’nın ‘dışlanmışları’, bir zamanlar egemen kapitalist sistemin ‘iç’nde yer almaktaydılar; sınıai kuruluşların Güney ülkelerine kaydırılması ve bunun sonucu sanayi işçileri arasında

işsizleşme, yeni teknolojinin gereksindiği donanım yoksunluğu, sosyal güvenlik sistemlerinin aşındırılmasıyla hak yitimi, istihdamın 'esnekleştirilmesiyle çalışma güvencesinden yoksun kalma, örgütsüzleştirme vb. politikalar sonucu, Batı Avrupa ülkelerinde hatırı sayılır kesimler 'dışlanma' sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır" (Özbudun 2002, 54).

Maddi olarak yoksulluk ve sosyal dışlanma birbirleriyle ilişkili kavramlardır, ancak sosyal dışlanmaya maruz kalmak için maddi yoksulluk gerekli değildir. Toplumda bazı kişilerin maddi yoksulluk ve bunun yanı sıra bilgi ve yetenek eksikliği veya ayrımcılık gibi nedenlerle topluma entegre olamaması sonucu bazı gruplar diğerlerinden ayrılmaktadır. Bunlar genellikle düşük gelirli aileler, evsizler, kadınlar, etnik ve dini azınlıklardır. Yoksulluk dinamikleri açısından ekonomik, sosyal ve politik boyutları olan sosyal dışlanma en çok bu grupları etkilemektedir.

Kadın yoksulluğunu araştırmak üzere Nevşehir il merkezinde yoksul kadınlarla yapılan görüşmelerde gündelikçi olarak çalıştığını öğrendiğimiz boşanmış bir kadın, medeni durumundan ötürü maruz kaldığı sosyal dışlanmayı şu sözlerle ifade etmiştir.

"Ben çok azimliyimdir, erkek olsam gecemi gündüzüme katıp daha çok çalışırdım. Kadımlı, haliyle geç kalsam evime gelirken yolda tedirgin oluyordum, gece ek bir iş yapmak istesem yapamıyordum. Mesela sanayide yemek pişirme işi vardı, temizliğe göre daha hafif bir işti ama ben hiç gidemedim. Dul bir kadın olarak o kadar erkeğin içine girip yemek yapmak istemedim. Temizliğe gittim, evde hep ev hanımları vardı."

2. 2. 2. Yoksulluk Kültürü

Yoksulluk kültürü kavramında Oscar Lewis, yoksulların yaşam şekillerinin içinde buldukları toplumun yaşam şeklinden farklı olduğu, ayrıca farklı toplumların yoksul olarak nitelendirilen kesimlerinin yaşam şekillerinin benzerlikler gösterdiği görüşünden hareket etmektedir. Benzer sorunlar benzer çözüm yolları geliştirilmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak ise öğrenilen, paylaşılan ve sosyal olarak nakledilen bu benzerlikler davranışlarla kültürü geliştirmektedir.

Yoksulluğun kendine özgü norm ve değerleri olan bir alt kültür olarak tanımlayan Lewis'e göre yoksullar bir yoksulluk alt kültüründe yaşamaktadırlar ve bu kültür onları toplumun geri kalan kesiminden ayırmakla kalmayıp aynı zamanda onları yoksulluğa

mahkum etmektedir. Kendine ait norm ve değerleri olan bu alt kültürde yaşayan yoksul bireyler söz konusu norm ve değerleri benimseyip içselleştirerek yoksulluğun nesilden nesile aktarılmasına neden olmaktadır. Yoksulluğun süreklilik kazanmasına, kronikleşmesine neden olan bu süreç aynı zamanda bireyleri kadercilik ve teslimiyete sürüklemektedir.

Lewis' e göre yoksulluk kültürü: "bir kez yerleşince çocuklar üzerindeki etkisi nedeniyle kuşaktan kuşağa sürdürülür. Yoksul semt çocukları altı ya da yedi yaşına ulaştıklarında kendi alt kültürlerinin temel değer ve tutumlarını içselleştirmişler ve kendi çıkarları doğrultusunda koşullarını değiştirmek ya da yaşamları boyunca karşılaşacakları fırsatları geliştirmek için psikolojik olarak donanmamışlardır." (Lewis'ten aktaran Oktik 2008, 34)

Yoksul birey yoksulluk kültürünü içselleştirmediği sürece içinde bulunduğu durumdan sosyal yardımlar ya da kişisel çabaları sonucu kurtulabilir ancak yoksulluk kültürünü benimsemiş, bu kültürü kabullenmiş bireylerde yoksulluk bir açmaz olarak yaşam boyu devam etmektedir. Nitekim, "yoksulluk kültürü yoksulluğun müzminleşmesine yardımcı olur, bizzat yoksullar yoksulluğun devamına katkıda bulunurlar; kadercilikleri kendini doğrulayan bir kehanet yaratır ve bu süreç" dışarıdan gelecek yardımlar bile onların yoksulluktan kurtulmalarını engeller. Bu alt-kültür sadece 'toplumun sınıfsal yapısı'ndaki değişikliklerle ortadan kaldırılamaz.' (Lewis'ten aktaran Slattery 2003, 392)

2. 2. 3. Underclass (Sınıf Altı)

1990 sonrası yoksulluk yazınına giren kavram, sahip oldukları aşağı statüleri nedeniyle toplumdaki aşağı konumda bulunanları tanımlamak için kullanılmaktadır. Kavram ilk kez Gunnar Myrdal tarafından kullanılmıştır. Myrdal'a göre altsınıf; 'işsiz, iş bulamayan ya da düşük ücretli işlerde çalışan, ulustan büyük oranda dışlanmış-hayatını, isteklerini ve başarısını paylaşmayan-ımtiyazsız bir sınıftır.' (Myrdal'dan aktaran Ersoy; Şengül 2000, 53). Gans ise altsınıf kavramını, 'uzun süre işsizlik çeken, iş bulma olasılığı zayıf veya artık çalışamayacak durumda olan veya formel sektörden dışlanmış, sadece marjinal-enformel sektör işlerinde çalışabilen ve bu durumu yansıtan davranışsal özellikler geliştiren bir kesimi, toplumdaki ve var olan kamusal ve sosyal olanaklardan

dışlanmış bir grup olarak tanımlamaktadır.’ (Gans’tan aktaran Kalaycıoğlu; Tılıç 2002, 201)

Gül ve Sallan Gül’e göre ise sınıf altı yoksulluğun ayırt edici özellikleri; ‘kuraldışı normların, davranışların ve tutumların yaygınlığı, uyuşturucu ve alkol kullanımının yüksekliği, işgücüne katılımın düşüklüğü, suç işleme eğiliminin yüksekliği, evlilik dışı çocuk sahibi olmanın yaygınlığı, sosyal yardımlara bağımlılık gibi öğelerdir’ (Gül; Sallan Gül 2008, 60).

Türkiye’de 1980 ve sonrasında kamu sektöründe ve özel sektörde düzenli gelir getiren istihdam oranının düşmesi hem kadınların hem erkeklerin birincil işgücü piyasalarına girmelerini zorlaştırmış ve enformel sektörü her iki cins içinde yegane iş olasılığı olan sektör haline getirmiştir. İçinde bulunulan koşullardan kurtuluş ümidi olarak görülen enformel sektörde istihdam olanağı bulan kadın ve erkek yoksul gruplar formel sektörün dışına itilmekle kalmayıp sosyal hayatta da dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Enformel sektörün beraberinde getirdiği varlık yoksunluğunun yanı sıra itibardan da mahrum kalan söz konusu gruplar kendilerine benzer gruplarla bütünleşme eğilimine gitmekte ve topluma uyum sağlamakta güçlük çekmektedirler. Dışlanma ve yoksulluk karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen olgulardır. Ekonomik imkânların yetersizliği bireyleri hem ekonomik hem de sosyal yaşamın dışına itmekte, onları toplumdan izole bir yaşam sürmeye zorlamaktadır.

2. 2. 4. Kentsel Yoksulluk

Kırsal kesimden kente göç ederek gelen kitleler, kent dokusuyla bütünleşme, barınma gereksinimleri için uygun konut bulma aşamalarında zorlanmaktadır. Kente göç edenlerin sosyo kültürel yapısı, kentin kendine özgü mevcut yapısı ve kentin sahip olduğu kültürel yapı nedenleri ile kente adapte olamayan, söz konusu kitlenin yoksulluk durumunu açıklamak için kentsel yoksulluk tanımı kullanılmaktadır. Bir kentin sunduğu hak ve olanaklara o kent halkının ulaşıp ulaşamaması kent yoksulluğu düzeyini ortaya çıkarmaktadır (Cebeci; Çakılcıoğlu 2011). Ancak kentsel yoksulluk sadece göç ederek kente gelenleri açıklamak için kullanılan bir kavram değildir. Kent içinde çalışan kesimlerde kentsel yoksulluk kavramı altında değerlendirilmektedir. Ücret düzeylerinin düşmesi buna karşılık tüketim eğilimlerin artması, toplumsal hizmetlerin ticarileşmesi,

kent göçle gelmeyen kentli kesimi yoksullaşma riski ile karşı karşıya getirmektedir. Bu yoksullaşma riskini en çok taşıyanlar, yaşlılar, engelliler, işsizler, ve ev içi emeği ücretsiz olan kadınlardır. Mingione kent yoksulluğu kavramını şöyle tanımlamaktadır: 'kent yoksulluğu nüfusun bir kesiminin, çeşitli nedenlerle, değişik dönemlerde tarihsel ve coğrafi olarak belirlenmiş asgari bir yaşam standardı sağlamaya yeterli kaynaklara ulaşamaması ve bu durumun gerek davranışsal gerekse toplumsal ilişkiler açısından ciddi sorunlara yol açmasıdır' (Mingione'dan aktaran Ersoy; Şengül 2000, 7).

2. 2. 5. Yapabilirlikten Yoksunluk

Teorik açılımı oldukça yeni olan yapabilirlik yaklaşımı özellikle yoksulluğu derinden yaşayan az gelişmiş ülkelerdeki sorunları aydınlatmak amacıyla BM'in son dönem yoksulluk çalışmalarına belirgin biçimde yön vermektedir. Yoksulluk ve eşitsizlik çalışmalarına farklı bir çerçeveden bakan Amartya Sen'e göre ekonomik büyüme, gelişmenin nimetlerinden herkesin aynı biçimde yararlanamadığını ve yoksun durumda olanları göstermediği için yaşam standardı açısından iyi bir ölçüt değildir (Kardam, Yüksel 2004, 26). Sen, yapabilirlikten yoksunluk kavramı ile yoksulluğu 'kabul edilebilir bir hayat düzeyine ulaşmak için gerekli temel yapabilirliklerden yoksun olma' olarak tanımlamaktadır (Yuncu 2009, 5). Yoksulluğu kapasite-yapabilme yetersizliği olarak tanımlayan Sen, 'yapabilirlik iyi olma özgürlüğüne böyle bir potansiyel güce sahip olmaktır.'der. Sen açısından önemli olan bir kişinin herhangi bir alanda bir şeyler yapabilme, olabilme özgürlüğüdür.

İnsan hayatının farklılıkları ve yoksulluğun çok boyutlu özelliğini temel alan yapabilirlik kapasitesi üç temel noktayla özetlenebilir.

- Düşük gelir düzeyi, yoksulluğun tek nedeni değil, farklı nedenlerinden sadece bir tanesidir.
- Bu yaklaşımda önemli olan araçsal olarak önem taşıyan yoksunluklar değil, içkin değeri olan yoksunluklardır.

- Düşük gelir düzeyi ve yapabilirlik yoksunluğu arasındaki ilişki kişisel ve toplumsal faktörlerden etkilenmektedir (Yuncu 2009, 6).

Söz konusu yaklaşımda, ‘gelir düzeyi’ yoksulluğa neden olan etmenlerden sadece bir tanesi olarak görülür. Gelir ve yapabilirlik arasındaki ilişkiye etki eden diğer faktörler; yaş, toplumsal cinsiyet, toplumsal rol, yaşanan yer, sağlık koşulları, kişinin denetleyemeyeceği ya da belirli bir oranda denetleyebileceği faktörlerdir. Yapabilirlik yaklaşımında eşit haklar eşit yapabilirlikler anlamına gelmez. Örneğin siyasal katılım fırsatı olmayan bir kişinin klasik anlamda yoksul olup olmamasının yanı sıra önemli bir özgürlük açısından oldukça yoksul olduğu gözden kaçırılmamalıdır (Sen 2004, 36).

Yapabilirlik yaklaşımına göre kişi temel yapabilirliklerden mahrumsa yoksul olarak tanımlanır ve toplumlara göre değişmeyen temel yapabilirlikler, gıda gereksinimini karşılamak, önlenebilir hastalıklardan kaçınmak, barınmak, giyinmek, yolculuk edebilmek ve eğitim görebilmek olarak belirlenir (Uçar 2011, 14).

Yapabilirlikler teorisinde ‘yapabilirlikler’ bireylere ait özellikler olarak belirlendiğinden, haneler ya da topluluklar değil, bireyler analiz birimi olarak ele alınır. Bu nedenle kadının hane ya da topluluktan bağımsız değerlendirilmesi kadın yoksulluğu açısından önemlidir. Yapabilirlik yaklaşımı daha başlangıcından itibaren insanların ne yapabilecekleri, ya da ne oldukları üzerinde durarak kadınların özellikle özel alanda, yani aile içinde acısını çektikleri eşitsizliklerin-bedensel bütünlüklerine yönelik tehdit, kaynak ve fırsatlarda eşitsizlik gibi- ele alınmasına olanak tanımıştır (Kardam; Yüksel 2004, 51).

2. 3. Kadın Yoksulluğu

Yoksulluğun boyutları, yoksullukla mücadele etme stratejileri, yoksulluğu yaşama deneyimleri üzerinde toplumsal cinsiyetin etkisi görmezden gelinemeyecek kadar büyüktür. Kadınlar ve erkeklerin toplumda üstlendikleri cinsiyet rolleri sahip oldukları ya da olabilecekleri hak ve kaynaklara erişim noktasında farklılıklar yaşanmasına sebep olacağından kadın yoksulluğu yoksulluk analizlerinde değerlendirilmesi gereken bir

husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira yoksulluktan en fazla etkilenen özne kadınlardır.

Kadın yoksulluğu konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebepleri, kadın yoksulluğunun nedenlerini irdelemek üzere geliştirilen kavramsal çerçeveyi Diana Pearce'in geliştirdiği 'yoksulluğun kadınlaşması' kavramı oluşturmaktadır. Pearce (1978), bu kavramı o yıllarda Amerika'da yoksulların 2/3'ünü kadınların oluşturmasına ve zaman içinde kadınların işgücüne katılım oranındaki artışa rağmen 1950-70 arasında kadınların ekonomik konumlarının giderek kötüleşmesine dikkat çekmek üzere kullanmıştır (Ulutaş 2009, 24). Ayrıca yoksulluğun kadınlaşması kavramı Goldberg ve Kremin'in belirttikleri gibi, kendilerini ve ailelerini geçindirmek zorunda olan kadınların bütün yoksullar içinde çoğunluğu oluşturduklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Kavram kadınların işgücü piyasasına katıldıkları durumlarda bile yoksul durumda kaldıklarını vurgulamaktadır (Goldberg ve Kremin'den aktaran Açıkgöz 2010, 48).

Kadın ve erkeklerin yoksulluğu farklı yaşadıkları, yoksulluktan farklı etkilendikleri görüşünden hareket eden kavram yoksulluğu demografik süreç üzerinden analiz etmektedir. Buna göre; aile yapısının değişmesi, boşanmaların artması, evlilik dışı çocuk sahibi olma oranının artması ve çocukların kadınlar tarafından bakılması gibi nedenler yoksulluğun kadınlaşmasını açıklamak için kullanılmıştır. (Şener 2009, 3)

Yoksulluğu cinsiyet temeline dayalı olarak açıklayan kavram temelde üç duruma dikkat çekmektedir.

- Erkeklerle kıyaslandığında kadınlar arasında yoksulluk oranları daha fazladır.
- Kadınlar arasındaki yoksulluk erkek yoksulluğuna göre daha ciddi ve derindir.
- Kadınlar arasında yoksulluk erkeklere göre daha hızlı artış göstermektedir. (Çağatay'dan aktaran Gürses 2009, 339)

Yoksulluğun kadınlar için önemli bir sorun olduğu uluslar arası bir platformda ilk defa 1995'de Pekin'de toplanan 4. Dünya Kadın Konferansı'yla kabul edilmiştir. Pekin Eylem Planı'nda 'Yoksulluğun Kadınlaşması' ifadesine yer verilmiştir. Bu konferansta

hükümetler son on yılda kadınların yoksulluğunun, erkeklerinkiyle kıyaslanamayacak kadar hızlı arttığını kabul ederek geleceğe yönelik stratejiler belirlemişlerdir.

Yapısal uyum programları sonucu tüm dünyada hızla yayılan yoksulluğun kadınla ilişkilendirilmesi Bora'ya göre iki şekilde gerçekleşmiştir. Birincisi; kalkınma paradigması içinde, cinsiyet eşitsizliklerinin kalkınma sürecini engelleyen, verimini düşüren bir faktör olarak görülmesi, dolayısıyla da cinsiyet eşitliğini sağlamaya dönük politikaların kalkınmayla ilişkilendirilerek önerilmesi; ikincisi ise asıl olarak kadınlar tarafından yürütülen hane içi geçim stratejilerinin bir kaynak olarak dikkate alınması, bu stratejilerin kalkınma sürecinin verimliliğini arttıracak bir yönetim sistemine dâhil edilme girişimleridir (Bora 2007; 98) Amartya Sen'in aşırı yoksulluğun en fazla yoğunluk gösterdiği bölgeler olarak işaret ettiği Güney Asya ve Aşağı Sahra Afrika'sında, en yoksul olanlar ve yoksul kesimlerde çoğunluğu oluşturanlar kadınlardır (Sen 2004, 142). Bu nedenle başta BM olmak üzere uluslar arası kuruluşların sürdürülebilir kalkınma kavramı çerçevesi içinde yoksulluk konusunda hane ve hane içi ilişkilere eğilmesi Sen'in yapabilirlikten yoksunluk yaklaşımından yola çıkılarak gerçekleşmiştir. Kalkınma sürecine dahil edilen kadınlar zaten yoksulluğun yükünü taşıyan toplumsal kesimdir. Yoksullukla mücadele programı içerisinde kadınları eğitmek, çalışma hayatı için bilgi ve becerilerini geliştirmek, gelir getiren ekonomik faaliyetlere dahil etme gibi girişimler, kadınları yoksullukla mücadelede stratejik araçlara dönüştürmüş geleneksel rollerini ve toplumsal eşitsizlik durumlarını yeniden üretmiştir (Güneş 2009, 7)

2. 3. 1. Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler

Kadın yoksulluğuna etki eden faktörlerin başında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve bunun sonucunda kadın istihdamının yeterli olmaması gibi nedenler vardır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde çok farklı olgular bulundurmakla beraber araştırmanın bu bölümünde kadın istihdamına etkisi üzerinde duruldu.

2. 3. 2. Toplumsal Cinsiyet

Biyolojik temele dayalı kadınlık ve erkeklik değişmez bir gerçekliktir ancak toplumsal cinsiyet; biyolojik temel üzerine kurulan ve toplumsal bağlama göre değişen bir

örüntüdür. Bütün toplumlarda doğuştan gelen bu biyolojik farklılıklar kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilir. Böylece hangi davranış ve faaliyetlerin kadınlar ve erkekler için uygun olduğuna, bu iki cinsin hangi haklara, kaynaklara ve güce sahip olduğuna ya da olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilir (Ecevit 2003, 83).

Toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösteren psikolojik, sosyal ve kültürel farklılıklara işaret eden toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkek arasındaki davranış ve rol beklentilerinin oluşmasına kaynaklık etmiştir. Kadın ve erkek arasında rol, tutum ve davranış farklılıklarının temelinde kültürel şekillenişten kaynaklı toplumsal beklentiler yatmaktadır (Cihan; Batur). Beklentiler eşitsizlikleri ve farklılıkları da beraberinde getirir. Söz konusu eşitsizlikler ve beklentiler kadın cinsinin hareket alanını ev gibi özel alanla kısıtlarken erkek için kamusal alana katılım olarak kendini belli eder. Eğitim başta olmak üzere sağlık, beslenme, işgücü piyasalarına katılım, siyasete kadar her türlü kamusal alanda iki cins arasında yaşanan farklılıklar toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliği oluşturur. Ecevit, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri şöyle kategorize eder: Haklarda eşitsizlik, kaynaklarda eşitsizlik, ekonomik faaliyet alanında eşitsizlik, sağlık ve bağlantılı hizmetlere erişebilmede eşitsizlik, şiddet, taciz ve istismar, kamusal yaşam ve siyasal alanda eşitsizlik (Ecevit 2003, 84).

Eşitsizlikler kadın ve erkeğe yüklenen roller etrafında biçimlenmiştir. Toplumun kadından beklediği roller üretim sürecinde; hane içi üretim, yeniden üretim sürecinde ise öncelikli olarak biyolojik yeniden üretimdir. Görüldüğü üzere özellikle geleneksel toplumlar için geçerli olan bu üretim ve yeniden üretim süreçleri kadının toplumsal yaşama katılımını kısıtlamakta, kadını erkek güdümünde yaşamaya mecbur kılmaktadır. Hane içinde başlayıp toplumsal hayatta devam eden toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadını yoksullaştırmaktadır. Geleneksel kadın rol modeliyle yetiştirilen kadından toplumun öncelikli olarak beklediği iyi anne, iyi eş rolüne uygun davranmasıdır. Kadının işgücü piyasasına katılıp kazanç elde etmesi ise kadının beklenen roller arasında ilk sıralarda yer almamaktadır. Bunu içselleştiren kadın 'evlendim, neden çalışayım, kocam bana bakmak zorunda' şeklinde ifade etmektedir. Erkeğin gelirinin haneyi geçindirmeye yetmediği durumlarda ailenin erkek birey ya da bireylerinin izni ile çalışma yaşamına katılan kadın bu sefer de düşük ücretli işlerde istihdam olanağı bulmaktadır ya da işgücü piyasasında toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

2. 3. 3. Kadın İstihdamı

Kadınların işgücü piyasasına katılımları düşük olmakla birlikte, istihdam olanağı bulan kadınların büyük çoğunluğunun düşük statülü, düşük ücretli sektörlerde ya da aile içi üretim şeklinde istihdam edildiği görülmektedir. Kadın emeğinin düşük statülü, düşük ücretli işlerde yoğunlaşmasının olası nedeni ise; geleneksel yapı çerçevesinde eve asıl gelir getiricinin erkek olarak algılanmasıdır. Kadınların düşük ücretli işleri kolaylıkla kabul etmeleri, eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamaları, kadınların mesleki becerilerinin eksik olması gibi faktörler kadın istihdamına olumsuz etki etmektedir.

Tarihin her döneminde kadın emeğinden yararlanıldığı görülmektedir. Nitekim 16. yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı imparatorluğunda kadınların ticaretle uğraştıkları bilinmektedir. Alkan'a göre, bu dönemden sonra çıkan fermanlar, kadının çalışması bir yana sokakta yürümesini bile olanaksız kılacak nitelikteydi. Kadının çalışma yaşamına katılmasına ilişkin Meşrutiyet döneminde yaşanan tartışmalara karşın, dönemin şartları gereği kadının tekrar çalışma yaşamına girdiği görülmektedir. Önce sınırlı düzeyde sağlık ve eğitim sektöründe görev almaya başlamışlardır. Daha sonra yüzyılın sonlarında artan savaşlar nedeniyle askere giden erkeklerin yerini alan kadınlar, İstanbul'da postanede ve maliyede çalışırken, kadınlar tarafından kurulan küçük bir şirket dikkati çekmekteydi. Anadolu'da ise, 1915 yılında, çeşitli fabrikalarda çalışan kadınların sayısı yirmi bine ulaşıyordu. (Alkan 1981, 50)

Cumhuriyet'in ilanından sonra toplumsal, siyasal ve yasal yönlerden ortaya çıkan gelişmeler, kadının çalışma yaşamına girmesini daha elverişli hale getirmekle birlikte, söz konusu dönemde de toplumsal cinsiyet temeline dayalı ayrımcılık gözlemlenmektedir. Evli kadının çalışmasını eşinin iznine bağlayan Medeni Kanunun eski 159. maddesi, cinsiyete dayalı işbölümüne ve 'kadının çalışmasını uygun bulmayan' toplumsal değerlere dayanak sağlamaktaydı (İlkkaracan; İlkkaracan 2003, 300). 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen madde kadınların gerek hane içinde erkeğe karşı çıkmak istememesi gerekse de çalışmak için gerekli eğitimden yoksun olması nedeni ile kadını bu haktan mahrum bıraktı.

Türkiye'de kadın yoksulluğu çalışmaları istatistiksel olarak çok fazla araştırılmamıştır. Yapılan çalışmalar çoğunlukla kadının istihdam durumunu, yoksulluğu deneyimleme

biçimlerini araştırmaya yönelik niteliksel araştırmalardır. İstihdam durumuna ilişkin yapılan araştırmalarda kadının işgücünün tarım sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Tarımda mekanizasyon sonucu erkek işgücü tarımdan ayrılmış, ayrılan erkek işgücü yerine tarımda ikame edilen kadın nüfus artış göstermiştir. Ancak artışa rağmen kadının ekonomik durumunda iyileşme gözlenememesinin nedeni kadınların ücretsiz aile işçisi konumunda olmalarıdır. Kalaycıoğlu ve Tılıç bu durumu şu şekilde aktarmaktadırlar: 'kırdaki kadın bir anlamda üretim süreçlerindeki şartlar gereği evin dışında, tarlada çalışırken üretime aktif olarak katılır; ancak istatistiklerde ücretsiz aile işçisi olarak sayılır' (Kalaycıoğlu; Tılıç 2000, 31).

Türkiye'de 2008 yılında kadınların işgücüne katılım oranı %25.4'tür. Kadınlar kırdaki tarım sektöründe, kentte ise hizmet sektöründe istihdam olanağı bulabilmektedirler. 2008 yılında tarımda istihdam edilen kadınların oranı %49, sanayide istihdam edilen kadınların oranı %13, hizmet sektöründe istihdam edilen kadınların oranı ise %35'tir. Ücretli ve yevmiyeli işçi olan kadınların oranı %52, ücretsiz aile işçisi olanların oranı %36, kendi hesabına çalışanların oranı %11, işveren statüsünde olanların oranı ise %1'dir. (ILO 2010)

Görüldüğü üzere geleneksel ataerkil sistem ve sistemin yarattığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği Türkiye'de tarihsel gelişim açısından kadının birincil durumda iş gücü piyasalarına girmesine müsaade etmemiştir. Mevcut durum ve şartların getirdiği mecburiyetlerden ötürü iş gücü piyasalarına giren kadın, çalışma hayatında kendini ifade edebilmek adına söz hakkına sahip olmuşsa da toplumsal cinsiyet ayrımcılığından kendini koruyamamıştır. Kadın bu durumda yasalar gereği kendine verilmiş haklardan yararlanamayıp, hakkı olan maddi geliri alamamanın yanı sıra mevcut ekonomik şartlar gereği yoksul sınıfta yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma kapsamında Nevşehir’de yaşayan yoksul kadınlar arasından seçilen örneklem grubuna anket uygulanmış ve kadınlarla görüşmeler yapılmıştır. Kent merkezinde yaşayan toplam 3500 yoksul hane arasından tesadüfi örneklem yolu ile seçilen 175 kadına uygulanan anket ve görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında araştırmanın bulguları yorumlanmıştır.

Araştırmanın bulguları örneklem grubunun sosyo-demografik özellikleri, hanenin ekonomik özellikleri, hane içi ilişkiler, hane içi karar verme mekanizmalarına katılım, üretime katılım, beslenme, yoksulluğun göç üzerindeki etkisi, sosyal dışlanma ve yoksulluğu algılama başlıkları çerçevesinde yorumlanmıştır. Aşağıda uygulanan anketlere ait frekans tabloları sunulmaktadır.

3. 1. SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

3. 1. 1.Yaş

Tablo 1: Örneklem grubunun yaş dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
18- 24	13	7,4
25- 31	41	23,4
32- 38	31	17,7
39- 45	25	14,3
46- 52	19	10,9
53- 59	23	13,1
60- 66	12	6,9
67 ve üzeri	11	6,3
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunun %7.4’ü 18-24 yaş aralığında; %23.4’ü 25-31 yaş aralığında, %17.7’si 32-38 yaş aralığında, %14.3’ü 39-45 yaş aralığında, %10.9’u 46-52 yaş aralığında, %13.1’i 53-59 yaş aralığında, %6.9’u 60-66 yaş aralığında, %6.3’ü 67 yaş ve üzerindedir. Tabloda görüldüğü üzere 25-31 yaş aralığında

yoksul kadın oranı daha fazladır. Emek piyasasında verimli olabilecekleri bu dönemde kadınların yoksul olmasının olası nedenleri, evlilik ve bağımlı çocuğun varlığıdır.

3. 1. 2.Doğum yeri

Tablo 2: Örneklem grubun doğum yeri

Doğum Yeri	Frekans	Yüzde
Büyükşehir	2	1,1
Şehir/ il	67	38,3
İlçe	49	28,0
Köy	57	32,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların %1.1' i büyükşehir doğumluyken; %38.3'ü şehir, %28' i ilçe, %32.6'sı ise köy doğumludur. Bu veri bize Nevşehir'in göç alma miktarını vermesi bakımından önemlidir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki; araştırma çerçevesinde şehir, ilçe, köy olarak adlandırılan yerleşim birimlerinin Nevşehir'e mesafe olarak yakın iller olduğu, ilçelerin Nevşehir ilçeleri olma özelliği taşıdığı, köylerin ise Nevşehir'e bağlı köyler olduğu öğrenilmiştir. Bu nedenle il merkezine yaşanan göçler çoğunlukla çevre il ve köylerden olmaktadır.

3. 1. 3.Eğitim durumu

Tablo 3: Örneklem grubunun eğitim durumu

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur-yazar değil	45	25,7
Okur-yazar	13	7,4
İlkokul	81	46,3
Ortaokul	25	14,3
Lise	11	6,3
Üniversite	--	--
Toplam	175	100,0

Örneklem grubunun eğitim durumunu gösteren tabloda; yoksul kadınların %25.7'si okur- yazar değildir. Yoksul kadınların %7.4'ü okur-yazarken, %46.3'ünün ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. %14.3'ü ortaokul mezunu iken, lise mezunu olanların

oranı %6.3'tür. Yoksul kadınlar arasında üniversite mezunu olan kadın yoktur. Gerek cinsiyete dayalı zihniyet kalıpları gerek maddi olanaksızlıklar gerekse de kırsal kesimde kız çocuklarının ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırılması yoksul kadınların eğitimsizliklerindeki temel nedenlerdir.

Nevşehir'e bağlı bir köyde doğan 49 yaşındaki bir kadın ilkokuldan sonra okula gitmeme nedenini şu şekilde açıklamıştır:

“Ben beşi bitirdiğimde bizim kasabaya ortaokul açılmıştı. Büyük ağabeyim okumama izin vermedi. Kızlar okumaz, okurlarsa namussuz olurlar derdi, ortaokula gitmeme izin vermedi. İlkokulu bitirmeyi bile canıma minnet bildim ben. Babam okula göndermiyordu. Köy yerinde ben okula gitsem çapayı kim yapacak, beli kim belleyecekti? Öğlenciydim, saate bakardım, dersin başlamasına yarım saat kala okula giderdim. Banyo etmeden geçtim, saçımı tarar okula kaçırdım.”

Kadının söyledikleri kız çocuklarının özellikle kırsal kesimde ücretsiz aile işçi olarak emeklerinin kullanılmasının eğitim başta olmak üzere birçok konuda onların kısıtlanmasına yol açtığının kanıtı niteliğindedir. Bekarken ailesinin yanında ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadının emeği evlendikten sonra kocasına geçmekte, eğitim hayatından yoksun kalan kadın kendini geliştirme fırsatı bulamamaktadır.

Eğitim seviyesinin düşüklüğü ortalama gelir seviyesinin düşüklüğünün bir bakıma nedeni bir bakıma ise sonucudur. Eğitim düzeyi ile gelir seviyesi arasındaki ilişkinin temel özelliği; eğitim düzeyi yüksekliğinin gelir düzeyinin yükselmesine olan etkisidir. Zira ilave eğitim işgücü piyasasında katma değeri daha yüksek bir iş bulmaya olanak sağlamaktadır (Türkmen 2002, 31). Ancak özellikle geleneksel toplumlarda kadın gerek cinsiyet eşitsizliği gerekse de hanenin yoksulluğu nedeni ile eğitim hakkından mahrum bırakılmakta, bu sebeple kadın erkeğe bağımlı hale gelmektedir. Nitekim görüşmeler sırasında kadınlar maddi olanaksızlıklar ve cinsiyete dayalı zihniyet kalıpları nedeniyle aileler tarafından eğitimde erkek çocuğa öncelik tanındığını bu nedenle eğitimlerini yarıda bıraktıklarının sıklıkla dile getirmişlerdir.

3. 1. 4. Medeni hal

Tablo 4: Örneklem grubundaki kadınların medeni durumları

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	106	60,6
Bekar	--	--
Boşanmış	34	19,4
Dul	35	20,0
Toplam	175	100,0

Yoksul kadınların örneklem grubu içindeki medeni hallerine baktığımız zaman, %60.6'sının evli, %19.4'ünün boşanmış, %20'sinin dul olduğunu görmekteyiz. Boşanmış ve dul olan kadınların gerek hane içi gerek hane dışı sorumlulukları üstlenmeleri ve medeni durumun kadın üzerinde yarattığı toplumsal baskı nedenleri ile işgücü piyasalarına girmelerini zorlaştırdığı, bu nedenlerden ötürü boşanmış ve dul kadınların yoksulluktan daha fazla etkilendiklerini söyleyebiliriz. Bekâr olanların örneklem grubunda temsil durumunun olmama nedeni; yoksul kadınların adreslerine ulaşma konusunda bize yardımcı olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yardım talebiyle başvuranların hane reisi olmalarıdır.

3. 1. 5. Erkeğin çalışma durumu

Tablo 5: Örneklem grubundaki kadınların eşlerinin çalışma

Erkeğin Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Çalışmıyor	21	12,0
Özel sektörde işçi	25	14,3
Yevmiyeli işçi	53	30,3
Emekli	11	6,3
Çiftçi	10	5,7
Kamuda işçi	6	3,4
Esnaf	15	8,6
Diğer	34	19,4
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere eşleri çalışmayan kadınların oranı %12, özel sektörde işçi olanların oranı %14.3, yevmiyeli işçi olanların oranı %30.3, emekli olanların oranı %6.3, çiftçi olanların oranı %5.7, kamuda işçi olanların oranı %3.4, esnaf olanların oranı %8.6'dır. İşportacılık, pazarcılık gibi enformel sektörlerde çalışanların oranı %19.4' tür. Yevmiyeli işçi olarak çalışan hane reislerinin düzenli gelirlerinin olmaması kadınların yoksullukla başa çıkma stratejileri geliştirme oranlarını da arttırmaktadır. Özellikle eşi inşaat sektöründe işçi olarak çalışan kadınlardan görüşmeler sırasında edinilen bilgiye göre, hanelerin geçinmek için geliştirdikleri stratejilerden biri, erkeğin para kazandığı dönem olan yaz döneminde kazanılan parayı, altın olarak değerlendirmek, erkeğin çalışmadığı dönem olan kış aylarında altını satmak şeklinde olmaktadır. Bu hanelerin kışlık kiralarnı yazın ödedikleri de görüşmeler sırasında elde edilen bilgilerdendir. Ayrıca bu hanelerde evin kışlık ihtiyaçlarını yazın almak da bir başka geçinme stratejisidir. Erkeğin işsiz olduğu kış döneminde bu hanelerin akraba, komşu desteği ile geçindikleri de elde edilen bir diğer bilgidir.

3. 1. 6. Erkeğin eğitim durumu

Tablo 6: Örneklem grubundaki kadınların eşlerinin eğitim durumu

Erkeğin Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur-yazar değil	8	4,6
Okur-yazar	22	12,6
İlkokul	98	56,0
Ortaokul	37	21,1
Lise	10	5,7
Üniversite	--	--
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınlar arasında eşleri okur-yazar olmayanların oranı %4.6, okur- yazar olanların oranı %12.6, ilkokul mezunu olanların oranı %56, ortaokul mezunu olanların oranı %21.1, lise mezunu olanların oranı %5.7'dir. Eğitim açısından erkeklerin daha avantajlı konumda oldukları görülmektedir. Tablo 3'de okur- yazar olmayan kadın oranı %25.7 iken okur-yazar olmayan erkek oranı tablo 6'da %4.6 olarak görülmektedir. Eğitim seviyesinin yükseltilmesine paralel olarak cinsiyet eşitliğinin sağlanması kadını başta yoksulluk olması üzere birçok konuda maruz kaldığı etkilerden

koruyacaktır. Ancak özellikle kırsal kesimde kadın eğitime çocukluk döneminde aile, yetişkinlik döneminde ise eş tarafından gereken önemin verilmemesi, kadının kendini geliştirmesine engel olmanın yanı sıra özellikle kız çocukların kendilerine anne rol modelini seçmesine sebep olmakta, bu nedenle kadın eğitimsizliği kısır bir döngü şeklinde devam etmektedir.

3. 1. 7. Kadının yaptığı evlilik sayısı

Tablo 7: Örneklem grubundaki kadınların yaptığı evlilik sayısı

Kadının Yaptığı Evlilik Sayısı	Frekans	Yüzde
Bir	147	84,0
İki	25	14,3
Üç	3	1,7
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere bir evlilik yapanların oranı; %84, iki evlilik yapanların oranı; %14,3; üç evlilik yapanların oranı ise %1,7'dir. Eşi ölen ya da eşinden boşanan kadınların ikinci veya üçüncü evliliklerini niçin yaptıklarını, görüşülen 44 yaşındaki bir kadın şekilde ifade etmiştir:

“Birinci kocamdan boşandım, bir sene kardeşimin evinde kaldım, kendimi yük gibi hissetmeye başlamıştım. İlk kocamdan sonra çalışmayı, para kazanmayı hiç düşünmedim çünkü bizim yaşantımızda kadının çalışması, para kazanması diye bir şey yok. Başımda erkek olsun, beni korusun, ben de evime bakayım istedim. Evde erkek olsun, ben ona hizmet edeyim, başımda erkek olduğu için bana laf, söz gelmesin istedim. Ben özellikle yaşlı olmasını istedim. Ben 37 yaşındaydım evlendiğimizde kocam 80. O beni korusun, ben onun nikâhı altında ona hizmet edeyim istedim. O yüzden evlendim. Şimdi hastayım, böbrek yetmezliği var bende, hasta olduğum için kocam beni boşuyor. İkinci kocamdan da boşanacağım.”

Görüldüğü üzere kadınların ikinci ya da üçüncü evlilikleri yapma nedeni; kadının toplumsal yaşamdan dışlanmışlığı ve boşanmış ya da dul olmanın toplum tarafından hoş karşılanmamasıdır. Eğitimsiz olan, yaşamı boyunca erkek güdümünde yaşayan kadınlar, hane reisinin erkek olmadığı hallerde çareyi tekrar evlenmekte bulmaktadırlar.

3. 1. 8. Evlenme şekli

Tablo 8: Örneklem grubundaki kadınların evlenme şekli

Kadının Evlenme Şekli	Frekans	Yüzde
Görücü	142	81,1
Anlaşarak	25	14,3
Kaçarak	8	4,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubu içinde görücü usulü ile evlenenlerin oranı %81.1, anlaşarak evlenenlerin oranı %14.3, kaçarak evlenenlerin oranı ise %4.6'dır. Görüşmeler sırasında görücü usulü ile evliliklerde kadının rızası olmadan yapılan bazı evliliklere de rastlanmıştır. Örneğin 47 yaşındaki boşanmış bir kadın eşiyle evlenme şeklini şu şekilde anlatmaktadır:

“Görücü usulü ile evlendim, eskiden zaten hep görücü usulüydü. Anne, baba neye karar verirse o olurdu. Zaten ben kocamı pek istememiştim de babam al diyince ben de aldım.”

Geleneksel toplumlarda kadının tüm hayatı erkek tarafından belirlenmiştir. Eğitim, evlenme, göç gibi hane hayatını doğrudan etkileyen tüm olaylarda erkek egemenliği mevcuttur. Görüşülen yoksul kadının söyledikleri de bunu kanıtlar niteliktedir.

3. 1. 9. Evlenme yaşı

Tablo 9: Kadının Evlenme Yaşı

Kadının Evlenme Yaşı	Frekans	Yüzde
11- 17	78	44,6
18- 24	68	38,9
25- 31	20	11,4
32- 38	8	4,6
39- 45	--	--
46- 52	1	6,0
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere 11-17 yaş aralığında evlenenlerin oranı %44.6, 18-24 yaş aralığında evlenenlerin oranı %38.9, 25-31 yaş aralığında evlenenlerin oranı %11.4, 32-38 yaş aralığında evlenenlerin oranı %4.6, 46-52 yaş aralığında evlenenlerin oranı %6'dır. 11-17 yaş aralığında evlenme oranının yüksek olması bize kent merkezinde erken evliliklerin yaygın olduğu sonucunu vermekle birlikte kadının örgün eğitime devam etmesi gereken yaşlarda evlilik yaptığı ve örgün eğitim dışında kaldığı sonucunu da vermektedir.

3. 1. 10. Eş ile akrabalık durumu

Tablo 10: Örneklem grubundaki kadınların eşleri ile akrabalık durumları

Kadının Eşi ile Akrabalık Durumu	Frekans	Yüzde
Akraba değil	150	85,7
Amca çocuğu	7	4,0
Dayı çocuğu	2	1,1
Teyze çocuğu	7	4,0
Hala çocuğu	2	1,1
Baba tarafı ikinci derece	3	1,7
Anne tarafı ikinci derece	4	2,3
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubu içinde akraba evliliği yapmayanların oranı %85.7, birinci dereceden akraba evliliği yapanların toplam oranı %10.2, baba tarafı ikinci derece akraba evliliği oranı %1.7, anne tarafı ikinci derece akraba evliliği %2.3'tür. Ancak görüşmeler sırasında kadınların özellikle ikinci dereceden akraba evliliklerini akraba evliliği olarak adlandırmadıkları tespit edilmiştir.

3. 1. 11. Çocuk sayısı

Tablo 11: Örneklem grubundaki kadınların çocuk sayısı

Çocuk Sayısı	Frekans	Yüzde
Yok	14	8,0
1	22	12,6
2	47	26,9
3	28	16,0
4	33	18,9
5	20	11,4
6	2	1,1
7 ve üzeri	9	5,1
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların arasında çocuğu olmayanların oranı %8, bir çocuğu olanların oranı %12.6, iki çocuğu olanların oranı %26.9, üç çocuğu olanların oranı %16, dört çocuğu olanların oranı %18.9, beş çocuğu olanların oranı %11.4, altı çocuğu olanların oranı %1.1, yedi ve üzeri sayıda çocuğu olanların oranı ise %5.1'dir.

Sahip olunan çocuk sayısı hane nüfusunun kalabalık olmasına ve bu nedenle hanenin aylık gelirinin yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Toplumda çocuğun maddi manevi ihtiyaçlarının öncelikli gidericisi anne olarak algılandığından yoksulluğu çocuğa anlatmak annenin görevleri arasında kabul edilmektedir. Görüşmeler sırasında iki çocuk sahibi olduğunu öğrendiğimiz kadın, yoksulluk ve annelik arasındaki ilişkiyi şu şekilde dile getirmiştir:

“Çocuklar bir şey istiyor alamıyorum. Bu gün alacağım, yarın alacağım veya oğlum bu acı, başka yerde güzeli var sana oradan alacağım diye çocukları kandırıyorum. Büyük oğlum anlıyor, geçen komşu cereyanımızı açtığında büyük oğlum anne cereyanımız var, ekmeğimiz de var, yeter.. Ben senden bayramlık istemiyorum dedi. Çocuk süt istiyor, alamıyorum. Aldığımda çocuğa sütü vermeye korkuyorum, biterse bir daha alamam. Sütü suyla karıştırıp çocuğa içiriyorum. Kocam sabah evden çıkıyor, akşam eve geliyor, bunlardan haberi bile olmuyor”

3.2. HANENİN EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

3. 2. 1. Hanede düzenli gelir getiren işlerde çalışan kişi sayısı

Tablo 12: Hanede Çalışan Kişi Sayısı

Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı	Frekans	Yüzde
1	87	49,7
2	20	11,4
3	2	1,1
Düzenli çalışan yok	66	37,7
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların yaşadıkları hanelerde çalışan kişi sayısı oranları; bir kişinin çalıştığı hanelerin oranı %49.7, iki kişinin çalıştığı hanelerin oranı %11.4, üç kişinin çalıştığı hanelerin oranı %1.1, düzenli çalışanın olmadığı hanelerin oranı %33.72'dir. Hanede düzenli çalışan olmaması düzenli gelir getirenin olmaması ile aynı anlama geldiğinden bu hanelerin yoksulluğu yaşama oranları daha fazladır denilebilir. Çalışan kesimin bile yoksulluk riski taşıdığı kentsel yaşamda hanede çalışan kimsenin olmaması hanenin yoksulluğunu derinden yaşayan kadını daha fazla etkilemektedir.

3. 2. 2. Çocukların aileye ekonomik katkısı

Tablo 13: Çocukların Haneye Ekonomik Katkısı

Çocukların Haneye Ekonomik Katkısı	Frekans	Yüzde
Cevap yok	12	6,9
Evet	49	28,0
Hayır	114	65,1
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere 'çocukların aileye ekonomik katkısı var mı?' sorusuna cevap vermeyenlerin oranı %6.9'dur. Cevap vermeyenlerin çocuksuz kadınlar olduklarını belirtmek gerekir. Çocukların aileye ekonomik katkısı olduğunu söyleyenlerin oranı %28, çocukların aileye ekonomik katkısı olmadığını söyleyenlerin oranı %65.1'dir.

Çocukların aileye ekonomik katkısı olduğunu söyleyen ailelerin geleneksel geniş aile yapısı içinde yaşayan yaşı büyük kadınlar olduğunu belirtmek gerekir. Bu nedenle geniş aile olarak yaşamak yoksullukla mücadele edebilmek için ailelerin geliştirdiği stratejilerden biridir Ancak bu durumun kadın üzerinde olumsuz etkileri görüşmeler sırasında açığa çıkmıştır. Kadının bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısının artması kadını birçok alanda engellemekte, kısıtlamaktadır. Görüşmeler sırasında kent merkezinde eğitim çağında olmasına karşılık yoksulluk nedeni ile okula gönderilmeyen, ekonomik getirisi olan işlerde çalıştırılan çocuklara rastlanılmamıştır. Ancak yaz tatillerinde aile bütçesine katkıda bulunmak amacı ile çalışan çocukların varlığına rastlanmıştır.

3. 2. 3. Ailenin ortalama aylık geliri

Tablo 14: Hanenin Aylık Geliri

Hanenin Aylık Geliri	Frekans	Yüzde
200 TL- 400 TL	48	27,4
500 TL- 700 TL	80	45,7
800 TL- 1000 TL	37	21,1
Gelirim yok	10	5,7
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubundaki yoksul kadınların yaşadıkları hanelerin %27.4'ü 200-400 TL arası gelire sahipken, %45.7'si 500-700 TL arası gelire, %21.1'i 800-1000 TL arası gelire sahiptir. %5.7'si ise geliri olmayan hanelerde yaşamaktadırlar. Görüşme ve gözlemler sırasında edinilen bilgiler ışığında geliri olmayan hanelerin çoğunlukla yalnız yaşayan, yaşı büyük kadınlardan oluştuğu söylenebilir. Ayrıca bu hanelerin bir kısmında hane reisi olarak bir erkek olmasına rağmen erkeğin hastalık, işsizlik gibi nedenlerle çalışamadığı, bağımlı çocuk varlığı nedeni ile kadının işgücü piyasasından uzak kaldığı tespit edilmiştir.

3. 2. 4. Çocukların eğitim masrafları

Tablo 15: Çocukların Eğitim Masrafı

Çocukların Eğitim Masraflarını Karşılama Yaşanan Zorluk	Frekans	Yüzde
Cevap yok	26	14,9
Evet	148	84,6
Hayır	1	6,0
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların %14.9'u 'çocuklarınızın eğitim masraflarını karşılamakta zorlanıyor musunuz?' sorusuna cevap vermemişlerdir. Belirtmek gerekir ki soruya cevap vermeyen bu grup eğitim yaşında çocukları olmayan kadınların oluşturduğu gruptur. Kadınların %84.6'sı soruya evet olarak cevap verirken, %6'sı hayır cevabını vermişlerdir. Görüşmeler sırasında yoksul ailelerde eğitim sorunu, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin eğitimdeki oranı ve yoksul aile çocuklarının ve ailelerin karşılaştıkları zorlukları gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda öncelikli olarak söylenebilecek ilk şey; 1982 Anayasasında belirtilen, ilköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır hükmünün geçerliliğini kısmen yitirmiş olduğudur. Çünkü okullarda parasız verilmesi gereken eğitim devletin ilköğretim okullarına ödenek ayırmaması nedeni ile karne, kayıt, diploma, aidat ücreti ile ailelerden tahsil edilmektedir. Bu durum maddi durumu kötü olan ailelerin çocuklarında ücreti veremediklerinden dolayı arkadaşları arasında kendini aşağılanmış hissetme ile sonuçlanmaktadır. Bunun sonucunda ise öğrenci okulu bırakma eğilimi göstermektedir. Aynı şekilde Türk Milli Eğitimi' nin Temel İlkelerinden olan "Fırsat ve İmkan Eşitliği" ilkesinin ise yoksul aileler için keyfi uygulamalar nedeni ile zaman zaman göz ardı edildiği söylenebilir. Sosyal güvenlikten yoksun, muhtaç durumdaki aileler için İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca verilen şartlı nakit transferi eğitim yardımlarının amacı, çocukların okul masraflarını karşılayarak, yoksul aile çocuklarına okuma imkanı sunmaktır. Ancak Nevşehir İl merkezinde bu uygulamanın zaman zaman keyfi tutumlarla sürdürüldüğü gözlemlenmiştir. Zaman zaman ise anne babanın cehaleti sonucu öğrenci bu yardımı alamamaktadır.

Yoksul haneleri çocuklarının eğitimi konusunda zorlayan bir diğer unsur ise küreselleşmenin getirisi olan aşırı tüketim halidir. Küreselleşen dünyada benzer tüketim alışkanlıklarının bireylere dayatılması, bu tüketim çılgınlığından maddi sıkıntılar nedeni ile uzak duran haneleri çocukların eğitimi konusunda “moda” kavramı ile karşı karşıya getirmekte, yaşanan yoksulluk bir kez daha hatırlanmaktadır. Görüşülen lise mezunu yoksul bir kadın bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben çocukların eğitim masraflarında zorlanıyorum. Okullar artık bizim zamanımızdaki gibi değil. Mesela devlet çocukların kitaplarını veriyor ama ben lisede dosyayla tanıştım. Basmalı kalemdi, şuydu, buydu, fotokopi çektirmektir. Bunlar benim lise dönemimde karşılaştığım şeylerdi ama şu anda ana sınıfında bunlarla karşılaşılıyor çocuklar. Öyle olunca da aman çocuğum onun bunun çocuğunun yanında mahcup olmasın diye düşünmeye başlıyorsun. Aslında eğitim insanlar için problem değil çünkü ben liseyi bitirdiğimde bile evden harçlık almadan okula gidebiliyordum. Okulla ilgili maddi problemi çevre sana bastırıyor. Mesela o şu ayakkabıyı almış, Ben- Ten çantası modaymış, hoca şunu istiyormuş, şu öğrencinin şusu varmış derken sıkıntı oluyor.

Son olarak ise çocuğun içinde bulunduğu psikolojik durum yoksul ailelerdeki çocuk eğitiminin belirleyicisi niteliğindedir diyebiliriz. Görüşülen aileler içerisinde ailesinden harçlık alamadığı için okula gitmeyi istemeyen öğrencilerle de karşılaşmıştır. Öğrencinin arkadaşları arasında küçük düşme korkusu günlük 1 Lira harçlığı çocuğuna vermekte zorlanan aileleri mağdur durumda bırakmaktadır.

3. 2. 5. Yardım alınan sivil kuruluş

Tablo 16: Yardım Alınan Sivil Kuruluş

Sivil Kuruluşlardan Yardım Alma Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	31	17,7
Hayır	144	82,3
Toplam	175	100,0

Örneklem grubu içinde sivil yardım kuruluşundan yardım alanların oranı %17.7, yardım almayanların oranı %82.3'tür. Görüşmeler sırasında gerek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına gerekse sivil kuruluşlara yardım istemek için başvurma görevinin

hane içinde kadının görevleri arasında yer aldığını tespit ettik. Geleneksel toplumlarda erkeğin güçlü olduğu ve evin geçindiricisi olduğu mantalitesinden hareketle yardım isteme işi kadının görevleri arasında sayılmaktadır. Erkeğin bu görevi üstlenmesi erkeğin toplum içindeki ‘güçlü’ sıfatını zedeleyeceği için bu görev kadına yüklenmiştir. Araştırma sırasında, görüştüğümüz yardım alan boşanmış bir kadının oğlu, annesine yardım için başvurduğunda kızdığını, kendisini annesine bakamaz duruma düşürdüğünü dile getirdi. Kadının yardım için resmi ya da sivil kuruluşlara başvurması gerek eş gerekse de yetişkin erkek çocuk olsun ailenin erkek bireyi tarafından hoş karşılanmamakta, bu durum kadına yönelik tepki şeklinde dile getirilmektedir.

3. 2. 6. Nafaka alma durumu (boşanmış kadınlar için)

Tablo 17: Nafaka Alma Durumu

Nafaka Alma Durumu	Frekans	Yüzde
(cevap yok)	141	80,6
Alıyorum	5	2,9
Almıyorum	6	3,4
Bağlandı ama alamıyorum	23	13,1
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %80.6’sı nafaka almadıklarını belirtmişlerdir. Bu kadınların görüşme yapıldığı sırada evli ya da dul kadınlar olduğunu belirtmemiz gerekir. Boşanmış kadınların %2.9’u nafaka alırken, %3.4’ü nafaka almamaktadır. Nafaka bağlanmasına karşın gerek eski eşlerinin nafakayı ödememesi gerekse de parayı alabilmek için icra ücretleriyle uğraşacak kadar maddi durumları olmaması nedenleri ile nafaka alamayanların oranı %13.1’dir. Boşanmış, iki oğluyula birlikte yaşayan, görüşme yapıldığı sırada işsiz olan bir kadın eski kocasından maddi yetersizlik nedeni ile nafaka alamadığını şu sözlerle ifade etti:

“Nafaka bağlandı ama ben para bulup da gidip icraya veremedim. Maddi yetersizlik yüzünden alamıyoruz. 6-7 milyar birikti, hâkim çocuklara bağladı nafaka, kocam hiç ödemedi, para birikti. Ben gittim bir ara ilgilendim. Onda da damga parası, pul parası, dosya parası istediler, 100 milyon falan tutuyordu. Yapamadım yani. Allah’ından bulsun dedim, geri geldim.

3. 2. 7. Boşanmış/dul olmanın en büyük zorluğu

Tablo 18: Boşanmış Olmanın Zorluğu

Kadına Göre Boşanmış Olmanın Zorlukları	Frekans	Yüzde
(cevap yok)	95	54,3
Maddi Sıkıntı (1)	50	28,6
İnsanların Bakışı (2)	8	4,6
Çocukların Sorumluluğu (3)	4	2,3
1 ve 2	1	6,0
1- 2- 3	1	6,0
1- 3	11	6,3
2- 3	2	1,1
Diğer	3	1,7

Örnekleme grubundaki kadınların %54.3'ünün soruya cevap vermeme nedenleri kadınların evli olmalarıdır. Boşanmış/ dul kadınların %28.6'sı soruya maddi sıkıntı cevabını vermişlerdir. Maddi sıkıntı ve insanların bakışı diyenlerin oranı %6, maddi sıkıntı, insanların bakışı ve çocukların sorumluluğu diyenlerin oranı %6, insanların bakışı diyenlerin oranı % 4.6, insanların bakışı ve çocukların sorumluluğu diyenlerin oranı %1.1, çocukların sorumluluğu diyenlerin oranı %2.3'tür. "Ailemden yeterli desteği göremedim" gibi farklı cevapları verenlerin oranları ise %1.7'dir. Hane içindeki öncelikli görevi biyolojik yeniden üretim olarak görülen kadın boşanma ya da eşini kaybetme durumlarında hane dışındaki toplumsal hayatla bağı olmadığından, işgücü piyasalarından uzak kaldığından evin geçimini sağlayacak erkeğe muhtaç olarak yaşadığından zor durumda kalmaktadır. Boşanma durumunda erkeğin yeniden evlenmesi, buna karşılık çocukların sorumluluğunun annelerinde kalması kadını zor durumda bırakan süreçlerden biridir. Bağımlı çocuğun varlığı kadını hane içinde çocuğa bakmakla yükümlü kıldığından kadının çalışması önünde engel teşkil etmektedir. Boşanmış kadının toplumda hareketlerini kısıtlamak zorunda kalması da kadının önündeki bir diğer engeldir. Para kazanıp ailesini geçindirmek zorunda kalan kadın boşanmış olmanın yarattığı toplumsal baskı nedeni ile işgücü piyasalarına katılamamakta, katıldığı durumlarda enformel sektörde iş bulmakta ya da çareyi ikinci kez evlenmekte bulmaktadır.

3. 2. 8. Borç miktarı

Tablo 19: Borç Durumu ve Miktarı

Borç Miktarı	Frekans	Yüzde
Borcum yok	46	26,3
100 TL - 1.000 TL	99	56,6
1.001 TL - 3.000 TL	12	6,9
3.001 TL - 5.000 TL	8	4,6
5.001 TL - 10.000 TL	5	2,9
10.001 TL - 20.000 TL	2	1,1
20.001 TL ve üzeri	3	1,7
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki yoksul kadınların %26.3'ü borçları olmadığını söylemişlerdir. 100 TL ve 1.000 TL arası borcu olanların oranı %56.6, 1.001-3.000 TL borcu olanların oranı %6.9, 3.001-5.000 TL borcu olanların oranı %4.6, 5.001-10.000 TL borcu olanların oranı %2.9, 10.001-20.000 TL borcu olanların oranı %1.1, 20.001 TL ve üzeri borcu olanların oranı ise %1.7'dir. Borçların yoksul kadınların şahsi borçları olmaktan öte hanenin borcu olduğunu belirtmek gerekir. Kadının şahsi borcu çoğunlukla 100-10.000 TL aralığındadır.

3. 2. 9. Sosyal güvence

Tablo 20: Sosyal Güvence

Sosyal Güvence Durumu	Frekans	Yüzde
Yok	15	8,6
SSK	56	32,0
Yeşil Kart	92	52,6
Bağ-kur	10	5,7
Emekli Sandığı	2	1,1
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubu içinde sosyal güvenceden yoksun olduğunu belirtenlerin oran %8.6'dır. Sigortalı olanların oranı %32, yeşil karta sahip olanların oranı %52.6, Bağ-kurlu

olanların oranı %5.7, emekli sandığından sigortalı olanların oranı ise %1.1'dir. Sosyal güvenceden yoksun olanların yeşil karta başvurmama nedeni; başvuru işlemleri sırasında maddi imkânsızlıkları nedeni ile başvuru ücretini ödeyememelerinden dolayıdır. Ayrıca yeşil kartın hastane masraflarını karşıladığı ancak hastalardan eczanelerde ilaç bedelinin bir kısmının tahsili nedeni ile yoksul kadınların muayene olabildiklerini ancak ilaç alamadıklarını öğrendik. Yoksul bir kadın bu durumu bize şu sözlerle anlattı:

“İlaç paralarını ödeyemiyoruz, ben bir eczacı ile anlaştım, ona durumumuzu anlattım. İlaçları oradan borca alıp, yazın kocam çalıştıkça borcumuzu ödüyoruz. Şimdi çocuğumu doktora götürsem ilaç alacak param yok. Bizim önceden Yeşil Kartımızda yoktu, oğlum erken doğdu, hastaneye çok borçlanmıştık. Yeşil kart müdürlüğüne gittim, borcumuzu söylemek için. Yeşil kart müdürünün odasına gireceğime yanlışlıkla valinin odasına girmişim, valiyle konuştuk da öyle yeşil kartımızı alabildim. Yoksa vermiyorlardı bize.”

Yoksul kadının söyledikleri yoksul hanelerde sağlık konusunda yaşanan sıkıntıyı gözler önüne sermektedir. Devlet uygulamaları yoksul bireylerin hastalandıklarında doktora muayene olmasını sağlamakta ancak hastalığın tedavisi için gerekli olan ilaçların alımı konusunda ise dayanışma ağları devreye girmektedir. Komşudan borç alarak ilaçları temin etmek ya da eczacıya durumu anlatarak ilaçları temin etmek yoksul hanelerde sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Görüşmeler sırasında yoksul kadınların kendi hastalıklarını önemsemedikleri ancak çocuklarının hastalanması durumunda ilaçları temin etmek için borçlanma yoluna gittiklerini de öğrendik.

3. 2. 10. Sahip olunan eşyalar

Tablo 21: Eşya Sahipliği

Sahip Olunan Eşyalar	Frekans	Yüzde
1	1	6,0
1- 2	5	2,9
1- 2- 3	4	2,3
1- 2- 3- 4	39	22,3
1- 2- 3- 4- 5	4	2,3
1- 2- 3- 4- 5- 6	1	6,0
1- 2- 3- 4- 5- 7	2	1,1
1- 2- 3 -4- 6	6	3,4
1- 2- 3- 4- 6- 7	3	1,7
1- 2- 3- 4- 7	10	5,7
1- 2- 3- 6	1	6,0
1- 2- 3- 7	1	6,0
1- 2- 4	77	44,0
1- 2- 4- 5	1	6,0
1- 2- 4- 6	5	2,9
1- 2- 4- 7	13	7,4
2	1	6,0
2- 4	1	6,0
Toplam	175	100,0

1. Televizyon
2. Buzdolabı
3. Fırın
4. Çamaşır makinesi
5. Bulaşık makinesi
6. Bilgisayar
7. Şofben

Örneklem grubundaki yoksul kadınların sahip oldukları eşyaların televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Sorduğumuz eşyaların varlığı kadının evde harcadığı emeği hafifletmek için gerekli gördükleri eşyalar ve maddi durumun göstergesi olabilecek nitelikteki eşyalardır. Kadının evde harcadığı

emeği hafifletmeye yarayan araçların varlığı örneklem içinde farklı dağılım göstermekle birlikte sorduğumuz eşyaların hepsine sahip olan yoktur. Kadının evde yaptığı işi hafifletmek adına ihtiyaç duydukları eşyaların başında çamaşır makinesi gelmektedir. Ancak örneklem grubu içinde çamaşır makinesine sahip olmayan hanelere de rastlanılmıştır. Kadınların bulaşık yıkama işini önemsemedikleri, bu yüzden makineye gerek duymadıkları görüşmeler sırasında öğrenilmiştir. Yoksul bir kadın “bulaşık için makineye ne gerek, benden iyi bulaşık makinesi mi olurmuş? Kocama bulaşık için makine desem, beni boşar, sen ne güne duruyorsun der.” diyerek hem bulaşık yıkama işini önemsemediğini hem de cinsiyet rolleri çerçevesinde ayrıştırılmış görevlerin kadınlar tarafından benimsendiğini göstermektedir. Yoksul kadınları zorlayan bir diğer konu ise eğitim çağında çocuğu olan hanelerde evde bilgisayarın olmamasıdır. Bu durumda ise komşuluk ağı devreye girmektedir.

3. 2. 11. Geçim sıkıntısı nedeniyle kısıtlama yapılan harcamalar

Tablo 22: Kadının Kısıtlama Yaptığı Harcamalar

Kadının Kısıtlama Yaptığı Harcamalar	Frekans	Yüzde
Zaten hiçbir özel harcamam yok	130	74,3
Kişisel bakım	14	8,0
Sosyal aktiviteler	2	1,1
Giyim	20	11,4
Sigara	9	5,1
Toplam	175	100,0

Tablo 22’de yoksul kadınların kısıtlama yaptığı harcamalar gözükmektedir. Özel hiçbir harcamam yok diyenlerin oranı %74.3, kişisel bakım harcamalarından kısıtlama yapanların oranı %8, sosyal aktivitelerden kısıtlama yapanların oranı %1.1, giyim harcamalarından kısıtlama yapanların oranı %11.4, sigara harcamasından kısıtlama yapanların oranı %5.1’dir. Yoksul kadınların kişisel harcamalarının olmaması, onların gerekli olarak gördükleri ev ihtiyaçları ya da çocukların eğitim masrafları dışında başka kalemlerde harcama yapmadıklarının göstergesidir. Yoksul bir kadın bu durumu şu sözlerle ifade etti:

“Harcamam yok. Yani anlayacağın yaşamak için yaşıyoruz biz. Zaten kendimi hiç düşünmüyorum. Kendime bir çorap alayım, kazak alayım diye düşünmüyorum hiç. Ben tutumlu

bir kadını, mesela pazara giderim, dolaşırım nerede ucuz varsa oradan alırım. Bir kilo alacağıma iki kilo alırım. Bir ekmeği üçe böler, sabah, öğlen, akşam çocuklarıma yediririm. Hal böyleyken kendi ihtiyaçlarımı nasıl düşünüyüm ben?”

Kadın olmanın verdiği beceri, yoksulluğun ağır getirisi ile birleşince görüşmeler sırasında kadınların saçlarını bile kendilerinin kestiklerini ya da kız çocuklarına kestirdiklerini öğrendik. Görüşülen yoksul bir kadın bu durumu şu sözlerle ifade etti:

“Harcamam yok. Nefes aldığıma, karnımın doyduğuna şükrediyorum zaten. Saçlarımı kendim keserim. Azcık uzun olur, azcık kısa olur. Ne olduğu önemli değil.”

Görüldüğü üzere mutlak yoksulluk çizgisinde yaşayan kadınların önceliği temel gereksinimlerini gidermek yolunda olmaktadır. Onların tabiriyle ‘lüks’ olarak adlandırılan kişisel bakım ya da sosyal aktivitelere katılmak yoksulluk nedeniyle öncelikler arasında yer almamaktadır.

3. 2. 12. Erkeğin harcamalardan kısıtlama yapma durumu

Tablo 23: Erkeğin Harcamalarını Kısıtlama Durumu

Erkeğin Kişisel Harcamalarından Kısıtlama Yapma Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	13	7,4
Hayır	162	92,6
Toplam	175	100,0

Kişisel harcamalarından kısıtlama yapan erkeklerin oranı %7.4, hane gelirinin azlığına rağmen sigara, alkol, giyim gibi kişisel harcamalarından kısıtlama yapmayan erkeklerin oranı %92.6’dır. Bireyi toplumsal yaşam içerisinde özgür kılan harcayabilme gücüdür. Tablodan da anlaşılacağı üzere erkeklerin yaşanan yoksulluğa rağmen kişisel masraflarından kısıtlama yapmamaları erkeğin çalışmasa bile özgür olduğu anlamına gelmektedir denilebilir. Görüşmeler sırasında hanenin içinde bulunduğu yoksulluğun bazı erkekler tarafından önemsenmediğini öğrendik. Kadının yoksullukla başa çıkmak adına geliştirdikleri stratejilere karşın erkeğin yoksulluktan kadın kadar etkilenmemesinin olası sebebi; erkeğin haneye gelir getiren kişi olma sıfatını taşımasıdır denilebilir. Erkeğin gelir elde etmesi onu harcamalarından kısıtlama yapma konusunda

engellemekte, bu durum yoksulluğu yaşayan hanelerde kadının yoksullukla mücadele etme stratejilerini arttırmasına sebep olmaktadır.

Görüşmeler sırasında haneye giren paranın eşit bölüşülmediğini de gözlemledik. Kişisel hiçbir harcaması olmayan kadınlara karşılık eşi sigara ya da alkol kullanan kadınlarla karşılaştık. “Eşinizin bu harcamalarına sessiz mi kalıyorsunuz? ” diye sordüğümüzde büyük bir çoğunluğu sessiz kaldığını belirtti. Karşı çıkanlar ise çıkan tartışmanın şiddetle sonuçlandığını bu nedenle susmak zorunda olduklarını söylediler. “Sizin kişisel harcamanız olsaydı eşiniz bu kadar anlayışla karşılar mıydı? “ diye sordüğümüzdaysa neredeyse hepsinin verdiği yanıt “hayır” oldu.

Görüşmeler sırasında elde edilen bir diğer bilgi ise; erkeğin kişisel harcamalarından kısıtlama yapmamasına karşılık, hanede gelir olmadığı durumlarda kadının erkeğin harcamaları için komşudan borç alma yoluna gittiği oldu. Yoksul bir kadın bu durumu “kocam sigara içiyor, bazen sigara alacak parası olmuyor, ben gidip komşudan borç alıyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

3. 2. 13. Giysi ihtiyaçlarının karşılandığı yer

Tablo 24: Giysi İhtiyaçları

Giysi ihtiyaçlarının Sağlandığı Yer	Frekans	Yüzde
Mağazadan	--	--
Pazardan	92	52,6
Tanıdıklarım veriyor	78	44,6
Yardım aldığımız sivil kuruluş veriyor	5	2,9
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların %52.6’sı giysi ihtiyaçlarını pazardan karşılarken, %44.6’sı tanıdıklarının verdiği, %2.9’u ise yardım aldıkları kuruluşun giysi ihtiyaçlarını karşıladığını söylemişlerdir. Yoksulluk bazen yeni giysi alamamak, tanıdıkların ya da komşuların eski giysilerini giyinmek ya da çocuğuna da bunları giydirmek anlamına gelmektedir. Görüşülen kadınlardan biri bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben bir penye alsam beş sene giyiniyorum. Bu üzerimdeki eteği biri verdi, sekiz senedir giyiniyorum. Kıyafet yemek gibi değil, günde üç kez yemek yemeye mecburuz ama bu öyle değil. Bir aldın mı senelerce giyiniyorsun, eskimedikçe giyiniyorum. Pazardan alırım, Deniz Feneri getirir.”

Görüşmeler sırasında yoksul kadınlardan edinilen bilgilere göre kadınların kendi giysi ihtiyaçları için harcama yapmadıklarını, önceliğin çocukların giysi ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu tespit ettik. Kadının bu fedakarlığına karşılık kimi hanelerde erkeğin tam tersi şekilde davrandığını öğrendik.

3. 3. YAŞANILAN KONUTUN ÖZELLİKLERİ

3. 3. 1. Yaşanılan konutun mülkiyeti

Tablo 25: Konut Mülkiyeti

Yaşanılan Konutun Mülkiyeti	Frekans	Yüzde
Kendi evim	88	50,3
Kiracıyım	44	25,1
Mülkiyetin bir kısmı benim ama kira vermiyorum	33	18,9
Mülkiyeti benim değil ama kira vermiyorum.	10	5,7
Toplam	175	100,0

Tablo 25’te görüldüğü üzere yoksul kadınlar arasında oturdukları konutun mülkiyeti kendilerine ait olanların oranı %50.3, kiracı olanların oranı %25.1, mülkiyetin bir kısmına sahip olan ancak kira vermeyenlerin oranı %18.9, oturdukları konutun mülkiyetine sahip olmayan ancak kira da ödemeyenlerin oranı %5.7’dir. Yoksulluk en temel ihtiyaçlardan olan barınma ihtiyacının karşılanamamasıdır. Örneklem grubu içinde barınma ihtiyacını karşılamakta en fazla zorlanan kesim oturdukları konutun mülkiyetine sahip olmayan ve oturdukları konuta kira vermeyen kesimdir. Oturdukları konuta kira vermeden yaşayanlar ise iki gruba ayrılmaktadır. Birinci gruptakiler “meretçi malı” diye tabir ettikleri; sahibinin çoğunlukla akraba ya da tanıdık olduğu ve birden fazla sahibi olan evlerde yaşamaktadır. Diğer grup ise terk ettikleri evlerine çingenelerin yerleşmesinden korkan ev sahiplerinin kira almadan evlerinde yaşamalarına izin verdiği insanlardan oluşmaktadır. Özellikle Nevşehir Kalesi

çevresindeki mahallelerde görülen bu yapılanma bazen bir tanıdığın evinde yaşama bazen de sahipleri tarafından boşaltılmış bir evde yaşama şeklinde gerçekleşmektedir. Görüşmeler sırasında kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde yaşadıkları evin yıkılacağından ve barınacak yer bulamayacaklarından şikayet eden, korkan yoksul kadınlara rastlanılmıştır.

3. 3. 2. Yaşanılan konutun kirası

Tablo 26: Konutun Aylık Kirası

Yaşanılan Konutun Kira Miktarı	Frekans	Yüzde
0 TL	132	75,4
50-150TL	29	16,6
151-250 TL	14	8,0
Toplam	175	100,0

Örneklem grubu içinde oturdukları konuta kira vermeyenlerin oranı %75.4'tür. Belirtmek gerekir ki bu oran ev sahibi olanların yanı sıra yaşadıkları konuta kira vermeyenleri de kapsamaktadır. 50-100 TL arasında kira ödeyenlerin oranı %16.6, 151-250 TL arasında kira ödeyenlerin oranı ise %8'dir. Tablo 14'te görüldüğü üzere hanelerin aylık ortalama gelirleri 500-700 TL aralığında yoğunlaşmaktadır. Kira miktarlarının fazla olmaması hane geliri ile doğru orantılıdır denilebilir. Görüşmeler sırasında geliri olmayan hanelerin mülkiyeti kendilerine ait olmayan evlerde kira ödemediği yaşayarak barınma ihtiyaçlarını bu şekilde karşıladıkları öğrenilmiştir.

3. 3. 3. Oda sayısı

Tablo 27: Konutun Oda Sayısı

Oda Sayısı	Frekans	Yüzde
1	3	1,7
2	48	27,4
3	77	44,0
4	32	18,3
5	12	6,9
6	3	1,7
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %1.7'si tek odalı, %27.4'ü iki odalı, %44'ü üç odalı, %18.3'ü dört odalı, %6.9'u beş odalı, %1.7'si altı odalı evde oturmaktadır. Tablodan anlaşılacağı üzere yoksul kadınların yaşadıkları evler genel olarak üç odalıdır. Görüşmeler sırasında evdeki oda sayısının yoksul aileler için rahat bir yaşam alanı sağlamaktan uzak olduğunu tespit ettik. Özellikle kış aylarında maddi yetersizlik nedeniyle tek odada soba yakılması bütün aile fertlerinin aynı odada yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca oda sayısı fazla olan evlerde bile çocukların kendilerine ait odalarının olmadığını öğrendik. Görüşülen bir kadın bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir.

“Hepimiz aynı odada yatarız. Öyle çocuklar için ayrı odaymış falan, nerde bizde? Bizde olmaz öyle şeyler. Onu zenginler yaparlar ancak. Bu odada yer, içer, oturur, bu oda da yatarız. Oda desen evde oda var ama her odada soba yakacak para yok, her odaya eşya alacak para yok.”

Özellikle kış aylarında Türkiye'nin herhangi bir bölgesinden gelen ‘bütün aile fertleri sobadan çıkan gazdan zehirlenerek yaşamlarını kaybetti’ şeklindeki bir haberin nedenini açıklayabilecek türden cümlelerdir kadının söyledikleri. Kömür almak için maddi durumları olmayan haneler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından kömür yardımını almaktadırlar. Aldıkları kömürün biteceği korkusu haneleri tek odada soba yakmaya mecbur kılmaktadır. Ev içinde sıcak olan tek oda ise bütün ailenin yaşam alanını oluşturmaktadır.

3. 3. 4. Yaşanılan konutun en büyük sorunu

Tablo 28: Konutun Fiziki Sorunu

Konutun Fiziki Sorunu	Frekans	Yüzde
Cevap yok	40	22,9
Ev akıyor	69	39,4
Ev eski	46	26,3
Eşya olan oda sayısı az	12	6,9
Oda sayısı az	8	4,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubu içindeki yoksul kadınların yaşadıkları evlerin %22.9'unun herhangi bir problemi yokken, yoksul kadınların %39.4'ü evin aktığını, %26.3'ü evin eski olduğunu, %6.9'u eşya olan oda sayısının az olduğunu, %4.6'sı ise oda sayısının az olduğunu söylemişlerdir. Görüşmeler sonucu yaşanılan evin en büyük sorununun evin su alması olduğunu öğrendik. Ayrıca bazı evlerde banyo olmadığını da öğrendik. Banyo olmayan evlerde yaşayan bireyler banyo ihtiyaçlarını tuvalette giderirken bazı evlerde ise oturma odası olarak kullanılan odanın aynı zamanda banyo yapmak için de kullanıldığını öğrendik. Ev sahipleri tuvalet ve banyo için ya aynı mekânı kullanmakta ya da banyo olarak kış aylarında sobanın yandığı odayı tercih etmekteydi. Nevşehir' in diğer mahallerine göre yoksulluğun daha yoğun yaşandığı kale çevresindeki mahallelerde evlerin bakımsızlığı göze çarpılmaktaydı. Belki yoksulluk, belki söz konusu evlerin yıkılacak olması belki de her iki durumdan da kaynaklı evler çok bakımsız ve harabe durumdaydı.

3. 3. 5. Tuvaletin evin içinde olma durumu

Tablo 29: Tuvalet Evin İçinde Olma Durumu

Tuvaletin Evin İçinde Olma Durumu	Frekans	Yüzde
İçeride	153	87,4
Dışarıda	22	12,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların yaşadıkları evin içinde tuvalet olanların oranı %87.4 iken, tuvaletin evin dışında olduğu hanelerin oranı ise %12.6'dır. Özellikle Nevşehir Kalesi civarındaki mahallelerdeki evlerde tuvaletin evin dışında olduğunu gözlemledik. Yaşanılan konutun fiziki sorunları arasında kabul edilebilecek söz konusu durum yoksulların yaşam alanlarının hangi özellikler gösterdiğini saptamak açısından önemlidir. Bu durumun kadın yaşantısına yansımaları ise yoksul bir kadın şu sözlerle ifade etmiştir:

“Şu evin haline bak. Banyo yok, tuvalet evin dışında. Ben istemez miydim, evimde banyom olsun, tuvaletim olsun? Gece çocuklar tuvalete gitmeye korkuyor. Mecbur ben kalkıp onları götürüyorum. Evin içinde olsa biz de eller gibi yaşasak güzel olmaz mıydı sanki?”

3. 4. HANE İÇİ İLİŞKİLER

3. 4. 1. Çocukların yetiştirilmesi, bakımı gibi konularda sorumluluk

Tablo 30: Çocuk Yetiştirilmesinde Ev İçi Sorumluluklar

Çocukların Yetiştirilmesinde Ev İçi Sorumluluklar	Frekans	Yüzde
Cevap yok	11	6,3
Bende	156	89,1
Eşimde	--	--
Eşit paylaşıyoruz	8	4,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %6.3'ü çocuksuz olmaları nedeni ile soruya cevap vermemişlerdir. Yoksul kadınların %89.1'i çocukların ev içerisindeki sorumluluklarının kendisinde olduğunu söylerken; çocukların ev içi sorumluluklarını eşiyile eşit oranda paylaşanların oranı %4.6'dır. Toplumda kadının geleneksel rolü iyi anne, iyi eş olarak belirlenmiştir. Bu nedenle çocukların ev içindeki sorumluluklarının tek üstlenicisi annedir. Ancak geleneksel toplumlarda erkeğin ev işlerine katılımı alış- veriş ya da çocuk eğitimi gibi konularda dışa dönük işlerle sınırlı kalmakta ya da kadının yokluğu, hastalığı gibi durumlarda devreye girmektedir. Nitekim görüşmeler sırasında kadınlar bu durumu “hastaysam kocam bakar çocuklara” şeklinde ifade ettiler. Erkeğin çocuk sorumluluğunu üstlendiği bir diğer durum ise kadının çalışması durumudur. Gündelikçi

olarak çalışan ve aylık gelirin 300 TL olduğunu söyleyen bir kadın bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben çalışmadan önce kocam çocuklara bakmazdı, şimdi ben de çalışıyorum. Yorgunum diyorum, sen nasıl yoruluyorsan ben de öyle yoruluyorum diyorum. Çok yorgun olduğumda bakıyorum bazen mutfığa girip yemek bile yapıyor. Ben çalışmadan önce böyle değildi, sofrada bardak eksik olsa benimle kavga ederdi”

Görüldüğü üzere kadının ev dışında çalışması, eve maddi getirisinin fazla olması erkeği ev içinde kadına yardımcı olmaya zorlamaktadır denilebilir. Ancak belirtmek gerekir ki bu durum kadının işgücü piyasasına girdiği her hanede yaşanmamaktadır. Erkeğin ev içinde kadına yardımcı olmasını sağlayan temel etkenin kadının gelir seviyesi ve haneye maddi getirisinin azlığı ya da çokluğu ile bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim kadının kendi hesabına çalışması ya da düzenli gelirin olmaması gibi durumlarda kadının haneye maddi getirisinin azlığına paralel olarak erkeğin hane içinde kadına yardımcı olmadığı görüşmeler sırasında tespit edilmiştir.

3. 4. 2. Çocukların eğitimi, sağlığı gibi konulardaki sorumluluk

Tablo 31: Çocuk Yetiştirilmesinde Ev Dışı Sorumluluklar

Çocukların Yetiştirilmesinde Ev Dışı Sorumluluklar	Frekans	Yüzde
Cevap yok	11	6,3
Bende	63	36,0
Eşimde	62	35,4
Eşit paylaşıyoruz	39	22,3
Toplam	175	100,0

Yoksul kadınların %6.3'ü çocuk sahibi olmamaları nedeni ile bu soruya cevap vermezken; çocukların yetiştirilmesinde ev dışı sorumlulukların da sahibi olduklarını söyleyen kadınların oranı %36, çocukların yetiştirilmesinde ev dışı sorumlulukların eşinde olduğunu söyleyen kadınların oranı %35.4, eşimle eşit paylaşıyoruz diyenlerin oranı ise %22.3'tür. Tablo 30 ile karşılaştırılacak olursak çocukların ev dışı sorumluluklarını erkeklerin kadınlarla görece daha fazla paylaştığını söyleyebiliriz. Bu duruma sebep olan olası etken ise kadının yerinin ev olarak görülmesi, bu nedenle

kadını toplumsal hayattan uzak tutma isteğidir. Bir diğer etken ise özellikle okur yazar olmayan kadınların, çocuklarının ev dışındaki yaşamlarına etki edebilecek kültürel seviyede olmamalarıdır.

3. 4. 3. Aile içi şiddet

Tablo 32: Aile İçi Şiddet Durumu

Aile İçi Şiddet Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	125	71,4
Hayır	50	28,6
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubundaki kadınların %71.4'ü eşleri tarafından şiddete maruz kalırken, eşlerinin şiddet uygulamadığı kadınların oranı %28.6'dır. Hane geçimini sağlayacak kadar gelirin olmaması hane içinde en çok kadını etkilemektedir. Evi idare eden, evin masraflarını, çocukların ihtiyaçlarını bilen tek kişi kadın olduğundan yoksulluk hane içinde en çok kadını etkilemektedir. Yoksulluk hane içinde sonu şiddete varan tartışmalara neden olmaktadır. Görüşülen yoksul bir kadın bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Varlık seviş, yokluk dövüş getirir. Mutfağa girdiğimde malzeme olacak ki yemek pişirebileyim, malzeme olmayınca ne yapacağım? Herif anlamıyor ki, nereden buldun, yaptın demiyor. Önüne yemeğini koy yesin ama para ver malzeme alacağım dediğimde kavga çıkıyor. Sonunda da dayak yiyen ben oluyorum. Dayak yiye yiye susmayı öğrendim. Malzemeyi idareli kullanıyorum, ne yapayım, elimden başka ne gelir?”

Geniş ailelerde kadın- erkek eşitsizliğinin daha fazla olduğu, özellikle genç kadınların hem yaşlı kadınlar hem de erkeklerin denetimi altında yaşamak zorunda oldukları bir gerçektir (Kandiyoti 1984, 86). Görüşmeler sırasında kadına yönelik şiddetin özellikle geniş ailelerde kayınvalide tarafından yapıldığını da öğrendik. Yoksullukla mücadele edebilmek için aileler tarafından bir strateji olarak geliştirilen geniş aile olarak yaşamı idame ettirmek kadını hem yoksullukla hem de hanenin yaşça büyük kadınının fiziksel şiddeti ile mağdur etmektedir denilebilir.

3. 5. HANE İÇİ KARAR VERME MEKANİZMALARINA KATILIM

3. 5. 1. Evle ilgili konularda karar verme gücü

Tablo 33: Evle İlgili Konularda Karar Verme Gücü

Evle İlgili Konularda Karar Veren Kişi	Frekans	Yüzde
Eşim	99	56,6
Ben	18	10,3
Ortak karar alıyoruz	24	13,7
Eşimin dediği olur ama bana da sorar	34	19,4
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %56.6'sı evle ilgili konularda eşinin karar verdiğini söylerken, evle ilgili konularda kendi karar veren kadınların oranı %10.3, eşiyile ortak karar aldıklarını söyleyen kadınların oranı %13.7, eşinin karar verdiğini ancak kendisine de sorduğunu söyleyen kadınların oranı %19.4'tür. Bu durum kadınların hane içinde karar verme mekanizmalarına katılmadığının göstergesi niteliğindedir. Çocukların evliliği, eğitimi, göç etme, erkeğin iş değiştirmesi ya da eve alınacak herhangi bir eşya gibi konularda erkeğin baskın olduğu, özgürce davrandığı, kadının görüşünü alsa dahi nihai kararı kendisinin verdiği saptanmıştır.

Geleneksel geniş ailelerde ise kadının zaman zaman eşi ve hanenin yaşça büyük erkeği arasında aracı görevi gördüğü görüşmeler sırasında tespit edilmiştir. Yoksul bir kadının "kocam utanıyor mu nedir bilmem. Bir şey istiyorsa ya da yapmaya karar verirse o babasına söylemez, onun yerine ben söylerim kaynatama, kaynatam kızacaksa bana kızar. Kabul edecekse kendi başına karar verir, kabul eder zaten." şeklinde ifade ettiği bu durum hane içinde kadının eşi ve evin yaşlı erkeği arasında köprü görevi gördüğünü gözler önüne sermektedir.

3. 5. 2. İşten ayrılma sebepleri (Evlenmeden önce çalışanlar için)

Tablo 34: Evlenmeden Önce Çalışan Kadının İşten Ayrılma Nedeni

Evlenmeden Önce Çalışan Kadının İşten Ayrılma Nedeni	Frekans	Yüzde
Cevap yok	81	46,3
Eşim izin vermedi	17	9,7
Ben istemedim	17	9,7
Çocuğum olduğu için çalışmadım	29	16,6
Diğer	31	17,7
Toplam	175	100,0

Yoksul kadınların %46.3'ü bekârken çalışmadıkları için soruya cevap vermemişlerdir. Ancak belirtmek gerekir ki görüşmeler sırasında kadının evde gelir getiren iş yapması, ücretsiz aile işçisi olması ya da yevmiyeli işçi olarak çalışmasının kadınlar açısından çalışmak olarak adlandırılmadığı ortaya çıkmıştır. Kadının yaptığı işin gelirinin az olması kadını yaptığı işi küçümsemesine bu nedenle kendini işgücü piyasalarına girmiş olarak görmesine engel olmaktadır. Eşi izin vermediği için çalışamayanların oranı %9.7, kendi isteğiyle çalışmayı bırakanların oranı %9.7, çocuk sahibi olma nedeniyle çalışamayanların oranı %16.6, göç, ailevi nedenler gibi gerekçelerle çalışamayanların oranı ise %17.7'dir. Evlenmek, çocuk sahibi olmak gerek kadının bakmak zorunda olduğu kişi sayısının artması gerekse de işgücü piyasalarına katılmayı erkeğin iznine bıraktığı için kadınları çalışma yaşamından uzaklaştırmakta, haneye hapsedmektedir. Kadınları işgücü piyasalarından uzaklaştıran bir diğer etken ise küçük yaştan itibaren kadının yevmiyeli işçi ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalışmasıdır. Emek piyasasına küçük yaştan itibaren katılan kadın 'evlendim, kocam bana bakar' mantığından hareketle çalışma yaşamından uzaklaşmakta, gelir elde edemediği için ise yoksullaşmaktadır.

3. 5. 3. Erkeğin fikrini almadan karar verilebilecek konular

Tablo 35: Kadının Hane İçinde Söz Sahibi Olduğu Konular

Kadının Hane İçinde Söz Sahibi Olduğu Konular	Frekans	Yüzde
Küçük çaplı mutfak alışverişleri	88	50,3
Büyük Çaplı Alışverişler	--	--
Kendimle İlgili Kararlar	--	--
Hiçbiri	87	49,7
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere hane içinde kadının tek hakim olduğu alan olarak düşünülen mutfakta bile kadın yoksulluk nedeni ile özgür hareket edememektedir. Yoksul kadınların %50.3'ü küçük çaplı mutfak alışverişlerinde eşlerinden bağımsız hareket ederken; %49.7'si hiçbir konuda eşlerinden bağımsız hareket edememektedirler. Bu durumun ortaya çıkmasında kadının erkekten bağımsız bir gelirinin olmaması önemli bir etkidir. Görüşmeler sırasında çalışan, gelir elde eden kadınların bile küçük çaplı mutfak alışverişleri hariç büyük çaplı harcamalarla ilgili konularda eşlerinden bağımsız hareket edemediklerini öğrendik. 'Evin huzuru bozulur, parayı ben kazansam da kocamdan izinsiz harcayamam' şeklindeki ifadelerde dile getirilen kadının özgürlüğünün erkek tarafından kısıtlanmışlığı kadının gelir elde etmesi ya da etmemesi noktalarında çok farklılık göstermemektedir diyebiliriz.

3. 5. 4. Oy kullanma özgürlüğü

Tablo 36: Kadının Oy Kullanma Özgürlüğü

Kadının Oy Kullanma Özgürlüğü	Frekans	Yüzde
Evet	47	26,9
Hayır	128	73,1
Toplam	175	100,0

Yoksul kadınların siyasal hayata katılımları oy verme sürecinde tek özgürlük alanlarını oluşturmaktadır. Ancak bu özgürlük de kısıtlı bir özgürlüktür. Zira örneklem grubundaki kadınların %26.9' u eşinden farklı bir partiye oy verebildiğini söylerken; %73.1' i eşinden bağımsız hareket edemediğini söylemiştir. Görüşmeler sırasında oy

verme konusunda eşinden bağımsız davranan bazı kadınların bu yüzden şiddete maruz kaldıklarını öğrendik. Yoksul bir kadın bu durumu şu şekilde ifade etti: “Kocam nereye isterse ben oraya oy veririm yoksa beni döver.” Görüşmeler sırasında oy verme konusunda eşinden bağımsız davranan kadınların daha sonra eşleri sorduğunda bu durumu eşlerinden gizledikleri, ”senin istediğin yere attım” dediklerini de öğrendik. Görüldüğü üzere vatandaşlık hakkı çerçevesinde değerlendirilen oy verme işleminde bile kadın erkekten bağımsız hareket edememektedir. Bu durumun olası bir diğer sebebi ise kadınların eğitimsizlik nedeni ile siyasete olan uzaklıklarıdır. Başka bir yoksul kadın ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir.

“Ben anlamam öyle oymuş, partiymiş, okumuşluğum yok, horantam benle gelir o benim oyumu atar ya da bana partilerin rengini söyler, mesela kırmızıya at der, bende kırmızı gördüğüme atarım.”

3. 5. 5. Boşanma kararı (Boşanmış olanlar için)

Tablo 37: Kadının Boşanmada Söz Sahibi Olma Durumu

Kadının Boşanmada Söz Sahibi Olma Durumu	Frekans	Yüzde
Cevap yok	125	71,4
Ben	34	19,4
Eşim	12	6,9
Eşimle birlikte karar verdik	4	2,3
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %71.4’ü evli ya da dul oldukları için soruya cevap vermemişlerdir. Yoksul kadınların %19.4’ü boşanmaya kendilerinin karar verdiğini söylerken; %6.9’u eşlerinin karar verdiğini, %2.3’ü ise boşanma kararını eşleriyle birlikte aldıklarını söylemişlerdir. Boşanma kararını kadının vermesi araştırma açısından ilgi çekici bir veri olmakla beraber görüşmeler sırasında kadınları bu kararı almaya iten sebebin maddi sıkıntıdan çok başka bir kadının varlığı ya da eşin eve ilgisizliği olduğunu öğrendik. Maddi sıkıntıya katlanabilen kadın maddi olanaksızlığa rağmen başka bir kadının varlığını ya da erkeğin eve ilgisizliğini kabul etmemektedir. Erkeğin eve ve özellikle kadına olan ilgisizliği kadının boşanma kararı almasında önemli bir etkidir. Görüşmeler sırasında erkeğin çocuklar hasta olduğunda çocuklarla

ilgilendiği, onları hastaneye götürdüğü ancak kadın hasta olduğunda umarsız bir tavır sergilediğini öğrendik. Hasta olan kadınla beraber hastaneye gitme işini komşu ya da akrabadan başka bir kadını üstlendiğini tespit ettik. Erkeğin hane geçimini sağlayacak kadar gelir elde etmesine karşın geliri hane için harcamaması da kadının boşanma kararı almasında etkili olan bir diğer unsurdur.

3. 5. 6. Hane gelirinin idaresi

Tablo 38: Hane Gelirinin İdaresi

Hane Gelirinin İdaresinin Kimde Olduğu	Frekans	Yüzde
Hepsini eşim idare eder	126	72,0
Hepsini ben idare ederim	23	13,1
Herkes kendi kazandığı parayı idare eder.	14	8,0
Paranın idaresini eşimle ben eşit paylaşıyoruz	12	6,9
Toplam	175	100,0

Hane gelirinin idaresinin erkekte olduğunu söyleyen yoksul kadınların oranı %72'dir. Hane gelirini kendisinin idare ettiğini söyleyen kadınların oranı %13.1, herkesin kendi kazandığı parayı idare ettiğini söyleyen kadınların oranı %8, hane gelirini parayı kazanan kişiye bakmaksızın eşiyile beraber idare ettiklerini söyleyen kadınların oranı %6.9'dur. Görüşmeler sırasında hane gelirini erkeğin idare ettiğini söyleyen kadınların gelirin nereye ne kadar harcadığını bildiklerini ancak parayı erkeğin idare ettiğini öğrendik. Çoğunlukla kadının erkekten evin ihtiyaçları için harçlık alması olarak yaşanan bu durum, kadınların ekonomiye entegre olmamaları, toplumsal yaşamın dışında tutulmaları nedeniyle gerçekleşmektedir. Ancak görece daha yoksul, düzenli gelirin olmadığı hanelerde paranın idaresi kadındadır. Çünkü az olan geliri idare ettirme kadına yüklenen bir sorumluluk niteliğindedir. Gelirin fazla olduğu durumlarda paranın kontrolü söz konusuysa ve bu durum erkeğin sorumluluğundayken gelirin az olduğu durumlar paranın idaresini gerektirmektedir ve bu kadının sorumluluğundadır. Az olan gelirin idaresinin yapılamamasının sorumluluğu kadına yüklenerek bir bakıma yoksulluğun nedeni kadında, kadının idare yeteneğinin olmamasında aranmaktadır denilebilir.

3. 6. ÜRETİME KATILIM

3. 6. 1. Kadının mesleği

Tablo 39: Kadının Meslek Durumu

Kadının Mesleği	Frekans	Yüzde
Ev hanımı	121	69,1
Kendi hesabıma çalışıyorum	16	9,1
İşsiz	8	4,6
Yevmiyeli işçi	10	5,7
Bakıcı	2	1,1
Özel sektörde işçi	1	6,0
Gündelikçi	17	9,7
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubu içinde ev hanımı olanların oranı %69.1, ev içinde el işi yapma gibi uğraşlarla gelir elde edenlerin oranı %9.1, işsiz olanların oranı %4.6, yevmiyeli işçi olanların oranı %5.7, kadının geleneksel annelik rolünün işgücü piyasasındaki tezahürü olan çocuk bakıcılığı işini yapanların oranı %1.1, özel sektörde işçi olanların oranı %6, gündelikçi olanların oranı ise %9.7'dir. Örnekleme grubu içindeki yoksul kadınların büyük bir çoğunluğu ev hanımı olmakla birlikte görüşmeler sırasında evde gelir getiren iş yapan, mevsimlik işçi olarak çalışanların da kendilerini ilk etapta ev hanımı olarak tanımladıkları açığa çıkmıştır. Kadının elde ettiği gelirin eve katkı olarak adlandırılması nedeni ile kadınlar kendilerini ev hanımı olarak tanımlamayı daha uygun görmekte-dirler. Ayrıca görüşme yapıldığı sırada ev hanımı olan kadınların büyük bir çoğunluğunun köyden kente göç öncesi kırsal kesimde tarımda istihdam olanağı bulduklarını öğrendik.

3. 6. 2. Çalışan kadının aylık geliri

Tablo 40: Kadının Aylık Geliri

Kadının Aylık Geliri	Frekans	Yüzde
Gelirim yok	129	73,7
50- 100 TL	22	12,6
101- 200 TL	7	4,0
201- 300 TL	6	3,4
301- 400 TL	9	5,1
401- 500 TL	2	1,1
501- 600	--	--
601 ve üzeri	--	--
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki yoksul kadınların %73.7'si gelirleri olmadığını belirtirken, 50- 100 TL geliri olanların oranı %12.6, 101-200 TL geliri olanların oranı %4, 201-300 TL geliri olanların oranı %3.4, 301-400 TL geliri olanların oranı %5.1, 401-500 TL geliri olanların oranı ise %1.1'dir. Görüşmeler sırasında 50-100 TL geliri olanların çoğunlukla evde gelir getiren bir iş yaptıklarını öğrendik. Geleneksel toplumlarda kadın olmanın getirisi olarak kabul edilen, evde yapılan üretim kapsamına giren dikiş, dantel, örgü gibi işler sarf edilen yoğun emek karşılığı alınan ücretin az olması nedeni ile kadınlar arasında çok fazla tercih edilmektedir. Tercih edilmemelerinin bir diğer nedeni ise; yapılan ürünlerin satılmaması ya da fabrikalarda makinelerle yapılan ürünlerin daha uygun fiyatlı olmasıdır. Görüşülen bir kadın elde yaptığı gelir getiren işi ve kazandığı parayı şu şekilde anlatmıştır.

“Ben evde kazak örüyorum, tanesini 10 milyona- 15 milyona örüyorum. Dantel işlersem bir yumağımı 50 milyona işliyorum. Ayda bir dantel yumağı bitmiyor. Kazaktan ayda en fazla 30 milyon kazanıyorum. El işi olunca onu bitireceğim ki öyle elime para geçecek. Çok parasız kaldığımda sabahlara kadar kazak örüyor, dantel işliyorum.”

3. 6. 3. Çalışan kadının kazandığı paranın harcadığı alanlar

Tablo 41: Kadının Kendine Ait Harcama Yapabilme Durumu

Çalışan Kadının Kendine Ait Harcama Yapabilme Durumu	Frekans	Yüzde
(cevap yok)	120	68,6
Evet	4	2,3
Hayır	3	1,7
Kendime ait harcamam yok	48	27,4
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %68.6'sı soruya çalışmadıkları için soruya cevap vermemişlerdir. Çalışan kadınların %2.3'ü kazandığı paranın bir kısmını kendine harcadığını söylerken; %1.7'si kazandığı parayı kendine harcamadığını söylemiştir. Kendime ait harcamam yok diyenlerin oranı ise %27.4'tür. Kadının elde ettiği maddi gelir ile bu geliri kendine harcama noktalarında bağlantı vardır. Geliri olmayan kadınların kendilerine ait harcamalarının olmadığı görülmüştür. Gelirin azlığı durumunda ise öncelik hane ve çocukların masraflarındayken gelirin görece daha yüksek olduğu durumlarda çalışan kadın kazandığı parayı kendi ihtiyaçları için harcayabilmektedir.

3. 6. 4. Çalışan kadının kendine ait harcamaları

Tablo 42: Kadının Gelirini Harcadığı Alanlar

Çalışan Kadının Gelirini Harcadığı Alanlar	Frekans	Yüzde
(cevap yok)	171	97,7
Kişisel bakım harcamaları	2	1,1
Giysi	2	1,1
Sosyal Aktiviteler	0	0
Birikim Yapıyorum	0	0
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki kadınların % 97.7'si gerek gelirleri olmaması gerekse de gelirlerinin azlığı nedeni ile soruya cevap vermemişlerdir. Gelirinin kendine ayırdığı kısmını kişisel bakım harcamalarına harcayanların oranı %1.1, giysiye harcayanların oranı %1.1'dir. Gündelikçi olarak çalışan yoksul bir kadın çalışmaya başladıktan sonra kazandığı paranın bir kısmını kendine ait harcamalarda nasıl kullandığını şu şekilde anlatmıştır:

“Ayda yılda bir kez gidip saçımı boyatırım. Çalışmaya başlamadan önce kuaföre gitmezdim hiç, saçlarımı annem keserdi, boyatmazdım saçlarımı.”

Görüldüğü üzere kadının kendine ait harcamasının olması gelirinin olması ve gelirinin görece iyi olması ile paralellik. Kadın gelirinin olmadığı durumlarda evin ihtiyaçları için erkekten para istemek zorunda kalırken geliri olduğunda para istemek zorunda kalmamaktadır. Ancak görüşmeler sırasında geliri olan kadınların bile maddi değeri büyük harcamalar yapacakları zaman eşlerinden izin almak zorunda kaldıklarını öğrendik. Kadının para kazanması bile aile içi birliği bozmamak adına kadını erkekten izin almaya zorlamaktadır. Erkek izni ile çalışmaya başlayan kadın kazandığı parayı harcarken de erkekten izin almak zorunda kalmaktadır.

3. 6. 5. Evde yapılan besinler

Tablo 43: Evde Yapılan Besinler

Harcamalardan Kısıtlama Yapmak İçin Evde Yapılan Besinler	Frekans	Yüzde
Ekmek	2	1,1
Ekmek,salça ve turşu	51	29,1
Ekmek ve turşu	2	1,1
Salça	4	2,3
Salça ve turşu	84	48,0
Turşu	5	2,9
Hiçbiri	27	15,4
Toplam	175	100,0

Tablo 43'de görüldüğü üzere yoksul kadınların %15.4'ü evde yiyecek maddesi üretmemektedirler. Bunun olası nedeni ise; bunları yapacak malzemeyi temin

edememeleridir. Hane geçimine katkı sağlamak amacı ile yapılan bu ürünler kadın tarafından geleneksel görevleri çerçevesinde algılanmakta ve hane masraflarını kısıtlamak amacı ile yapılmaktadır. Evde ekmek yaptığını söyleyen yoksul kadınlardan biri evde ekmek yapmanın ailesine getirisini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bazen sabah kahvaltıda peynirimiz, zeytinimiz olmaz, yaptığım yufka ekmeği çayla beraber yeriz. Kocam hasta çalışmıyor, kocam çalışırken günde 4-5 ekmek alırdık. Şimdi alamıyoruz. Nereden para bulup da 4-5 ekmek alalım? Mecburen benim yaptığım ekmekleri yeriz.”

Toplumsal cinsiyete göre erkeğin rolü ekonomik getirisi olan üretim şeklinde belirlenmişken kadının rolü yeniden üretim şeklinde belirlenmiştir. Hane giderini azaltmak adına kadınların yeniden üretim kapsamında evde yaptıkları besinler hane içinde kadın emeğini görünmez kılan, kadınlık rolleri çerçevesinde değerlendirilen ve kadınlarında içselleştirmiş oldukları üretim şekilleridir.

3. 6. 6. Evlenmeden önce çalışma durumu

Tablo 44: Kadının Evlenmeden Önce Çalışma Durumu

Kadının Evlenmeden Önce Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	103	58,9
Hayır	72	41,1
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere yoksul kadınların %58.9'u evlenmeden önce çalışırken; %41.1'i evlenmeden önce çalışmamışlardır. Evlenmeden önce çalışanların büyük bir kısmının tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı ya da kayıt dışı istihdam edildiği görüşmeler sırasında öğrenilmiştir. Evlenme ile birlikte kadının yaşamında statü değişikliği gerçekleşmekte, bunun sonucunda ise kültürel şekillenışten kaynaklı olarak kadının görevleri, evi ve kocası ile ilgilenme şeklinde belirlenmektedir. Bu nedenle evlenme süreci çalışmaya ara verme kararında belirleyici konumda olmaktadır. Evlilik, çocuk sahibi olmak, köyden kente göç gibi etkenler kadının üretime katılmasının önünde engel teşkil etmektedir.

3. 6. 7. Evlenmeden önce yapılan iş

Tablo 45: Kadının Evlenmeden Önce Ne İş Yaptığı

Evlenmeden Önce Çalışan Kadının Mesleği	Frekans	Yüzde
(evlenmeden önce çalışmayanlar)	71	40,6
Aile içi üretim	61	34,9
Evde gelir getiren iş	20	11,4
Yevmiyeli işçi	23	13,1
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere evlenmeden önce çalışmayan yoksul kadınların oranı %40.6, aile içi üretime katılanların oranı %34.9, evde gelir getiren iş yapanların oranı %11.4, yevmiyeli işçi olanların oranı ise %13.1'dir. Kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların verdiği cevap evlenmeden önce çalışmayanların yüzdelik diliminin yüksek çıkmasına neden olmuştur. Aile işletmesinde çalışmak, düşük ücretli statüsüz işlerde çalışmak kadın tarafından gelir getirmek, emek sarf etmek olarak algılanmadığından kadınlar çalışmadıklarını ifade etmişlerdir.

3. 6. 8. Evlenmeden önceki maddi durum

Tablo 46: Evlenmeden Önceki Maddi Durum

Kadının Evlenmeden Önceki Maddi Durumu	Frekans	Yüzde
Şimdikinden daha iyi	97	65,4
Şimdikiyle aynı	68	38,9
Şimdikinden daha kötü	10	5,7
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların %53.7'si evlenmeden önce maddi durumlarının şimdiki durumlarından daha iyi olduğunu söylerken; %38.9'u şimdikiyle aynı, %5.7'si ise şimdikinden daha kötü olarak cevap vermişlerdir. Evlenmek kadın için sorumluluğun artması, bakmakla yükümlü olunan kişi sayısının artması, köyden kente göçle beraber istihdam olanağının azalması anlamlarına geldiğinden kadının yoksullaşma riskini arttırmaktadır denilebilir.

3. 6. 9. Aylık kazanç

Tablo 47: Kadının Evlenmeden Önceki Aylık Geliri

Evlenmeden Önce Çalışan Kadının Aylık Geliri	Frekans	Yüzde
(evlenmeden önce çalışmayanlar)	71	40,6
Gelirim yoktu	60	34,3
Evin geçiminin bir kısmını karşılayacak kadar kazanıyordum	41	23,4
Sadece kendi ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar kazanıyordum	3	1,7
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki kadınların %40.6'sı evlenmeden önce çalışmayan kadınlardan oluşmaktadır. Evlenmeden önce çalışan fakat geliri olmayanların oranı %34.3, kazandığı para ile evin geçiminin bir kısmını sağlayanların oranı %23.4, kazandığı parayı kendi ihtiyaçları için harcayanların oranı ise %1.7'dir. Tablodan yola çıkarak geleneksel toplumlarda kadınının işgücü piyasasına katılımının ilk gerçekleştiği yerin aile içi işletmeler olduğunu söyleyebiliriz. Aile içi işletmelerde ücretsiz aile işçisi olarak işgücü piyasalarına katılan kadının gelirin olmaması evlenmeden önce çalıştığı halde geliri olmayanların oranının yüksek çıkmasına sebep olmuştur. Kadının elde ettiği gelirin evin ihtiyaçları için kullanılması kadının emeğinin getirisinin ilk kullanım alanının hanenin masrafları olduğu şeklinde yorumlanabilir. Elde ettiği gelir ile kendi ihtiyaçlarını karşılayabilenlerin oranının düşük olması ise daha önce belirtildiği gibi gelirin az olmasına bağlanabilir.

3. 7. BESLENME

3. 7. 1. En sık tüketilen besinler

Tablo 48: En Sık Tüketilen Besin

En Sık Tüketilen Besinler	Frekans	Yüzde
Makarna	54	30,9
Patates	67	38,3
Mercimek	15	8,6
Nohut	17	9,7
Diğer	22	12,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların çoğunlukla tahıl ağırlıklı beslendikleri görülmektedir. Bu durumun olası sebepleri tahılın protein içerikli besinlere oranla daha ucuz olması ve kırsal kesimde yaşayan akrabaların yoksul hanelere yardım etmek amacıyla tahıl göndermeleridir. Makarna gerek ucuz olması gerekse de pratik olması nedeni ile yoksul hanelerde sıklıkla tercih edilen bir besindir.

3. 7. 2. Et tüketme sıklığı

Tablo 49: Et Tüketme Sıklığı

Et Tüketme Sıklığı	Frekans	Yüzde
Her gün	1	6,0
Ayda bir	17	9,7
Birkaç ayda bir	65	37,1
Kurban bayramlarında	92	52,6
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların %6'sı her gün et yiyebildiklerini söylerken; %9.7'si ayda bir; %37.1'i birkaç ayda bir; %52.6'sı ise kurban bayramlarında et yiyebildiklerini söylemişlerdir. Geleneksel yardımlaşma ağı kurban bayramlarında yoksul hanelerin proteinle beslenebilmesine olanak sağlamaktadır. Görüşmeler sırasında yoksul kadınların et pişirdiklerinde önceliği çocuklarına ardından eşlerine verdiklerini öğrendik. Kadın olmanın getirdiği fedakarlık yoksullukla birleşince beslenme konusunda da kadınları kısıtlamaktadır diyebiliriz.

“Yarım kilo kıyma alırsak, onu da azar azar pişiririm, beş altı yemek çıkarım ondan.” Şeklinde ifade edilen söylemler kadınların yoksullukla mücadele etmek için harcadıkları yoğun çabayı gözler önüne sermektedir.

3. 8. YOKSULLUĞUN GÖÇ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

3. 8. 1. Nevşehir’de ikamet edilen süre

Tablo 50: Nevşehir Merkezde İkamet Edilen Süre

Kaç Yıldır Nevşehir Merkezde İkamet Edildiği	Frekans	Yüzde
1-5	21	12,0
6-10	8	4,6
11-15	10	5,7
16-20	15	8,6
21-25	22	12,6
26-30	39	22,3
30 ve üzeri	60	34,3
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %12’si 1-5 yıldır il merkezinde yaşarken %4.6’sı 6-10 yıl, %5.7’si 11-15 yıl, %8.6’sı 16-20 yıl, %12.6’sı 21-25 yıl, %22.3’ü 26-30 yıl, %34.3’ü ise 30 yıl ve üzeri sürede Nevşehir merkezde ikamet etmektedirler. Yoksulluğu yaşamak açısından kente uzun süre önce göç edenlerle kısa süre önce göç edenler arasında bir fark olmadığını söylemek mümkündür. Bu duruma etken olabilecek neden ise Nevşehir’ in kent sayılabilecek oranda gelişmemiş olmasıdır.

3. 8. 2. Nereden Nevşehir’e göç edildiği

Tablo 51: Nevşehir’e Göç Edilen Bölge

Hangi Bölgeden Nevşehir’ e Göç Edildiği	Frekans	Yüzde
(göç etmemiş olanlar)	61	34,9
İç Anadolu Bölgesi	95	54,3
Doğu Anadolu Bölgesi	5	2,9
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	4	2,3
Marmara bölgesi	5	2,9
Karadeniz Bölgesi	0	0
Ege Bölgesi	1	6,0
Akdeniz Bölgesi	4	2,3
Toplam	175	100,0

Yapılan araştırmada kadınların %34.9'u göç etmeyenlerden oluşmaktadır. Kent merkezine en yoğun göçün yaşandığı bölge %54.3 ile İç Anadolu bölgesi iken, bunu eşit yüzdelik dilime sahip Doğu Anadolu ve Marmara Bölgeleri takip etmektedir. Bölgelerin yüzdelik dilimi; %2.9'dur. Göç edenlerin %54.3'ü İç Anadolu Bölgesinden göç etmişlerdir. Nevşehir' in ilçe ve köylerinin de İç Anadolu Bölgesi olarak kategorize edildiği araştırmada kent merkezine İç Anadolu Bölgesinden özellikle kırsal kesimden göç olduğu tespit edilmiştir. Göç süreciyle beraber kadınların yabancı bir ortamda hareket özgürlüklerinin kısıtlanması, erkeklere oranla işgücü piyasalarına katılma oranlarının kısıtlı olması gibi nedenler kadını yoksullaşma riski ile karşı karşıya getirmektedir denilebilir.

3. 8. 3. Nevşehir'e göç etme nedeni

Tablo 52: Nevşehir'e Göç Etme Nedeni

Nevşehir' e Göç Etme Nedeni	Frekans	Yüzde
(göç etmemiş olanlar)	61	34,9
Eş durumundan	72	41,1
İş bulmak için	16	9,1
Ailevi sebepler	25	14,3
Doğal Afetler	--	--
Diğer	1	6,0
Toplam	175	100, 0

Tablodan anlaşılacağı üzere örneklem grubundaki kadınların %34.9'u kent merkezine göç etmemiş kadınlardan oluşmaktadır. Eş durumundan göç edenlerin oranı %41.1, iş bulmak için göç edenlerin oranı %9.1, ailevi sebepler nedeni ile göç edenlerin oranı %14.3'tür. Boşanma, eşin ölümü ve benzeri durumlar nedenleriyle kadının Nevşehir'e ailesinin yanına göç etmesi olarak ifade edilebilecek diğer cevabını verenlerin oranı ise %6'dır. Eş durumundan göç edenlerin oranının yüksek olmasının sebebi, söz konusu göçlerin bağlantılı göçler olmasıdır. Göç nedenleri açasından 'bağlantılı göç' çoğunlukla kadınlara özgü bir göç nedenidir. Bağlantılı göç ailenin iş bulmak, iş tayini, vb. herhangi bir nedenle göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Burada kadının birey olarak bağımsız kararından ziyade, aile

içindeki konumuna (eş, anne, kız çocuk) bağlı olarak yeni bir mekâna taşınması söz konusudur (İlkkaracan; İlkkaracan 2003, 306). Kadının hane içi karar mekanizmalarına katılamamasının bir tezahürü olan söz konusu göç şekli, ailenin erkek üyesi ya da üyelerinin verdiği karar sonucu gerçekleşmektedir. Bu durumu görüşülen yoksul bir kadın şu şeklide anlatmıştır:

“34 senedir burada yaşıyorum, burada evlendim. Buraya önce amcam yerleşti, köyde amcamın da durumu yoktu. Burada belediyede iş bulmuştu. Buraya geldi. Babam Almanya'ya gitmişti, başımızda erkek yoktu. Biz de amcamın peşinden buraya geldik.”

3. 8. 4. Göç etmeden önce maddi durum

Tablo 53: Kadının göç Etmeden Önceki Maddi Durumu

Kadının Göç Etmeden Önceki Maddi Durumu	Frekans	Yüzde
(göç etmemiş olanlar)	61	34,9
Şimdikinden daha iyi	53	30,3
Şimdikinden daha kötü	13	7,4
Şimdikiyle aynı	48	27,4
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %34.9 u göç etmemiş kadınlardan oluşmaktadır. Göç edenlerin %30.3'ü göç etmeden önce maddi durumlarının şimdikinden daha iyi olduğunu ifade ederken; %7.4'ü şimdikinden daha kötü, %27.4'ü ise şimdikiyle aynı olduğunu söylemişlerdir. Göç ve göç sonucunda aile yapısında meydana gelen değişiklikler kadının yükünü daha da ağırlaştırmaktadır. Kente göç eden kadın iş gücü pazarından çekilmek zorunda kalmaktadır. Çünkü kadının kentte çalışması, ev dışında gelir getiren bir işe girmesi anlamına gelmektedir, bu da eşleri ya da aileleri tarafından uygun görülmez (İlkkaracan; İlkkaracan 2003, 307). Bu durumun yanı sıra kadınların evlenme nedeni ile göç etmeleri de kadınların göç etmeden önceki maddi durumlarını şu anki maddi durumlarına göre daha iyi algılamalarına neden olmaktadır denilebilir. Evlenme ve çocuk sahibi olma süreçleri kadının maddi manevi yoksulluk ve yoksunluk durumlarına etki ettiğinden kadınların bu konudaki algılamalarını etkilemektedir.

3. 8. 5. Geline yerdeki menkul- gayrı menkul varlığı

Tablo 54: Göç Öncesi Menkul, Gayrı Menkul Durumu

Göç Öncesi Menkul, Gayrı Menkul Durumu	Frekans	Yüzde
(göç etmemiş olanlar)	61	34,9
Evimiz vardı	44	25,1
Tarlamız vardı	--	--
Hem tarlamız hem evimiz vardı	55	31,4
Hiçbiri	15	8,6
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubundaki kadınların %25.1'i göç ettikleri yerde evleri olduğunu, %31.4'ü hem tarla hem evlerinin olduğunu %8.6'sı ise hiçbirine sahip olmadıklarını söylemişlerdir. Göç edilen yerin kırsal kesim olduğu düşünülürse göç eden kadınların kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi ya da yevmiyeli işçi olarak çalıştıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca göç sonucu kente gelme kadını tarım sektöründen uzaklaştırdığı için kadını yoksulluğa iten bir başka nedendir diyebiliriz.

3. 8. 6. Geline yerde yaşanan zorluklar

Tablo 55: Göç Etmeden Önce Kadının Yaşadığı Zorluklar

Göç Etmeden Önce Kadının Yaşadığı Zorluklar	Frekans	Yüzde
(göç etmemiş olanlar)	61	34,9
Aile büyüklerinin denetiminde yaşamak (1)	17	9,7
Hem evde hem tarlada çalışmak (2)	36	20,6
1- 2	33	18,9
Hiçbir sıkıntı yoktu	27	15,4
Diğer	1	6,0
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %9.7'si göç etmeden önce yaşadığı zorluğun aile büyüklerinin denetiminde yaşamak olduğunu söylerken; %18.9'u aile büyüklerinin denetiminde yaşamak, hem evde hem tarlada çalışmak olarak cevap vermişleridir. Göç

etmeden önce karşılaştıkları en büyük zorluğun evde ve tarlada çalışmak olduğunu söyleyenlerin oranı %20.6, hiçbir sıkıntı yoktu diyenlerin oranı %15.4, bu seçenekler dışında farklı etkenleri zorluk olarak değerlendiren kadınların oranı ise %6'dır. Görüldüğü üzere kadınları etkileyen en büyük faktör aile büyüklerinin denetiminde yaşamak, evde ve tarlada çalışmaktır. Kırsal kesimde geniş aile olarak yaşamı devam ettirmek yoksullukla mücadele etmenin yanı sıra geleneksel yaşam tarzının bir getirisiidir. Bu durum hane içinde kadının kocasının akrabalarına bakması, evde ev işlerini yapması, tarlada üretime katılması anlamına geldiğinden kadınların hareket alanlarını kısıtlamaktadır. Bu durumu yoksul bir kadın şu şekilde ifade etmiştir:

“Kocam çalışmıyordu, kaynananın kaynatanın evine gitmeyip ne yapacaktık? Hep dayak yedim. Bir ay kocam bir ay kaynanam, bir ay kaynatam döverdi beni. Oğullarıyla geçinemezdik, onlarda bir olup beni döverlerdi. Kaynatamın tarlasında çalışırdım, eve gelip dayak yedim.”

3. 8. 7. Nevşehir’ den göç etmek isteği

Tablo 56: Nevşehir’ den Göç Etme İsteği

Nevşehir’ den Göç Etmek İsteği	Frekans	Yüzde
Evet	44	25,1
Hayır	131	74,9
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki yoksul kadınların %25.1’i göç etmek istediklerini söylerken; %74.9’u Nevşehir’den göç etmek istemediklerini söylemişleridir. Göç etmek istemediklerini söyleyenlerin oranının yüksek çıkmasının olası sebepleri; görüşmeye katılanların kadın olması ve onların böyle bir konuda karar verme mekanizması olmamalarının yanı sıra kadınların geleneksel yardımlaşma ağının dışında kalmak istememeleridir. Akraba, komşu gibi yardımlaşma ağları yoksullukla mücadelede kadınların sıklıkla başvurduğu bir strateji olduğundan kadınlar göç etme durumunda söz konusu yardımlaşma ağının dışında kalmak ve yoksullukla tek başlarına mücadele etmek istemediklerinden Nevşehir’den göç etmek istememektedirler. Olası bir başka

neden ise Nevşehir'in küçük bir şehir olması, yaşam şartlarının kadınları büyük kentlerdeki kadar zorlamamasıdır.

3. 8. 8. Nevşehir'den göç etme isteğinin nedeni

Tablo 57: Göç Etmek İsteğinin Nedeni

Nevşehir' den Göç Etmek İsteğinin Nedeni	Frekans	Yüzde
Göç Etmek İstemeyenler	131	74,9
Eşimin iş bulması için	12	6,9
İş bulmam için	7	4,0
Çocuklarımın büyük şehirde yetişmesini istediğim için	6	3,4
Eşimin ailesiyle birlikte yaşamak istemediğim için	2	1,1
Diğer	17	9,7
Toplam	175	100,0

Nevşehir'den göç etmek isteyen yoksul kadınların %6.9'u eşlerinin iş bulabilmesi için göç etmeyi isterken; %6.9'u kendisi iş bulabileceği umuduyla göç etmeyi istemektedir. Çocuklarının büyük şehirde yetişmesini istedikleri için göç etmeyi isteyen kadınların oranı %3.4, geniş ailede yaşamak istemedikleri için göç etmek isteyen kadınların oranı %1.1, başka sebepler nedeni ile göç etmek isteyenlerin oranı ise %9.7'dir. Nevşehir'de iş imkânlarının kısıtlı olduğunu düşünen kadınlar büyük bir kente giderek eşlerinin iş bulabileceğini düşünmektedirler. Kendisi iş bulabilmek için göç etmek isteyenlerinin oranının yüksek olması ise kadınlar çalışmak istediklerinin ancak Nevşehir' de iş bulamadıklarının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Nitekim gündelikçi olarak çalışan ancak görüşme yapıldığı esnada işsiz olduğunu öğrendiğimiz bir kadın bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben Mersin'e yerleşmek istiyorum, orada daha rahat iş bulabileceğimi düşünüyorum, ne de olsa büyük şehir. Burası hem büyük şehir değil hem de evine temizliğe gidebileceğim çok fazla kimse yok. Ancak dışarıdan tayinle gelenlerin evine gidebilirim çünkü buranın halkı zengin değil. Temizlik için para ayıracak insanlar değil.”

3. 9. SOSYAL DAYANIŞMA

3. 9. 1. Borç paraya ihtiyacınızın sağlandığı yer

Tablo 58: Borç Para Temin Edilecek Yer

Borç Para İhtiyacının Sağlandığı Yer	Frekans	Yüzde
Komşular	63	36,0
Akrabalar	68	38,9
Banka Kredisi	1	6,0
Arkadaşlar	2	1,1
Kimseden isteyemem	40	22,9
Eşim patronundan alır	1	6,0
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki yoksul kadınların %36'sı borç paraya ihtiyacı olduğunda komşusundan alırken, %38.9'u akrabalarından, %6'sı banka kredisinden %1.1'i arkadaşlarından borç para almaktadır. Kimseden isteyemem diyenlerin oranı %22.9, 'eşim patronundan alır' diyenlerin oranı ise %6'dır. Erkeğin statüsünün korunması amaçlı borç para isteme ya da evde olmayan erkeklerin temini kadınlar tarafından karşılanmaktadır. Ancak sorun borç para alma konusuna geldiğinde kadınlar alınacak borcun miktarının fazla olmamasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Kadının borç para istediği kişinin hemcinsi olması kadının empati kurarak komşuda da yüklü bir miktarda para olmayacağını düşünmesine bu nedenle istenen borç paranın az miktar olması gerektiğine ve bir an önce ödenmesi gerektiğine dair inancı pekiştirmektedir. Kadınlar arası yardımlaşmanın bu nedenle daha ziyade aynı yardımlaşma şeklinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Görece maddi durumu daha iyi olan hanelerde kredi kartı borç alma durumunu azaltmakta kadınlar arası yardımlaşmanın erkekler, daha küçük miktarlarda borç almak şeklinde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

3. 9. 2. Komşudan yardım isteme durumu

Tablo 59: Komşularla İlişkiler

Komşudan Yardım İsteme Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	154	88,0
Hayır	21	12,0
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki yoksul kadınların %88'i bir sorunu olduğunda komşularından yardım isteyebileceklerini belirtirken; %12'si komşularından yardım isteyemeyeceğini söylemişlerdir. Komşudan yardım isteyebilme oranının yüksek olması Kalaycıoğlu ve Tılıç'ın yoksullukla baş etme stratejileri çerçevesinde çizdikleri aile havuzu modelinde belirttikleri aile havuzuna eklenen komşuluk/kadınlık örüntüsüne örnek olarak verilebilir (Kalaycıoğlu; Tılıç 2002, 214). Komşu yardımı Tablo 58'de belirtildiği üzere aynı yardım şeklinde olabileceği gibi manevi destek şeklinde de gerçekleşebilmektedir.

Alan araştırması sırasında birincil ilişkilerin yaşandığı, modernleşmenin getirisi olan ikincil ilişkilerin henüz yaşanmadığı çok samimi ilişkileri gözleme şansına sahip olduk. Ancak yoksulluğu yaşama, paylaşma noktasında bu birincil ilişkilerin yerini ketumluğun ya da "komşuda da yok ki" şeklinde bir söylemin aldığını söyleyebiliriz. Tüm açıklamalarımıza rağmen yardım kuruluşundan geldiğimizi bu nedenle bizden yardım alacaklarını sanıp komşularına gitmemize engel olmaya çalışan birkaç kadınla da karşılaştığımızı belirtmeliyiz. Bu nedenle toplumsal dayanışma konusunda zaman zaman kırılmaların olduğunu gözlemledik. Kale civarında araştırma yaptığımız mahallelerde gözlemlediğimiz birincil ilişkilerin temel sebebi evlerin daha çok müstakil tek ya da iki katlı ev ya da gecekondur şeklinde inşa edilmiş olmasıydı. Kale çevresindeki evlerin yıkılacak olması, ev sahiplerinde apartmanda yaşama korkusu, komşuluk ilişkilerini kaybetme korkusu yaşatmaktaydı.

3. 10. YOKSULLUĞU ALGILAMA

3. 10. 1. Maddi durumun kötü olmasının sebepleri

Tablo 60: Kadına Göre Yoksul Olmasının Nedeni

Kadına Göre Yoksulluğunun Nedeni	Frekans	Yüzde
Eşimin düzenli gelir getiren bir işinin olmaması	46	26,3
Benim çalışmamam	26	14,9
Aileden gelen bir birikimin olmaması	22	12,6
Hayat pahallığı	8	4,6
Göç etmeden önce maddi durumuz daha iyiydi	5	2,9
Zengin bir eşimin olmaması	5	2,9
Eşimin olmaması	47	26,9
Devletten yardım alamamam	2	1,1
İş bulmak için yeteri kadar eğitimimin olmaması	11	6,3
İş bulmak için eşimin yeteri kadar eğitiminin olmaması	3	1,7
Toplam	175	100,0

Tabloda görüldüğü üzere yoksul kadınların yoksul olmalarına sebep olarak gösterdikleri nedenlerin en önemlileri temelde erkeğe dayanmaktadır. Bu durum kadınların evin geçimini sağlama noktasında erkeği sorumlu olarak gördüklerinin göstergesidir. Geleneksel yapıda egemen olan erkeğin ev geçindirici rolü il merkezindeki kadınlar tarafından benimsenmiştir. Haneyi geçindirme görevi erkeğin görevi olarak algılandığından eşi işsiz olan ya da çalışamayacak durumda olan kadınlar yoksulluklarının nedeni olarak eşlerinin işsiz olmalarını gerekçe göstermişlerdir. Boşanmış ya da dul kalmış kadınlar içinde aynı durum söz konusudur. Hayatı boyunca bir erkeğin desteği ile yaşayan kadın boşanma ya da dul kalma durumunda yoksullukla yüzleşmekte ya da yaşadığı yoksulluğu daha derinden yaşamaya başlamaktadır. Kendisi çalışmadığı için yoksul olduklarını düşünenlerin oranı azımsanmayacak düzeydedir. Kadınlar bu durumu ‘eve çift maaş girseydi daha iyi olurdu’ şeklinde açıklamışlardır. Varsılığın aileden geldiğini düşünenlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Bu durum kadınların yoksulluğu kader, bitmeyecek bir süreç olarak algıladıklarının bir göstergesidir denilebilir.

3. 10. 2. Eğitimin yoksulluğa etkisi

Tablo 61: Kadına Göre Eğitimin Yoksulluğa Etkisi

Kadına Göre Eğitimin Yoksulluğu Önlemede Etkisi	Frekans	Yüzde
Evet	159	90,9
Hayır	16	9,1
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların % 90.9'u eğitimin yoksulluktan kurtulmak için bir araç olduğunu düşünürken; %9.1'i ise eğitimin yoksulluktan kurtulmaya yetmeyeceğini belirtmişlerdir. Kadınları böyle düşünmeye yönelten sebebi eğitim gördüğü iki yıllık halka ilişkiler bölümünü terk eden yoksul bir kadın şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben çok işe girdim çıktım, şimdi çocuklarım küçük olduğu için çalışmıyorum. Biraz büyüsünler yine çalışacağım. Okulu bırakmasaydım bir şey değişmezdi, yine iş bulabilirdim. Benim için okulu bırakmak ya da bırakmamak iş bulma açısından bir anlam ifade etmiyor.”

3. 10. 3. Eğitimde cinsiyet tercihi

Tablo 62: Kadının Eğitime Devam Etme Konusunda Cinsiyet Tercihi

Çocukların Eğitime Devam Etmesi Konusunda Kadının Cinsiyet Tercihi	Frekans	Yüzde
Kız Çocukları	71	40,6
Erkek Çocukları	11	6,3
Hem kız hem de erkek çocukların okuması önemli	93	53,1
Toplam	175	100,0

Örneklem grubundaki kadınların %40.6'sı kız çocukların eğitim görmesinin daha önemli olduğunu düşünürken; %6.3'ü erkek çocuklarının eğitim görmesinin daha önemli olduğunu söylemişlerdir. Hem kız hem erkek çocuklarının okumasının önemli olduğunu söyleyen kadınların oranı ise %53.1'dir. Görüldüğü üzere kadınlar eğitim konusunda cinsiyet ayrımı yapmamaktadırlar. Ancak görüşmeler sırasında bazı

kadınların geleneksel düşünceden kopamadıkları bu nedenle erkek çocukların eğitim görmesinin daha önemli olduğunu düşündüklerini öğrendik. Yoksul bir kadın bu durumu şu şekilde ifade etti:

“Ben kız çocuklarının okumasını pek iyi görmüyorum çünkü sonuçta genç kız olunca kısmeti çıkıyor, evlenip gidiyor. Çevremde de görüyorum bunu. Üniversitede bile okuyorsa kısmeti çıkınca her şeyi bırakıp evleniyor ama o okuduğu kalıyor, hiçbir şeyin sahibi olmadan kalıyor.”

3. 10. 4. Gelecekle ilgili beklentiler

Tablo 63: Gelecekle İlgili Beklentiler

Gelecekle İlgili Beklentiler	Frekans	Yüzde
Var	93	52,6
Yok	82	47,4
Toplam	175	100,0

Örneklem grubu içinde gelecekle ilgili beklentisi olduğunu söyleyen kadınların oranı %52,6, gelecekle ilgili beklentisi olmadığını söyleyen kadınların oranı %46,9'dur. Yaşanan yoksulluğun ağır getirilerine rağmen kadınların gelecekte umutlu olmaları yoksul kadınlar adına sevindirici bir gelişme olmakla beraber görüşmeler sırasında umutların belirli koşullara bağlı olduğunu öğrendik.

3. 10. 5. Gelecekle ilgili beklentilerin içeriği

Tablo 64: Gelecekle İlgili Beklentilerin İçeriği

Gelecekle İlgili Beklentilerin İçeriği	Frekans	Yüzde
Beklentim yok	83	47,4
Kendime ait evimin olmasını istiyorum	15	8,6
Çocuklarımla okumasını istiyorum	44	25,1
Eşimin iş bulmasını istiyorum	1	6,0
Diğer	32	18,3
Toplam	175	100,0

Örnekleme grubundaki kadınların %47.4'ü gelecekle ilgili beklentilerinin olmadıklarını belirtmişlerdir. Kendine ait ev olmasını isteyen kadınların oranı %8.6, çocuklarının okumasını isteyen kadınların oranı %25.1, eşinin iş bulmasını isteyen kadınların oranı %6, kadınların yaşamak istedikleri hayattan beklentilerini içeren diğer şıkkının oranı ise %18.3'tür. Kadınların %47.4'ünün gelecekle ilgili beklentilerinin olmaması yoksulluktan kurtulabileceklerine dair inançsızlıkları ile örtüşmektedir. Yoksulluğu kabullenmiş olmanın tezahürü niteliğinde olan gelecekle ilgili beklentilerin olmaması durumu kadının içinde bulunulan durumdan çıkış noktası görmediği ve yoksulluğu içselleştirmiş olduğunun göstergesidir denilebilir. Çocukların aldığı eğitimin aileyi yoksulluktan kurtaracağına dair inancın yüksek çıkması kadınlar arasında eğitimin yoksulluktan kurtulma ya da çocuklarından eğitim konusunda beklentilerinin olmadığı anlamına gelmektedir denilebilir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yoksulluk her cinsten tüm insanlar için büyük bir sorun olmakla beraber kadınların bu sorundan daha fazla etkilendikleri yadsınamaz bir gerçekliktir. Küreselleşmeyle beraber tüm toplumların ortak sorunu haline gelen yoksulluk olgusuna artan ilgi, beraberinde toplumun her kesiminin yoksulluktan aynı oranda etkilenmediği bu nedenle de yoksulluğun farklı cinsler üzerindeki farklı anlamlarını ve nedenlerini araştırmayı, incelemeyi gerektirir. Dünyadaki nüfus artışına paralel olarak yoksul sayısının da artması ancak artan yoksul sayısı içinde kadın nüfusunun fazla olması yoksulluk ve kadın kavramlarını beraber irdelemeyi gerekli kılmıştır.

Kadın olmak tüm toplumlarda neredeyse aynı anlama geldiği için tüm toplumlarda kadın yoksulluğunun olası nedenleri benzerlikler göstermektedir. Kadını toplumsal yaşamdan soyutlayan toplumsal cinsiyet eşitsizliği yoksulluğun artışına paralel olarak artış göstermekte ve yoksulluğun yaşandığı hanelerde yoksulluğun kadın üzerindeki etkilerini derinleştirmektedir. Kadın yoksulluğunun çok boyutlu bir olgu olması onun sadece toplumsal cinsiyet ekseninde açıklanmasını zorlaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve yoksulluk arasındaki karşılıklı etkileşimde üzerinde asıl durulması gereken yoksulluğu yaşama şeklinin erkek ve kadın arasında farklılaştığı noktalar vardır. Bu nedenle araştırmada toplumsal cinsiyetin yoksulluğu yaşama sürecinin kadın ve erkekte farklılık gösterdiği unsurlar toplumsal cinsiyet ekseninde irdelenmiştir. Sosyo demografik özellikler, hane geliri, göç, aile içi ilişkiler, yoksulluğu algılama, sosyal dayanışma, yoksulluğa neden olan faktörler, üretim süreçlerine katılım, hane içi karar verme mekanizmalarına katılım gibi alanlarda kadının toplumsal cinsiyet nedeni ile maruz kaldığı yoksulluk ve yoksulluğu erkekten farklı yaşadığı noktalar araştırılmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin başladığı yer, bireyin toplumsallaşmaya başladığı ilk yer olan ailedir. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinden kaynaklı rol beklentileri kadınlara çocukluk dönemlerinden itibaren aile içinde öğretilmeye başlanır. Kız çocuklarından beklenen geleneksel rol modeli olan anneyi örnek alması; eşitsizliği toplumsallaşma süreci içinde farkına vararak ya da varmadan öğrenmesidir. Geleneksel toplumlarda kız çocuklarının hayatının tümü aile tarafından belirlenmektedir. Kız çocukları, baba, eş ya da erkek kardeşin temsil ettiği otoritenin aldığı kararlara uymakla yükümlüdür. Bu

kararlar neticesinde kız çocuklarının öncelikli görevleri hane içinde kardeşine bakma, ev işlerine yardımcı olma, hane dışında ise özellikle kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olma ve tarımda istihdam edilme şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Tarımda mekanizasyon sonucu tarım sektöründe çalışan erkek nüfusu artarken kadın nüfusunun tarım sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak köyden kente göç kadının tarım sektöründeki istihdamını sekteye uğratmaktadır. Kırsal kesimde tarım sektöründe istihdam edilen kadınların büyük çoğunluğu kente göçle beraber tarım sektöründen uzaklaşmakta, kentte işgücü piyasalarına girecek eğitimden yoksun olması nedeni ile kentte tamamıyla ev kadını kimliğine bürünmektedir. Kentte yaşamın zorlukları hanenin yoksullaşma riskini arttırmakta, yoksulluktan en çok etkilenen gruplar ise kadınlar olmaktadır. Göç olgusunun kadın yaşamına etkisi, kadını işgücü piyasalarından uzaklaştırmanın yanı sıra yoksulluğu kadının çok daha derinden yaşamasına sebep olmasındır. Bu nedenle göç olgusunun kadın yoksulluğuna etki eden faktörlerden biri olduğunu, ancak bu etkinin de temelde cinsiyet ayrımına dayalı bir etki olduğunu söyleyebiliriz.

Kente göç sonucunda mekânsal olarak dışlanan kesimler gecekondu alanlarında yaşamakla birlikte kent merkezinde de yaşayabilmektedirler. Dışlanan kesimin kent merkezinde yoğunluklu olarak yaşadığı yerler, günümüzde kentin çöküntü alanı olarak tabir edilen tarihi dokusu içinde yer alan eski konut alanlarıdır. Nitekim Nevşehir il merkezinde Nevşehir Kalesi çevresinde bulunan mahalleler çoğunlukla benzer gelir gruplarının oluşturduğu hanelerdir. Söz konusu mahallelerde ev sahibi ya da kiracı konumunda olanların bir arada yaşamaları alt sınıf ve orta sınıfın bir arada yaşaması anlamına gelmez. Benzer gelir grupları arasında kesin çizgilerle sınıf ayrımı yapmak zordur. Ancak kentsel dönüşüm projesi kapsamında kale çevresinin tasnif edilecek olmasının alt ve orta sınıf arasındaki ayrımı kesinleştirmekle kalmayacağı, aynı zamanda toplumsal dayanışma ilişkilerini de zayıflatıp sosyal dışlanmayı arttıracığı söylenebilir.

Hanenin yoksulluğunda, dışlanmışlığında kadın kilit rol oynamaktadır. Kadının yoksullukla mücadele edebilmek adına geliştirdiği stratejiler kadını hemcinsleriyle, akrabalarıyla maddi konularda ortak hareket etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle kale

çevresinin tasnifi kadınının yoksulluk stratejilerini engelleyeceğinden hanenin ve dolayısıyla kadının yoksulluğunu attıracaktır denilebilir.

Kadınların yoksulluğu algılama biçimlerinin erkek odaklı olduğu araştırma sonunda tespit edilmiştir. Erkek güdümünde yaşayan, varıllığı da yoksulluğu da erkeğe bağlayan, bunların sebeplerini erkekte gören kadın sayısı Nevşehir kent merkezinde azımsanmayacak düzeydedir. Eve gelir getiricinin erkek olarak algılanması, erkeğin yoksulluktan veya varıllıktan sorumlu tutulmasının sebebidir. Erkeğin gelir getirici olarak algılanması erkeğin yoksulluktan sorumlu tutulmasının yanı sıra kadının gelirinin önemsenmemesi, kadın tarafından bile gelirinin 'küçük, önemsiz' olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu durumun, kadının üretim ve yeniden üretim süreçlerindeki emeğinin kadınının gözünde bile değersiz olduğunu göstermekte olduğu söylenebilir. Kadınlar toplum içindeki konumları gereği beklentilerini daha alt düzeyde tutmaya şartlandırılmışlardır. Bu pasif tutumun nedeni ise ataerkil yapı nedeni ile kadının toplumdaki emeğinin küçümsenmesi ve görmezden gelinmesidir. Ağırlıklı olarak aile içi rollerin atfedildiği ve bu rolleri benimseyen kadının bu çemberden çıkması güçleşmektedir. Eşinin, babasının otoritesine boyun eğmeyip düşük ücretle çalışmayı tercih eden kadınların ise kendilerini güvende hissettiklerini, aile içi ilişkilerde daha fazla söz sahibi olduklarını söyleyebiliriz. Kadına toplumda biçilen rol öncelikli olarak biyolojik üretim ve hanenin yeniden üretilmesi olduğundan kadın bu durumu içselleştirmiş, yaşamının bir parçası haline getirmiştir.

Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalarda göç, kentleşme, yoksullukla mücadele etme stratejileri bağlamlarında konu olan kadın yoksulluğu olgusu yoksulluğun önlenmesi, azaltılması adına öncelikli çözülmesi gereken bir sorundur. Sorunu kadın üzerinden çözmeye çalışmak, öncelikli olarak kadının işgücüne katılımını arttırmakla mümkündür. Ancak bunun sağlanabilmesi, kadının maruz bırakıldığı eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını ya da en azından hafifletilmesini gerekli kılmaktadır.

Araştırma bulgularından hareketle Türkiye'de kadın yoksulluğuna ilişkin şu önerilerde bulunulabilir:

1. Kadın yoksulluğunu ortadan kaldırabilmek için her şeyden önce hakim ideolojinin değişmesi gerekmektedir. Paradigma değişmeden mevcut durumu düzeltmek ya da

değiştirmek adına yapılacak düzenlemeler yüzeysel olmaktan öteye geçemeyecek ve sorunu sadece görünmez kılacaktır. Bu nedenle öncelikli olarak devlet birey ekseninde başlatılacak çalışmalarla kadınların bilinçlendirilmesinin kadın yoksulluğunu azaltmaya etki edeceği öngörülebilir.

2. Kadınların ücretli çalışma yaşamına katılmalarının bireysel getirilerinin yanında toplumsal getirileri de olacağından, kadının çalışma yaşamına katılmasına ilişkin değer sisteminin esnekleştirilmesi ya da bütünüyle dönüştürülmesi sağlanabilir.

3. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeni ile örgün eğitimden yoksun kalan kadınlara yönelik mesleki eğitim ve beceri geliştirme kurslarıyla kadınların işgücü piyasalarına girmelerinin önü daha fazla açılabilir.

KAYNAKÇA

AÇIKGÖZ, Reşat; “*Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme*” 2010

<http://www.asosindex.com/journal-article-abstract?id=8498>

Erişim Tarihi: 22.09.2010

AKSU, Bora; “*Kadınlar ve Hane: Olmayanın Nesini İdare Edeceksin?*” İç. *Yoksulluk Halleri-Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*, (Ed. Necmi Erdoğan), İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 97- 133.

AKSU, Bora; *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

AKTAN, Can Coşkun; Vural Yaşar İstiklal; “*Yoksullukla Mücadele Stratejileri*” 2002.

<http://canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/anasayfa-yoksulluk.htm>

Erişim Tarihi: 10.12.2010

ALDEMİR, Şansel; ÖZPINAR, Ömer; “*Kapitalizm, Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*”, Amme İdaresi Dergisi, Haziran 2004, s. 1- 11.

CEBECİ, Ömer Faruk; ÇAKILCIOĞLU, Mehmet; “*Kent Planları Kent Yoksulluğunu Önlemede Bir Araç Olarak Kullanılabilir mi?*”

<http://www.kentliorg/makale>

Erişim Tarihi: 01.03.2011

CİHAN, Ahmet; BATUR, Esra Buket; “*Bedduaların Sosyolojik Analizi Üzerine Bir Deneme: Diyarbakır Örneği*” (2. Uluslararası Nebiler, Sahabiler, Azizler ve Krallar Kenti Diyarbakır Sempozyumu 12- 13 Nisan 2010) Yayımlanmamış Bildiri

CÖMERTLER, Necmiye; “*Kadının Penceresinden Yoksulluk*” İç. IV. Aile Şurası “*Aile ve Yoksulluk Bildirileri*”, (Ed. Rahime Beder Şen), Ankara 2004, s. 57- 77.

DEMİR Şeker, Sırma; *Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri*, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara 2008.

DUMANLI, Recep; *Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları*, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1996.

ECEVİT, Yıldız; *“Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu ilişki Nasıl Çalışılabilir?”* 2003 C.Ü Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4), 2003 Özel Eki s. 83- 88.

<http://cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/495pdf>

Erişim Tarihi: 11.08.2010

ERDOĞAN, Necmi; *Yoksulluk Halleri- Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

ERSOY, Melih; ŞENGÜL, Tarık; *Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri Ankara Örneği*, ODTÜ Yayınları, Ankara 2000.

GÜL, Hüseyin; SALLAN GÜL, Songül; *“Türkiye’de Yoksulluk Yardımları ve İstihdam” İç. Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları* (Der: Nurgün Oktik), Yakın Kitabevi Yayınları, İzmir 2008 s. 361- 397.

GÜNEŞ, Fatime; *“Yoksulluk Olgusu ve Kadının Yoksulluk Deneyimi”*, 2009.

http://www.sav.org.tr/Almanak_yazilar%5C Sen_yok_02_F_Gunes.htm

Erişim Tarihi: 13. 05. 2010

GÜRSES, Didem; *“Kadın ve Yoksulluk”* (Uluslararası-Disiplinler Arası Kadın Çalışmaları Kongresi, 5-7 Mart 2009, Sakarya), Bildiriler, Cilt I, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2009 s. 336- 343.

IŞIK, Oğuz; PINARCIOĞLU, Melih; *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

İLKARACAN, İpek; İLKARACAN, Pınar, *1990’lar Türkiye’sinde Kadın ve Göç*, Ayrı Basım, İstanbul 2003.

İLKKARACAN, İpek; İLKKARACAN, Pınar, *Kuldan Yurttaşa: Kadınlar Neresinde?*, Ayır Basım, İstanbul 2003.

ILO, *Kadın İstihdamı*, 2010.

www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/.../women.htm

Erişim Tarihi: 15.05.2011

KALAYCIOĞLU, Sibel; RITTERSBERGER TILIÇ Helga; “Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Baş Etme Stratejileri” İç. “Kentleşme Göç ve Yoksulluk” Türk Sosyal Bilimler Derneği 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Der: A. Alpay Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara 2002 s. 197- 221.

KALAYCIOĞLU, Sibel; RITTERSBERGER TILIÇ Helga; *Evlerimizdeki Gündelikçi Kadınlar: Cömert “Abla”ların Sadık “Hanım”ları*, Su Yayınları, Ankara 2000.

KANDİYOTİ, Deniz; “Rural Transformation İn Turkey and İts Implications For Women’ s Status”, Women On The Move, Paris Unesco, 1984.

KARDAM, Filiz; YÜKSEL, İlknur; “Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk” 2004.

http://www.hips.hacettepe.edu.tr/nbd_cilt26/kardam_yuksel.pdf

Erişim Tarihi: 07.06.2010

KÖRÜKMEZ, Lülüfer; “Kent Yoksulluğu İle Mücadelede Kadınların Geliştirdikleri Stratejiler ve Toplumsal Cinsiyet Rollerİ” İç. *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, (Der: Nurgün Oktik), Yakın Kitabevi Yayınları, İzmir 2008, s. 207- 244.

OKTİK, Nurgün; *Türkiye’ de Yoksulluk Çalışmaları*, Yakın Kitabevi Yayınları, İzmir 2008.

ÖZBUDUN, Sibel; “Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü?” İç. *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları*, (Ed. Yasemin Özdek), TODAİE Yayınları, Ankara 2002 s. 53- 69.

ÖZBUDUN, Sibel; “*Neo Liberalizm İle Aterkinin Dansı*”, İç. “*Neo-Liberalizm ve Kadınlık Durumu- Küreselleşme, Kadın ve Yeni Ataerki*”, Ütopya Yayınevi, Ankara 2007.

SEN, Amartya; *Özgürlükle Kalkınma* (Çev: Yavuz Alogan) Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004.

SLATTERY, Martin; *Sosyolojide Temel Fikirler* (Hazırlayan: Ümit Tatlıcan-Gülhan Demiriz), Sentez Yayıncılık, İstanbul 2008.

ŞENER, Ülkü; “*Kadın Yoksulluğu*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, 2009, s. 1- 10.

<http://tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/TEPAV>

Erişim Tarihi: 28.12.2010

ŞENSES, Fikret; *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

TÜRKMEN, Fatih; *Eğitimin Ekonomik Ve Sosyal Faydaları Ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*, DPT Yayınları, Ankara 2002.

TÜSİAD; *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul 2000.

UCAR, Ceren; “*Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri*”, Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara 2011. www.ksgm.gov.tr/Pdf/uzmanlik_tezleri/ceren_ucar_tez.pdf

Erişim Tarihi: 04.05. 2011

ULUTAŞ, Ünlütürk Çağla; “*Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek*”, Çalışma ve Toplum Dergisi, sayı: 21, İstanbul 2009, s. 1- 16

<http://www.calismatoplum.org/sayi21/ulutas.pdf>

Erişim Tarihi: 12.05. 2010

ÜNAL, Gülsen; “*Türkiye’de Yoksulluk Kavramı Ve Yoksulluk Araştırmaları*”, İç. IV. Aile Şurası “*Aile Ve Yoksulluk Bildirileri*”, (Ed: Rahime Beder Şen), Ankara 2004 s. 13- 22.

WHITE, Jenny B., *Para İle Akraba*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

YUNCU, L. Demet; “*İki Yoksulluk Yaklaşımı: A. Sen in Yapabilirlikten Yoksunluk Teorisi ve Toplumsal Dışlanma Çerçevesinin Karşılaştırması*”, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu, 2009, s. 1- 51.

<http://www.spf.boun.edu.tr/docs/discussionpaper4.pdf>

Erişim Tarihi: 12.10. 2010

EK. 1: ANKET FORMU**SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER**

1. Yaşınız

1. () 18- 24 2. () 25- 31 3. () 32- 38 4. () 39- 45 5. () 46- 52
6. () 53- 59 7. () 60- 66 8. () 67+

2. Doğum Yeriniz

- 1.() Büyükşehir 2.() Şehir/ il 3.() İlçe 4.() Köy

3. Eğitim durumunuz nedir?

1. () Okur- yazar değil
2. () Okur yazar
3. () İlkokul
4. () Ortaokul
5. () Lise
6. () Üniversite

4. Medeni haliniz?

1. () Evli 2. () Bekar 3. () Boşanmış 4. () Dul

5. Eşiniz ne iş yapıyor?

1. () Çalışmıyor
2. () Özel sektörde işçi
3. () Yevmiyeli işçi
4. () Emekli
5. () Çiftçi
6. () Kamuda işçi
7. () Esnaf
8. () Diğer

6.Eşinizin eğitim durumu?

1. () Okur yazar değil 2. () Okur yazar 3. () İlkokul
4. () Ortaokul 5. () Lise 6. () Üniversite

7. Kaç evlilik yaptınız?

1. () Bir 2. () İki 3. () Üç

8. Evliliğinizi nasıl yaptınız?

1. () Görücü 2. () Anlaşarak 3. () Kaçarak

9. Evliliğinizi kaç yaşında yaptınız?

- 1.() 11- 17 2.() 18- 24 3.() 25- 31 4.() 32- 38 5.() 39- 45
6.() 46- 52

10. Eşiniz ile akrabalık durumunuz?

1. () Akraba değil 2. () Amca çocuğu 3. () Dayı çocuğu
4. () Teyze çocuğu 5. () Hala çocuğu 6. () Baba tarafı ikinci derece
7. () Anne tarafı ikinci derece

11. Kaç çocuğunuz var?

- 1.() Yok 2.() 1 3.() 2 4.() 3
5.() 4 6.() 5 7.() 6 8.() 7 ve üzeri

HANENİN EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

12. Hanede düzenli gelir getiren işlerde çalışan kişi sayısı kaç?

- 1.() 1 2.() 2 3.() 3 4.() Düzenli çalışan yok

13. Çocukların aileye ekonomik bir katkısı var mı?

- 1.() Evet 2.() Hayır

14. Hanenin ortalama aylık geliri ne kadar?

1. () 200 TL-400 TL
2. () 500 TL-700 TL
3. () 800 TL-1000 TL
4. () Gelirim yok

15. Çocuklarınızın eğitim masraflarını karşılamakta zorlanıyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

16. Yardım aldığınız sivil kuruluş var mı?

- 1.() Evet 2.() Hayır

17. Nafaka alıyor musunuz? (Boşanan kadınlar için)

1. () Alıyorum 2. () Almıyorum 3. () Bağlandı ama alamıyorum

18. Boşanmış/dul olmanın en büyük zorluğu nedir sizce?

1. () Maddi Sıkıntı (Geçim sıkıntısı)
2. () İnsanların Bakışı
3. () Çocukların Sorumluluğu
4. () Diğer

19. Borcunuz varsa ne kadar?

1. () 100 TL- 1.000 TL
2. () 1.001 TL-3.000 TL
3. () 3.001 TL-5.000 TL
4. () 5.001 TL-10.000 TL
5. () 10.001 TL- 20.000 TK
6. () 21.000 TL +

20. Sosyal güvenceniz var mı?

- 1.() Yok 2.() SSK 3.() Yeşil Kart 4.() Bağ-kur 5. () Emekli Sandığı

21. Evinizde aşağıdaki elektrikli aletlerden hangileri var?

1. () Televizyon
2. () Buzdolabı
3. () Fırın
4. () Çamaşır makinesi
5. () Bulaşık makinesi
6. () Bilgisayar
7. () Şofben

22. Geçim sıkıntısı hangi harcamalarınızı kısmanıza neden oldu?

1. () Zaten hiçbir özel harcamam yok
2. () Kişisel bakım
3. () Sosyal aktiviteler
4. () Giyim
5. () Sigara

23. Eşiniz sizin kadar harcamalarımı kısıyor mu?

1. () Evet 2. () Hayır

24. Giysi ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz?

1. () Mağazadan
2. () Pazardan
3. () Tanıdıklarım veriyor
4. () Yardım aldığımız sivil kuruluş veriyor

YAŞANILAN KONUTUN ÖZELLİKLERİ

25. Oturduğunuz konutun mülkiyeti kimin?

1. () Kendi evim
2. () Kiracıyım
3. () Mülkiyetin bir kısmı benim ama kira vermiyorum
4. () Mülkiyeti benim değil ama kira vermiyorum.

26. Aylık kirası ne kadar?

1. () 0 TL 2. () 100 TL- 150 TL 3. () 151 TL- 250 TL

27. Eviniz kaç oda?

1. () 1 2. () 2 3. () 3 4. () 4 5. () 5 6. () 6

28. Yaşadığınız konutun en büyük sorunu nedir?

1. () Ev akıyor 2. () Ev eski 3. () Eşya olan oda sayısı az 4. () Oda sayısı az

29. Tuvalet evin içerisinde mi?

1. () İçeride 2. () Dışarıda

HANE İÇİ İLİŞKİLER

30. Çocuklarınızın yetiştirilmesi, bakımı gibi konularda (ev içerisindeki) sorumluluk kimde?

1. () Bende 2. () Eşimde 3. () Eşit paylaşıyoruz

31. Çocuklarınızın eğitim, sağlık gibi (ev dışındaki) konulardaki sorumluluğu kimde?

1. () Bende 2. () Eşimde 3. () Eşit paylaşıyoruz

32.Eşiniz size şiddet uyguluyor mu?

1. () Evet 2. () Hayır

HANE İÇİ KARAR MEKANİZMALARINA KATILIM

33. Evle ilgili konularda genellikle kimin dediği olur?

1. () Eşimin 2. () Benim
3. () Ortak karar alıyoruz 4. () Eşimin dediği olur ama bana da sorar

34. (Evlenmeden önce çalışanlar için) İşten ayrılma sebepleriniz nelerdir?

1. () Eşim izin vermedi
2. () Ben istemedim
3. () Çocuğum olduğu için çalışamadım
4. () Diğer

35. Eşinizin fikrini almadan karar verebileceğiniz konular nelerdir?

1. () Küçük çaplı mutfak alışverişleri 2. () Büyük çaplı alışverişler
3. () Kendimle ilgili kararlar 4. () Hiçbiri

36. Eşinizden farklı bir partiye oy verebilir misiniz?

1. () Evet 2. () Hayır

37. (Boşanmış olanlara sorulacak) Boşanmayı kim istedi?

- 1.() Ben 2.() Eşim 3.() Eşimle birlikte karar verdik

38. Eşinizin, sizin ya da çocuklarınızın kazandığı paranın idaresi kimdedir?

1. () Hepsini eşim idare eder
2. () Hepsini ben idare ederim
3. () Herkes kendi kazandığı parayı idare eder.
4. () Parayı kim kazanmış olursa olsun paranın idaresini eşimle ben eşit paylaşıyoruz.

ÜRETİME KATILIM

39. Şu an ne iş yapıyorsunuz?

1. () Ev hanımı
2. () Kendi hesabıma çalışıyorum
3. () İşsiz
4. () Yevmiyeli işçi

5. () Bakıcı
 6. () Özel sektörde işçi
 7. () Gündelikçi
40. Aylık geliriniz ne kadar? (Çalışan kadınlar için)
 1. () 50- 100 TL 2. () 101- 200 TL 3. () 201- 300 TL
 4. () 301- 400 TL 5. () 401- 500 TL 6. () 501- 600 TL 7. () 601
41. Kazandığınız paradan bir kısmını kendinize ayırabiliyor musunuz? (Çalışan kadınlar için)
 1.() Evet 2.() Hayır 3. () Kendime ait harcamam yok
42. Ayırabiliyorsanız hangi harcamalarınız için kullanıyorsunuz? (Çalışan kadınlar için)
 1. () Kişisel bakım harcamaları 2. () Giysi
 3. () Sosyal aktiviteler 4. () Birikim yapıyorum
43. Harcamalardan kısıtlama yapmak için evde ne tür besinler yapıyorsunuz?
 1. () Ekmek 2. () Salça 3. () Turşu
 4. () Reçel 5. () Hiçbiri 6. () Hepsi
44. Evlenmeden önce çalışıyor muydunuz?
 1. () Evet 2. () Hayır
45. Evlenmeden önce ne iş yapıyordunuz?
 1. () Aile içi üretim 2. () Evde gelir getiren iş 3. () Yevmiyeli işçi
46. Evlenmeden önceki maddi durumunuz nasıldı?
 1.() Şimdikinden daha iyi 2.() Şimdikiyle aynı 3.() Şimdikinden daha kötü
47. Aylık kazancınız ne kadardı?
 1. () Gelirim yoktu
 2. () Evin geçiminin bir kısmını karşılayacak kadar bir para kazanıyordum
 3. () Sadece kendi ihtiyaçlarımı karşılayacak kadar bir para kazanıyordum

BESLENME

- 48 .En sık tükettiğiniz besin hangisidir?
 1. () Makarna 2. () Patates 3. () Mercimek 4. () Nohut 5. () Diğer

49. Ne kadar sıklıkla et tüketiyorsunuz?

1. () Her gün 2. () Ayda bir
3. () Birkaç ayda bir 4. () Kurban bayramlarında

YOKSULLUĞUN GÖÇ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

50. Kaç yıldır Nevşehir merkezde ikamet ediyorsunuz?

1. () 1-5 2. () 6-10 3. () 11-15
4. () 16-20 5. () 21-25 6. () 26-30 7. () 30+

51. Nevşehir'e nereden göç ettiniz?

1. () İç Anadolu Bölgesi 2. () Doğu Anadolu Bölgesi
3. () Güneydoğu Anadolu Bölgesi 4. () Karadeniz Bölgesi
5. () Marmara bölgesi 6. () Ege Bölgesi 7. () Akdeniz Bölgesi

52. Nevşehir'e niçin göç ettiniz?

1. () Eş durumundan 2. () İş bulmak için 3. () Ailevi sebepler
4. () Doğal afetler 5. () Diğer

53. Göç etmeden önce maddi durumunuz nasıldı?

1. () Şimdikinden daha iyi 2. () Şimdikinden daha kötü 3. () Şimdikiyle aynı

54. Geldiğiniz yerde kendinize ait tarla, ev gibi menkul ya da gayri menkul herhangi bir mal var mıydı?

1. () Tarlamız vardı 2. () Evimiz vardı
3. () Hem tarlamız hem evimiz vardı 4. () Hiçbiri

55. Geldiğiniz yerde ne gibi sıkıntılarınız vardı

1. () Aile büyüklerinin denetiminde yaşamak
2. () Hem evde hem tarlada çalışmak
3. () Hiçbir sıkıntım yoktu
4. () Diğer.....

56. Nevşehir'den göç etmek istiyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

57. Neden Nevşehir'den göç etmek istiyorsunuz?

1. () Eşimin iş bulması için
2. () İş bulmam için
3. () Çocuklarımın büyük şehirde yetişmesini istediğim için
4. () Eşimin ailesiyle birlikte yaşamak istemediğim için
5. () Diğer

SOSYAL DAYANIŞMA

58. Borç paraya ihtiyacınız olduğunda nereden temin edersiniz?

1. () Komşular
2. () Akrabalar
3. () Banka Kredisi
4. () Arkadaşlar
5. () Kimseden isteyemem
6. () Eşim patronundan alır

59. Bir sorununuz olduğunda komşularınızdan yardım isteyebilir misiniz?

1. () Evet
2. () Hayır

YOKSULLUĞU ALGILAMA

60. Sizce maddi durumunuzun kötü olmasına sebep olan en önemli faktör nedir?

1. () Eşimin düzenli gelir getiren bir işinin olmaması
2. () Benim çalışmamam
3. () Aileden gelen bir birikimin olmaması
4. () Hayat pahallığı
5. () Göç etmeden önce maddi durumumuz daha iyiydi
6. () Zengin bir eşimin olmaması
7. () Eşimin olmaması
8. () Devletten yardım alamamam
9. () İş bulmak için yeteri kadar eğitimimin olmaması
10. () İş bulmak için eşimin yeteri kadar eğitiminin olmaması

61. Sizce iyi bir eğitim almış olsaydınız bu durum sizi yoksulluktan kurtarır mıydı?

1. () Evet
2. () Hayır

62. Sizce kız çocuklarının okuması mı önemli erkek çocukların okuması mı önemli?

1. () Kız Çocuklarının
2. () Erkek Çocukların
3. () Hem kız hem de erkek çocuklarının okuması önemli

63. Gelecekle ilgili beklentileriniz, umutlarınız var mı?

1.() Var 2.() Yok

64. Gelecekle ilgili beklentileriniz nelerdir?

1.() Kendime ait bir evimin olmasını istiyorum 2.() Çocuklarımın okumasını istiyorum
3.() Eşimin iş bulmasını istiyorum 4.() Diğer

EK.2: KADINLARIN KENDİ SÖYLEMLERİNDE YOKSULLUĞU YAŞAMA DENEYİMLERİ

Yoksulluğu yaşama deneyimi 1:

54 yaşında, dul, şu an gündelikçi olarak çalışıyor. Kocasından kalan 320 TL maaş ile geçiniyor, temizliğe gittiğinde aylık eline 300 TL daha para geçtiğini ancak üç aydır temizliğe gitmediğini söylüyor. Dört tane çocuğu var. 16 yaşında nişanlanarak öğretmen okulu son sınıftan ayrılmış. ‘Okurken nişanlandım, kocam teyzemin oğluydu, Mardin’ de yatılı okuyordum o zaman. Koca kaçıyor zannettim, evlendim’ diyor. Kaynının evinde kira vermeden oturduğunu söylüyor. Evlendikten sonra başlayan yoksulluk, kocasının ölümüyle derinleşen yoksulluk hikayesini şu şekilde anlatıyor.

‘Kocam burada kayınlarıyla kitap ciltleme işi yapıyordu, anlaşılmadılar mı ne oldu bilmiyorum, işi bozdu, biz Isparta’ya taşındık. Kocam orada da burada yaptığı işi yaptı. Sonra hastalandı, çalışamadı, ben çalışıp çocuklarımı okuttum. 21 sene çalıştım ben. Dantel örerdim, nakış işlerdim, geceleri sürekli dantel örerdim. Satar evin eksikliğini, gediğini kapatırdım. Ama bir yerde birikmiş beş kuruş param yok. Dantel işinden pek para gelmez zaten. Baktım geliri az, temizliğe gitmeye başladım. Kocam önceleri çalıştığımı bilmedi, gizledim ondan. Dört beş sene ondan gizli çalıştım. Kocam akşam yedi gibi eve geliyordu, o geldiğinde ben işimi bitirmiş, eve dönmüş oluyordum. Zaten sürekli kızım ile işe giderdim. Kızım okuldan çıkıp benim yanıma gelirdi, beraber çalışırdık. Yiyeceğimi veriyorlardı, çocuklarıma kıyafet geliyordu. Kocama dört senenin sonunda çalıştığımı söyledim. Önce istemedi, beni dövdü, gitmeyeceksin dedi ama sonra baktı durumumuz düzeliyor, o da çalışmama karşı çıkmadı. Kocam önceleri temizlikten kazandığım parayı nakıştan kazandığımı sanıyordu. Temizliğe gittiğimi söylesem, kazandığım parayı benden alacaktı. Çünkü nakıştan kazandığım parayı benden alıyordu. Parayı alsaydı ben evimin, çocuklarımla ihtiyaçlarımı nasıl karşılayacaktım? Büyük oğlum Elazığ’da üniversitede okuyordu, oğluma para göndereceğim zaman kazağın içine koyar, öyle gönderirdim, yoksa kocam parayı bulur, alırdı. Isparta’da kızım ilkokula başlayacaktı, çocuğuma önlük alacak param yoktu. Mağazayı bir kadın işletiyordu, gittim kadınla konuştum, borca kızıma önlük aldım. Fotoğrafi var, bazen bakarım ben kızıma neden bu kadar büyük önlük almışım diye

üzülürüm ama büyük almaya mecburdum, bir daha önlük alacak param olmayabilirdi. Birkaç sene giyinmesi için büyük almıştım önlüğünü. Kocam öldükten sonra çok sıkıntı çektim ben, hemen maaş bağlanmadı. Beş altı sene sonra bağlandı maaş. Dört tane çocuk hepsi okuyordu. Kara kara ne yapacağımı düşünüyordum. Belki kayınlarım destek olurlar diye Isparta'dan buraya geri geldik. Onlardan da bir şey çıkmadı önce. Hastaneden yemek alıyorduk çocuklarımla ben, sonra hastane bize yemek vermemeye başladı. Bir hakimin çocuğuna bakmaya başladım. Hakimin karısına Hikmet Hanım; bizim köpeklerimiz var, ekmekleri, yemek artıklarını köpeğimize götürebilir miyim diyordum, götür diyordu. Köpekler de biziz, çocuklarımla ben. Tüp alamadığımız zamanlar olurdu. Limon tuzu alırdım, onu suyla karıştırırdım, limonata gibi yapardım, çocuklar kuru ekmeklerini ona batırırlardı. Çok iş imkanı çıktı ama gençtim, bir de dul damgası vardı, korktum. Sigortalı güzel iş olanaklarıydı yani. Sinek küçüktür ama mide bulandırır, Allah korusun birisinin iftirasına uğrasam ne yaparım diye düşündüm, işleri kabul etmedim, temizliğe gitmek bana daha uygun geldi. Kocam öldükten sonra ben evlenmedim, çalıştım, çocuklarımı büyüttüm. Neden bir erkeğin kahrını çekseydim ki? Ama çalışmasaydım, tekrar evlenmeyi düşünebilirdim.

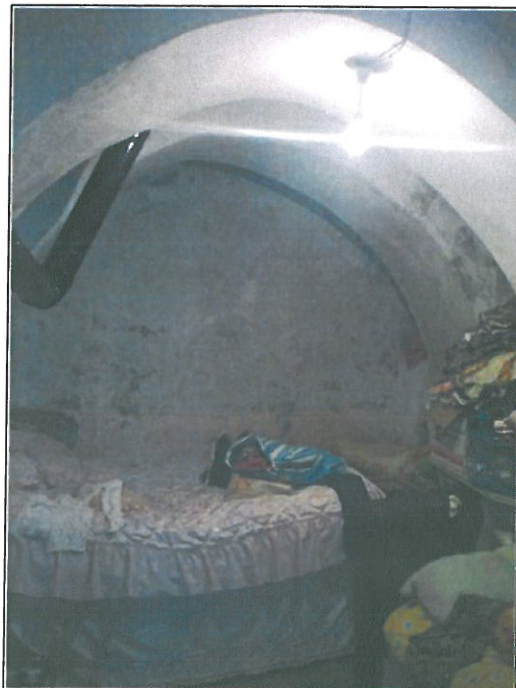
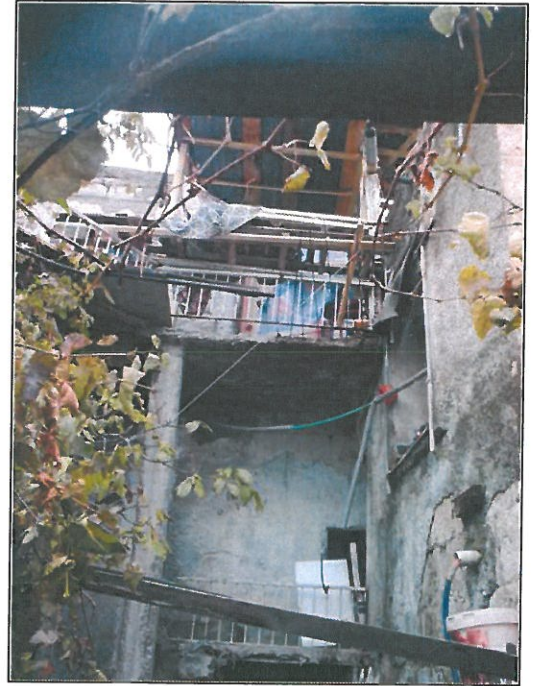
Yoksulluğu yaşama deneyimi 2:

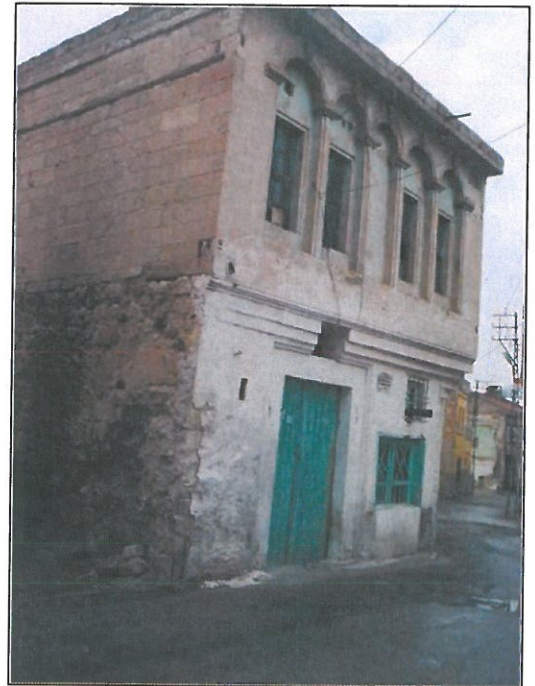
52 yaşında, Avanos doğumlu. İlkokul mezunu. O zamanlarda kız çocuklarını fazla okutmazlardı, ilkokul bitti miydi kızın okuması da biterdi diyor. Evlenerek Nevşehir merkeze gelmiş. Kocasını tır şoförü ancak uzun bir süredir işsiz. Benim zamanımda tır şoförleri iyi para kazanırlardı, zengin olmak için kocamla evlendim ama umduğum gibi çıkmadı diyor. Evlenmeden önce Avanos'ta halı dokuyormuş. Kazandığı parayı babasına verdiğini, evin mutfak masraflarını karşıladığını söylüyor. Evlendikten sonra hiç çalışmamış. Çocuklarımı büyüttüm, kaynanam yatalak oldu, ona bakmak zorunda kaldım, çalışmadım zaten kaynanam yatalak olmadan önce beni hiç dışarı bırakmazdı, 20 sene evden dışarı çıkmadım, kapıyı bilmezdim, o öldükten sonra komşularına gitmeye başladım diyor. Üç tane oğlu var. Eve düzenli gelir getiren kimse yok. Sosyal yardımlaşma vakfından kömür ve aşevinden yemek aldıklarını söylüyor.

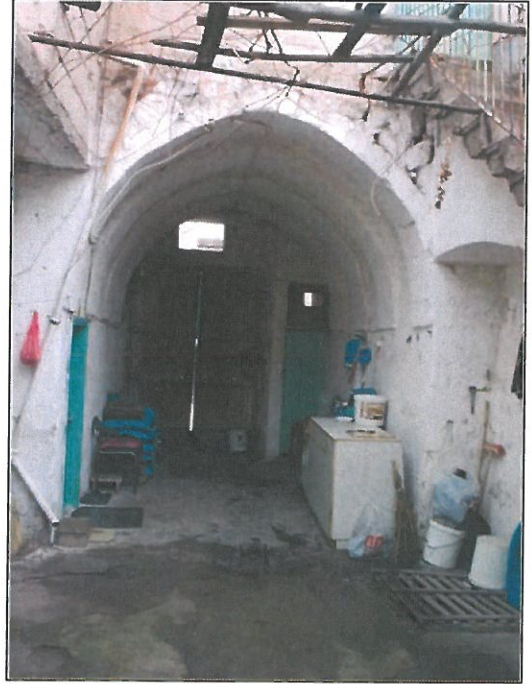
'Aşevinden yemek aldığımızdan beri biraz rahatladık, hiç değilse ekmeğe para vermiyoruz. Deniz Feneri kurban bayramlarında et gönderiyor, erzak gönderiyor. Ben

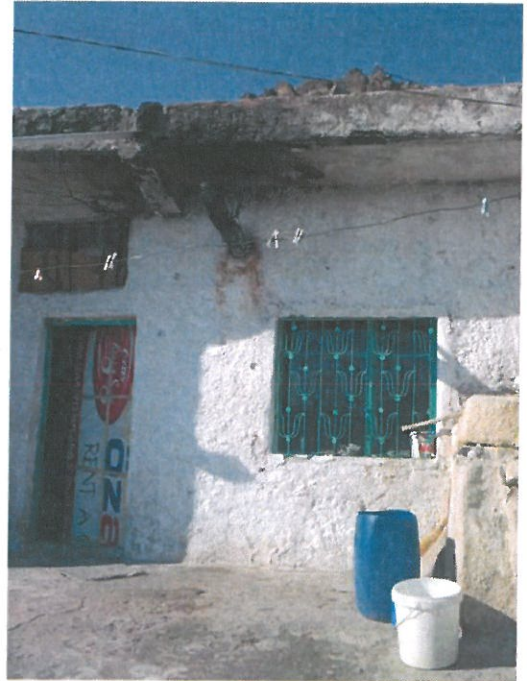
kimseye halimi söyleyemem, kimse de bilmez. Aşevinden yemek alırken gizlice alırdım önceleri, utanırdım, kimsenin görmesini istemezdim. Hala utanıyorum ama mecburum. Kıyafetlerimizi de Deniz Feneri veriyor. Bazen komşular eskiyenlerini de getiriyor. Giyiniriz, giyinmeyip ne yapalım? Kocam çalışsaydı, emekli olsaydı, oğullarım işe girseydi iyi kötü idare ederdim. Şimdi hiç bir şey yapamıyorum. Pazarda akşam üzeri kalan sebzeleri yerlere dökerler, komşuyla pazara gideriz, onları toplar kış hazırlığımı yaparım. Kış hazırlığımı yaparım çünkü yiyecek bir şey bulamazsak onları ekmeğe sürüp yeriz. Kalan, ezilen domatesleri toplar, salçamı yaparım, biberleri toplar turşumu yaparım. Zenginler ramazanda un dağıtırlar, onları alır evde ekmek de yaparım. Kocam bunların hiç birini bilmez, nereden geldi nereden buldun demez. Evde her şeyi kadın düşünüyor. Çocuklar akşam eve gelecek, ne yapacağım, ne yemek pişireceğim, tüp bitti nasıl alacağım bunları hep kadın düşünüyor. Kocamın evle ilgisi yok. Evle de, benimle de çocuklarla da ilgilenmez. Mecbur ben düşünüyorum bunları. Bu yaştan sonra hayattan bir beklentim yok ama zenginlik olsa fena mı olurdu? Evde yokluk olunca kavga da çok oluyor. Kaloriferli, iyi bir evde otursam kötü mü olurdu sanki?"

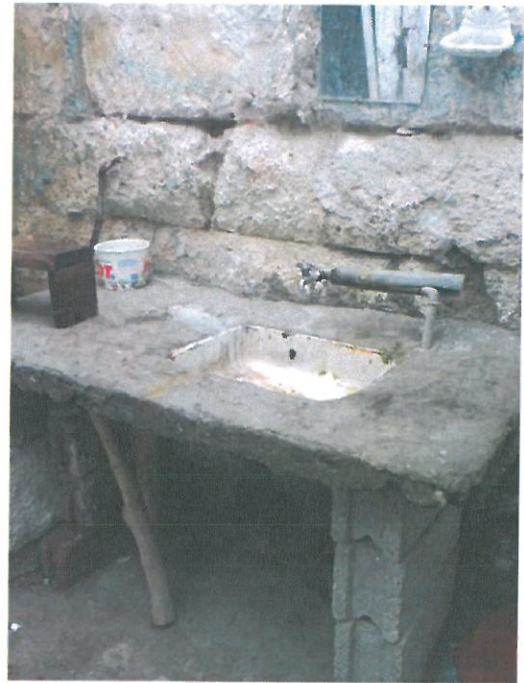
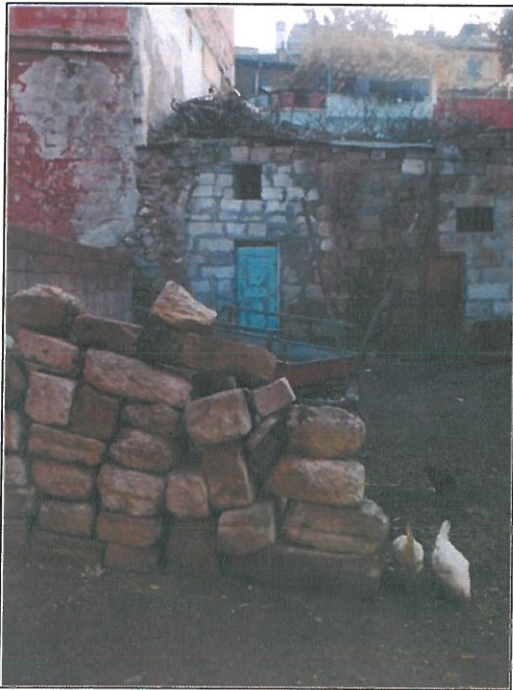
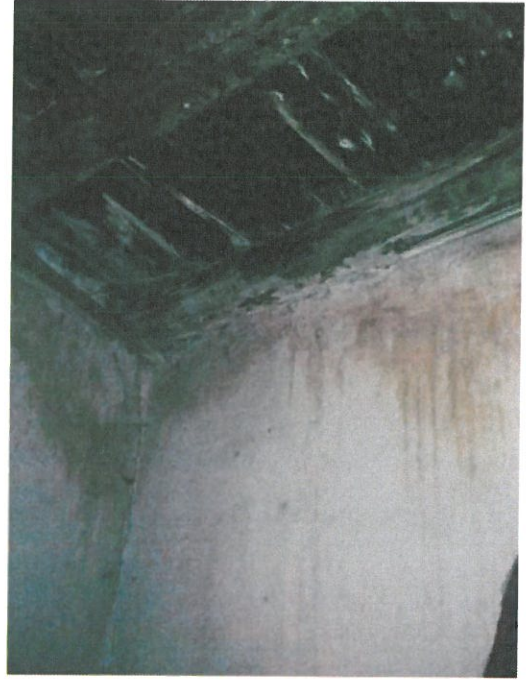
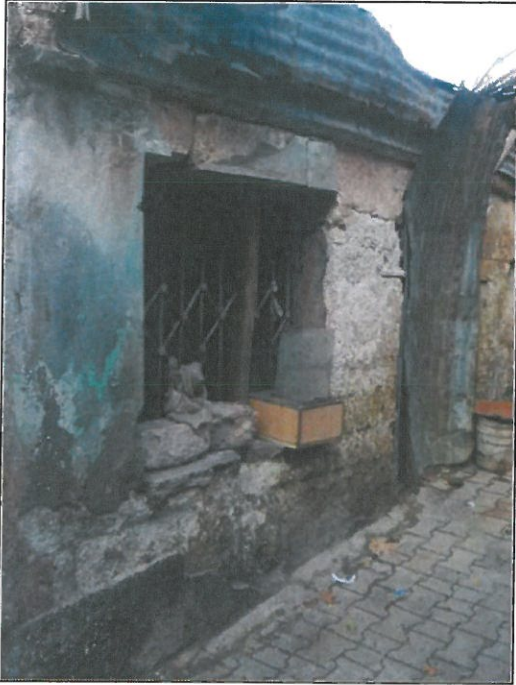
EK.3: FOTOĞRAFLAR**YOKSUL KADINLARIN YAŞADIKLARI EVLERDEN GÖRÜNÜMLER**

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Esra Buket Batur

Doğum Yeri: Diyarbakır

İletişim: 0412 22924 51

e-posta: buket_batur@hotmail.com

Eğitim Bilgileri

Ortaokul- Lise: Özel Amid Lisesi (Diyarbakır)

Lisans: Dicle Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Çalışmalar:

CİHAN, Ahmet; BATUR, Esra Buket; “*Diyarbakır’da Çingene Grupları Arasında Yoksulluk ve Nedenleri*” Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, sayı: 14, Diyarbakır 2009, s. 127- 151

CİHAN, Ahmet; BATUR, Esra Buket; “*Diyarbakır’ın Geleneksel Toplum Dokusunda Kullanılan Beddualara İlişkin Söz Dağarcığının Sosyolojik Analizi Üzerine Bir Deneme*” İç. *Lanet Kitabı*, (Ed: Emine Gürsoy Naskali), İstanbul 2009, s. 271- 289.

CİHAN, Ahmet; BATUR, Esra Buket; “*Bedduaların Sosyolojik Analizi Üzerine Bir Deneme: Diyarbakır Örneği*” 2. Uluslar arası Nebiler, Sahabiler, Azizler ve Krallar Kenti Diyarbakır Sempozyumu Diyarbakır 2010